

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı

**ERGENLERİN PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMLARI İLE SİBER
ZORBALIK EğİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Sevgi TÜRKOğLU

İstanbul, 2013

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı

**ERGENLERİN PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMLARI İLE SİBER
ZORBALIK EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

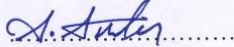
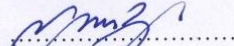

Sevgi TÜRKOĞLU
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Ahmet ARSLAN

İstanbul- 2013

ONAY

Sevgi TÜRKOĞLU tarafından hazırlanan “Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımları ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu bu çalışma 11.01.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIşMANI	Yrd. Doç. Dr. Ahmet ARSLAN	
JÜRİ ÜYESİ	Doç. Dr. Yavuz ERDOĞAN	
JÜRİ ÜYESİ	Doç. Dr. Emin AYDIN	

ÖNSÖZ

İnternet ergenlerin yaşamlarına önemli bir biçimde olumlu katkılar getirmekle beraber tüm toplumlarda internet bağımlılığının ve problemlili internet kullanımının pek çok ergen için önemli bir tehdit olduğu bir gerçektir. İnternet, ergenlerin gerçek hayatta kuramadıkları dostlukları, sanal ortamlarda aramaya, internette saatlerce amaçsız bir şekilde dolaşmaya ve bitmek bilmeyen oyunlar oynamaya başlamaları ile birlikte bir sorun olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır. Ülkemiz özellikle genç nüfusun yüksekliği, yeni gelişen bir ülke olması, internet kullanımının giderek yaygınlaşması, işsizlik ve internet kafelerin kontrolsüzce çoğalması nedeniyle bağımlılık için uygun bir zemin oluşturmaktadır. İnternet bağımlılığı konusunda yapılan araştırmalar özellikle son yıllarda artış göstermektedir. Buna en önemli neden olarak da internetin özellikle ergen ve gençler üzerinde bazı ciddi problemlere yol açan bir etken olarak gösterilebilmesidir. Bu etkenlerden en önemlisi de siber zorbalıktır. İnternetin yaygınlaşması ile geleneksel zorbalık sanal aleme taşınmış ve zararı çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Okullarda güvenliğin artırılabilmesi, gerekli tedbirlerin alınabilmesi ve sanal ve geleneksel zorbalığın engellenebilmesi için ergenler arasında bir durum tespitinin yapılması gerekmektedir.

Bu tespitler doğrultusunda, yüksek lisans çalışmamızda; ergenlerin problemlili internet kullanımları ve siber zorbalık eğilimleri incelenmiş, problemlili internet kullanımları ve siber zorbalık eğilimlerinin çeşitli demografik özelliklere göre farklılaşma durumları tespit edilmiştir. Ayrıca ergenlerin siber zorbalık eğilimlerini tespit etmek amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir. Ülkemizde, problemlili internet kullanımı ve siber zorbalık eğilimine yönelik araştırmaların sınırlı olması sebebiyle, araştırmanın, problemlili internet kullanımı ve siber zorbalık eğilimine yönelik yapılacak olan çalışmalara ışık tutması ümit edilmektedir.

Tezimin her aşamasında bilgi birikimi ve tecrübesini paylaşarak benden desteğini esirgemeyen, her seferinde beni yüreklendirerek çalışmamın bu aşamaya gelmesini sağlayan çok değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet ARSLAN' a teşekkür ederim.

Tezimin fikir aşamasında büyük emeği geçen ve tezimin jüri üyeliğini kabul ederek

beni onurlandıran değerli hocam Sayın Doç. Dr. Yavuz ERDOĞAN'a ve teze başlayabilmemde büyük katkıları olan Sayın Doç. Dr. Emin AYDIN'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca, bilgi ve deneyimlerini bizlerle paylaşan tüm bölüm hocalarıma teşekkür ederim.

Eğitimimin başlangıcından bugüne gelinceye kadar her konuda beni koşulsuz destekleyen, eğitimim için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, benimle her zaman gurur duyan ve haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim canım ANNEM'e ve BABAM'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Bu tez çalışmasının amacı ergenlerin problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında İstanbul İli Avrupa yakasında sosyo-ekonomik düzeyi farklı iki ilçeden rastgele seçilmiş 2 Anadolu lisesi, 2 meslek lisesi, 2 genel lise olmak üzere toplam 6 ortaöğretim kurumunda eğitim gören 233' ü (% 43,1) erkek, 307'si (% 56,9) kız olmak üzere toplam 540 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplamak amacıyla "Problemleri İnternet Kullanım Ölçeği", Siber Zorbalık Tutum Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 15 paket programı ile yapılmıştır. Araştırmada verilerinin analizinde Pearson Momentler Korelasyon Analizi, Regresyon Analizi, Bağımsız Grup t-Testi, Tek Yönlü Varyans analizi (ANOVA) ve LSD Post Hoc testi kullanılmıştır. Yapılan istatistiklerde .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

Araştırma sonucunda, İnternet bağımlılığı ile siber zorbalık tutumu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,454$; $p<0,05$). Araştırmada öğrencilerin problemleri internet kullanımları ile cinsiyet, sınıf seviyesi, kendine ait bilgisayara sahip olma, günlük internet kullanım süresi değişkenleri arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yaş, okul türü, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, kendine ait odaya sahip olma, evde bilgisayara sahip olma ve interneti kullanmaya başlama değişkenleri ile problemleri internet kullanımı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırmada ayrıca öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri ile cinsiyet, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, kendine ait bilgisayara sahip olma, interneti kullanım geçmişi ve günlük internet kullanım süresi arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalık eğilimi ile yaş, okul türü, sınıf seviyesi, anne eğitim durumu, kendine ait odaya sahip olma, evde bilgisayara sahip olma değişkenleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Problemleri internet kullanımı, internet bağımlılığı, siber zorbalık, sanal zorbalık.

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the relationship between the adolescents' problematic internet use and their tendencies to cyber bullying. 'Problematic Internet Use Scale', 'Cyber Bullying Attitude Scale'-developed particularly for this research- and 'Personal Information Form' were used for gathering data. These scales/forms were applied to 540 students (male:233, female:307) studying in six high schools, which were selected randomly from two counties –with different socio-economic level- of Istanbul in 2011-2012 education term. Data were analyzed by the SPSS 15 statistical tests including independent group t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), LSD post hoc test and regression analysis. The significance level was determined as .05 for the statistical analyses. It was found that there is a statistically significant positive correlation between problematic internet use and cyber bullying ($r=0,454$: $p<0,005$). Also a statistically meaningful association suggesting that cyber bullying is influenced by internet addiction was observed between these two variables on the basis of regression model. The research indicated that there is a significant difference between the students' problematic internet use and the 'sex', 'school grade', 'having a personal computer' and 'daily internet usage time' variables. On the other hand, no significant difference was found between the students' problematic internet usage and the 'age', 'school type', 'parents' education level', 'parents' monthly income', 'having a private room', 'having a computer at home' and 'first-time internet usage' variables. The research revealed significant differences between students' tendencies to cyber bullying and the 'sex', 'father's education status', 'parents' monthly income', 'having a personal computer', 'internet usage history' and 'daily internet usage time' variables. Moreover, no significant difference was found between the cyber bullying tendency and the variables including 'age', 'school type', 'school grade', 'mother's education status', 'having a private room', 'having a computer at home'.

Key words: Problematic internet use, internet addiction, cyber bullying, virtual bullying.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç	5
1.3. Önem	7
1.4. Varsayımlar	8
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar	8
BÖLÜM II	9
İLGİLİ ALANYAZIN	9
2.1. İnternet Nedir?.....	9
2.2. Bağımlılık Nedir?	11
2.3. İnternet Bağımlılığı- Problemlİ İnternet Kullanımı.....	13
2.4. Alanyazında Problemlİ İnternet Kullanımı ile İlgili Yapılmış Olan Çalışmalar	18
2.5. Siber Zorbalık	28
2.5.1. Alanyazında Siber Zorbalık ile İlgili Yapılmış Olan Çalışmalar	32
BÖLÜM III	36
YÖNTEM	36
3.1. Araştırma Modeli.....	36
3.2. Evren ve Örneklem.....	36

3.3. Veri Toplama Araçları.....	38
3.4. Verilerin Çözümlemesi.....	49
BÖLÜM IV.....	51
BULGULAR ve YORUM.....	51
BÖLÜM V.....	82
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	82
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	82
5.2. Öneriler.....	92
KAYNAKÇA.....	94
EKLER.....	102
EK-I PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI ÖLÇEĞİ.....	102
EK-II SİBER ZORBALIK TUTUM ÖLÇEĞİ.....	104
EK-III KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	106
EK-IV SİBER ZORBALIK TUTUM ÖLÇEĞİ' NİN UYGULAMA ÖNCESİ SON HALİ.....	107

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Ölçek Geliştirmede Kullanılan Örneklemın Okul Türü ve Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları	36
Tablo 3.2. Tez Çalışmasında Kullanılan Örneklemın Okul Türü ve İlçe Değişkenine Göre Dağılımları.....	37
Tablo 3.3. Verilerin Faktör Analizi İçin Uygunluğunun İncelenmesi	41
Şekil 1. Ölçeğin yapısına ilişkin yığılma durumu (Scree plot)	41
Tablo 3.4. SZTÖ 'nin Alt Boyutları Tarafından Açıklanan Varyans Oranları	41
Tablo 3.5. SZTÖ Maddelerin Faktör Yük Değerleri	42
Tablo 3.6. Siber Zorbalık Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarla Olan İlişkisi	44
Tablo 3.7. Siber Zorbalık Tutum Ölçeğinin Maddelerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	45
Tablo 3.9. Siber Zorbalık Tutum Ölçeğinin Bütününe İlişkin Madde Analiz İşlemleri	48
Tablo 3.10. Siber Zorbalık Tutum Ölçeğinin Bütününe ve Alt Boyutlarına İlişkin İç Tutarlılık Katsayıları	49
Tablo 4.1. Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği' ne İlişkin Puan Dağılımları	51
Tablo 4.2. Siber Zorbalık Tutum Ölçeği'ne İlişkin Puan Dağılımları.....	53
Tablo 4.3. Ölçeklere İlişkin Tanımsal Bulgular	55
Tablo 4.4. Korelasyon Analizi.....	55
Tablo 4.5. Problemlı İnternet Kullanımının Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları... ..	58
Tablo 4.6. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları.....	60
Tablo 4.7. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Yaşa Göre T-Testi Sonuçları	61
Tablo 4.8. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları.....	63
Tablo 4.9. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Sınıfa Göre T-Testi Sonuçları.....	64
Tablo 4.10. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları.....	66
Tablo 4.11. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları.....	67
Tablo 4.12. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Aile Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	69
Tablo 4.13. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Oda Varlığına Göre T-Testi Sonuçları	71

Tablo 4.14. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Bilgisayar Varlığına Göre T-Testi Sonuçları	73
Tablo 4.15. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Kendine Ait Bilgisayar Varlığına Göre T-Testi Sonuçları.....	74
Tablo 4.16. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının İnternet Kullanım Süresine Göre ANOVA Sonuçları.....	76
Tablo 1.17. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre ANOVA Sonuçları	78

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Günümüzde teknolojinin baş döndüren ilerlemesi sonucu internet kullanımı hayatımızda pek çok alanda geniş bir yer bulmaya başlamıştır. İletişimi arttırması ve bilgi paylaşımını kolaylaştırması, araştırmacıların olanaklarını arttırması internetin faydaları arasındadır. Ancak internetin, tahmin edildiğinden daha hızlı yaygınlaşması beraberinde birtakım problemleri de ortaya çıkarmaya başlamıştır. Bazı bireyler internet kullanımını gereksinim duydukları miktarla sınırlarken, bazılarının bu sınırlamayı yapamadığı için iş, okul ve sosyal yaşamlarında aşırı kullanım nedeniyle sorunlar yaşadığı görülmüştür (Tutgun,2009).

İnternetin tahmin edilenden hızlı yaygınlaşması patolojik aşırı kullanıma bağlı sorunları da ortaya çıkarmaya başlamıştır (Öztürk ve ark.,2007). Bağımlılık da bu sorunlardan biridir. Bağımlılık tanımı literatürde davranışsal bağımlılık ve fiziksel bağımlılık olmak üzere iki kavram olarak kullanılmaktadır. Davranışsal bağımlılık madde arayışı içeren aktiviteler ve bununla bağlantılı patolojik kullanım özelliklerinin varlığına ilişkin bulguları, fiziksel bağımlılık ise genel olarak toleransın ve yoksunluğun varlığını tanımlamaktadır (Öztürk ve ark.,2007).

İnternetin kullanımında kontrolün sağlanamaması, internette geçirilen sürenin artması ile beraber bireye göre değişen internet kullanımı etkileşim ortamının insan üzerindeki etkisinin sorgulanmasına neden olmuştur (Gönül,2002). Bu konuda yapılan çalışmalar farklı kavramların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Aşırı internet kullanım davranışını tanımlamak için internet bağımlılığı, problemlili internet kullanımı (problematic internet use), patolojik internet kullanımı (pathological internet use) ve internet davranış bağımlılığı (internet behavior dependence) gibi farklı kavramlar kullanıldığı görülmektedir (Ceyhan,2008).

Young ve Goldberg, başlangıçta “internet addiction” kavramını kullanmış ancak daha sonra çalışmalarında klinik bir kavram olmamasından dolayı “internet addiction”

kavramı yerine klinik bir kavram olan “pathological internet use” kavramını kullanmışlardır (Günüç,2009). İnternet bağımlılığı kavramını ilk kez ortaya atan Young, internet bağımlılığının teşhisi için patolojik kumar oynamanın DSM-IV ölçütlerini temel alarak internet bağımlılığına ilişkin bir ölçüt listesi önermektedir (Ceyhan,2008).

“Young’un internet bağımlılığı için önerdiği tanı ölçütleri (Akt: Arısoy,2009);

1. İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş (sürekli olarak interneti düşünme, internette yapılan aktivitelerin hayalini kurma, internette yapılması planlanan bir sonraki etkinliği düşünme, vb)
2. İstenilen keyfi almak için giderek daha fazla oranda internet kullanma ihtiyacı duyma
3. İnternet kullanımını kontrol etme, azaltma ya da tamamen bırakmaya yönelik başarısız girişimlerin olması
4. İnternet kullanımının azaltılması ya da tamamen kesilmesi durumunda huzursuzluk, çökkünlük ya da kızgınlık hissedilmesi
5. Başlangıçta planlanandan daha uzun süre internette kalma
6. Aşırı internet kullanımı nedeniyle aile, okul, iş ve arkadaş çevresiyle sorunlar yaşama, eğitim veya kariyer ile ilgili bir fırsatı tehlikeye atma ya da kaybetme
7. Başkalarına (aile, arkadaşlar, terapist, vb) internette kalma süresi ile ilgili yalan söyleme
8. İnterneti problemlerden kaçmak veya olumsuz duygulardan (örn: çaresizlik, suçluluk, çökkünlük, kaygı) uzaklaşmak için kullanma.”

İnternet bağımlılığı konusunda yapılan araştırmalar özellikle son yıllarda artış göstermektedir. Buna en önemli neden olarak da internetin özellikle ergen ve gençler üzerinde bazı ciddi problemlere yol açan bir etken olarak gösterilebilmesidir. Ergen ve gençlerde oluşacak problemlerin toplumun bugününü ve yarınını tehdit etmesi nedeniyle, bu durumun incelenmesinin önem taşıdığı düşünülmektedir (Günüç,2009). Ergenlerin interneti çok sık kullanmaları, henüz psikolojik olgunluğa erişmemeleri, yenilik ve heyecan arama özelliği, yaşıt etkisinin yoğun olması gibi ergenlere özgü olan özellikler nedeniyle onları internet bağımlısı olmalarında daha incinebilir hale getirebilmektedir (Ceyhan,2008).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2009) Nisan ayı içerisinde gerçekleştirdiği Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre hanelerin % 30,1'i internete erişim imkânına sahip olup, 16-74 yaş grubundaki hane halkı bireylerinin bilgisayar ve İnternet kullanım oranları sırasıyla % 40,1 ve % 38,1'dir. Yine Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2009) Nisan ayında yaptığı araştırma sonuçlarına göre ise bilgisayar ve internet kullanım oranının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24 yaşlarındaki genç gruptur (Türkiye İstatistik Kurumu, 2009). Bu çarpıcı sonuçlar internet bağımlılığında potansiyel risk grubunun ergenler olduğunu göstermektedir.

İnternet bağımlılığı özellikle okul çağında sık görüldüğü için öğrencilerin ruhsal ve bedensel gelişimlerini, sosyal ilişkilerini kötü yönde etkileyerek akademik başarılarını da düşürmektedir (Öztürk ve ark., 2007). Yapılan çalışmalar internet bağımlılarının % 50'sinde başka bir psikiyatrik bozukluk olduğunu ortaya koymuştur (Odabaşoğlu ve ark.,2007).

Teknoloji geliştikçe bu yenilikleri kullananları pek çok sorunla karşı karşıya bırakmıştır. Son yıllarda gittikçe önem kazanan ve zorbalığın farklı bir şekli olan siber zorbalık da bunlardan biridir. Siber zorbalık kavramı ilk kez 2004 yılında Kanadalı eğitimci Bill Belsey tarafından kullanılmıştır. Belsey'e göre siber zorbalık bir bireyin ya da grubun bilgi ve iletişim teknolojilerini diğerlerini tehdit etmek amacıyla, kötü niyetle ve tekrarlayan bir biçimde kullanmasıdır (Belsey,2004.; Akt.Erdur-Baker, Kavşut,2007). Hinduja ve Patchin (2010) ise siber zorbalığı bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik araçların ısrarlı ve tekrar edici bir şekilde başkalarına zarar vermek amacıyla kullanılması olarak tanımlamakta ve en önemli öğelerini ısrar edicilik, tekrar etme, zarar verme bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik araçlar olarak göstermektedir.

Siber zorbalık ayrıca başkalarının e-postalarını izinsiz okuma, kişisel şifrelerini kullanma, utandırıcı mesajlar gönderme ve kurbanın istemediği resimlerini çekip bunları yayma gibi davranışları da kapsamaktadır (Erdur-Baker ve Kavşut,2007). Siber zorbalığın ortak formları tehdit içerikli mesajlar gönderme, facebook, myspace gibi sosyal ağlarda iftira ve kötü niyetli mesajlar yayınlama ve kötüleyen, utanç verici resimleri izinsiz internette yayınlamadır (Hinduja ve Patchin, 2010).

Eğitimde yeni teknolojilere erişimin artması öğrenciler arasındaki sosyal etkileşimi ve işbirlikçi öğrenme deneyimlerini arttırmaktadır (Li, 2005). Campell (2005)'e göre cep

telefonları, e-posta, anında mesajlaşma, myspace, blog, sohbet odaları, web sayfaları ergenler arasında en sık kullanılan elektronik iletişim araçlarıdır. Teknoloji ve internetin bu kadar sık kullanılması bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Siber zorbalık, geleneksel zorbalık ve tacizin elektronik formu olarak ortaya çıkmıştır ve dünyanın her yerinde giderek büyüyen bir sorun olarak kabul edilmektedir (Marczak ve Coyne, 2010). Elektronik temelli iletişim araçları ile kurulan iletişimde kimliğin gizlenebilmesinden dolayı siber kurban seçimine imkan sağlamaktadır ve internetin yapısından dolayı küfür hakaret tehdit içeren mesajlar kısa sürede çok fazla kişiye ulaşabilmektedir.

Okullarda giderek büyüyen bir sorun olan siber zorbalık ile ilgili yapılan çalışmalar giderek artmaktadır. Li (2005)'in 177 yedinci sınıf öğrencisi üzerinde yaptığı bir çalışmaya göre öğrencilerin % 54'ü geleneksel zorbalık kurbanı ve bunların dörtte birinin ise siber zorba olduğu görülmüştür. Hemen hemen üç öğrenciden birinin geleneksel zorbalık yaptığını ve bunların yaklaşık % 15'inin elektronik iletişim araçlarını kullanarak zorbalık yaptıkları belirlenmiştir. Siber kurbanların % 60'ı bayan ve % 52'inden fazlasının ise erkek olduğu gözlenmiştir. Amerika'da ise bir öğrenci tartıştığı kız arkadaşının yüzünü fotoğraf düzenleme araçları ile uygunsuz bir fotoğrafa yapıştırmış ve bunu internette yayınlamıştır. Bazı web siteleri ise okul dedikodularını yaymakta ve okulun en çirkini, en şişmanı gibi oy istemektedirler (Li, 2005).

Bildirilen birçok haberin yanı sıra siber zorbalık konusunu araştırmak için birçok anket yapılmıştır. 2002'de İngiltere 'de yapılan bir ankette 11-19 yaşları arasındaki her dört gençten birinin siber zorba olduğu saptanmıştır. (Li 2005) Ülkemizde yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin % 36,1'inin dalga geçilme, hakarete uğrama, tehdit edilme ve resimlerinin izinsiz yayınlanması gibi sanal zorbalık davranışlarına maruz kaldıkları görülmüştür (Arıca ve diğerleri. 2008). Başka bir çalışmada erkekler kızlara oranla sanal zorbalığa daha çok karışırken, kızların sanal zorbalığa erkelerden çok maruz kaldığı görülmüştür (Dilmaç, 2009). Erdur-Baker ve Kavşut (2007)'nin yaptığı çalışmada ise internet temelli iletişim kaynaklarının kullanımı ile siber zorba ya da kurban olma arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada ergenlerin problemleri internet kullanımları ve siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişki çeşitli demografik özellikler göz önünde bulundurularak araştırılacaktır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı ergenlerin problemleri internet kullanımlarının ve siber zorbalık eğilimlerinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda ergenlerin problemleri internet kullanımları ve siber zorbalık eğilimlerinin çeşitli demografik özelliklere göre farklılaşma durumları tespit edilmeye çalışılacaktır.

1.2.1. Alt Problemler:

1. Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ergenlerin problemleri internet kullanımları siber zorbalık eğilimlerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
3. Ergenlerin problemleri internet kullanımları okullarının bulunduğu ilçeye göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
4. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri okullarının bulunduğu ilçeye göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
5. Ergenlerin problemleri internet kullanımları cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
6. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
7. Ergenlerin problemleri internet kullanımları yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
8. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
9. Ergenlerin problemleri internet kullanımları okudukları lise türüne göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
10. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri okudukları lise türüne göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

11. Ergenlerin problemleri internet kullanımları sınıf seviyesi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
12. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri sınıf seviyesi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
13. Ergenlerin problemleri internet kullanımları anne eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
14. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri anne eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
15. Ergenlerin problemleri internet kullanımları baba eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
16. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri baba eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
17. Ergenlerin problemleri internet kullanımları ailenin gelir düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
18. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri ailenin gelir düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
19. Ergenlerin problemleri internet kullanımları kendine ait odaya sahip olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
20. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri kendine ait odaya sahip olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
21. Ergenlerin problemleri internet kullanımları evde bilgisayar sahibi olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
22. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri evde bilgisayar sahibi olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
23. Ergenlerin problemleri internet kullanımları kendine ait bilgisayar sahibi olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
24. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri kendine ait bilgisayar sahibi olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

25. Ergenlerin problemleri internet kullanımları interneti kullanmaya başlama süresine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
26. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri interneti kullanmaya başlama süresine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
27. Ergenlerin problemleri internet kullanımları günlük internet kullanım süresine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
28. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri günlük internet kullanım süresine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

1.3. Önem

İnternet ergenlerin yaşamlarına önemli bir biçimde olumlu katkılar getirmekle beraber tüm toplumlarda internet bağımlılığının ve problemleri internet kullanımının pek çok ergen için önemli bir tehdit olduğu bir gerçektir (Ceyhan, 2008). İnternet, ergenlerin gerçekte kuramadıkları dostlukları, chat odalarında veya mail adreslerinde aramaya, internette sörf yapıp amaçsızca dolaşmaya ve bitmek bilmeyen oyunlar oynamaya başlamaları ile birlikte bir sorun olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır (Turnalar-Kurtaran, 2008). Ülkemiz özellikle genç nüfusun yüksekliği, yeni gelişen bir ülke olması, internet kullanımının giderek yaygınlaşması, işsizlik ve internet kafelerin kontrolsüzce çoğalması nedeniyle bağımlılık için uygun bir zemin oluşturmaktadır (Arısoy, 2009). İnternet bağımlılığı konusunda yapılan araştırmalar özellikle son yıllarda artış göstermektedir. Buna en önemli neden olarak da internetin özellikle ergen ve gençler üzerinde bazı ciddi problemlere yol açan bir etken olarak gösterilebilmesidir. Bu etkenlerden en önemlisi de siber zorbalıktır. İnternetin yaygınlaşması ile geleneksel zorbalık sanal aleme taşınmış ve zararı çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Okullarda güvenliğin artırılabilmesi, gerekli tedbirlerin alınabilmesi ve sanal ve geleneksel zorbalığın engellenebilmesi için ergenler arasında bir durum tespitinin yapılması gerekmektedir.

Yoğun bir genç nüfusa sahip ülkemiz için onlarda oluşacak problemlerin toplumun bugünü ve geleceğini etkileyecek olmasından dolayı bu konunun incelenmesi önem taşımaktadır. Ülkemizde bu konu ile ilgili çok fazla çalışma yapılmadığından dolayı bu

çalışma araştırmacılar, ergenlerle direkt temas halinde bulunan öğretmenlere ve ailelere ışık tutması açısından önemlidir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin araştırma sırasında uygulanan Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği, Siber Zorbalık Tutum Ölçeği ve kişisel bilgi formunu içtenlikle yanıtladıkları ve yanıtlarının kendi görüşlerini yansıttığı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, 2011-2012 eğitim öğretim yılında İstanbul İli Beşiktaş ve Kağıthane ilçelerinden uygun örnekleme yoluyla seçilen farklı sınıf düzeylerine ait ortaöğretim kurumlarında eğitim-öğretim faaliyetine devam eden öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırma bulguları öğrencilere uygulanan Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği, Siber Zorbalık Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile sınırlıdır.
3. Araştırma kullanılan ölçme araçları ve bu araçların ölçtüğü boyutlar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Problemlı İnternet Kullanımı: İnternetin bireyin hayatında sosyal , psikolojik, akademik veya mesleki açıdan negatif sonuçlar doğuracak şekilde kullanılmasıdır (Caplan, 2005).

Siber Zorbalık: Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da grup tarafından diğerlerine zarar vermek için tasarlanan kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca davranış içeren zorbalık türüdür (Belsey, 2008).

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. İnternet Nedir?

İnterneti, dünyanın farklı coğrafi mekânlarındaki birçok bilgisayar sisteminin TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) protokolü ile birbirlerine bağlanarak oluşturdukları ve milyonlarca kullanıcının aynı anda veya farklı zamanlarda kullandığı, sürekli büyüyen bir iletişim ağı olarak tanımlamak mümkündür (Yalçın, 2003; Genç, 2011).

İnternetin temeli ABD ile Sovyetler Birliği arasında yaşanan soğuk savaş dönemine dayanmaktadır. 1957’de Sovyetlerin ilk yapay dünya uydusu olan Sputnik’i fırlatmalarının ardından ABD Savunma Bakanlığı, bilim ve teknolojinin orduya en iyi şekilde uygulanması için ARPA (Advanced Research Projects Agency) projesini başlatmıştır. Olası bir nükleer savaşta askeri iletişim kurmak ve ana bilgisayardaki bilgileri diğer bilgisayarlara aktarmak amacıyla ABD Savunma Bakanlığı bir kısmı hasar görsede çalışmaya devam edecek bir askeri bilgisayar ağı tasarlamıştır. ARPA (Advanced Research Projects Agency)’nın desteği ile çalışmalara başlanmış ve 1969 yılında dört ayrı şehirdeki bilgisayar arasında bilgi transferi gerçekleştirilerek sistemin ilk adımı atılmıştır. Ardından ARPANET adı verilen askeri bilgisayar ağı kurulmuştur (Çağltay, 1997; İnan, 2010; Arısoy, 2009).

Başlangıçta internetin kullanımı kolay değildi ve sadece bilgisayar uzmanları, mühendisler, bilim adamları tarafından kullanılmaktaydı. Kişisel, ev ya da ofis bilgisayarlarının olmadığı ilk zamanlarda internet karmaşık bir sistemin öğrenilmesiyle kullanılabilirdi. Bu dönemlerde sistemin tek kullanım amacı elektronik postaydı. Daha sonraları 1991’de Tim Barnes Lee, “world wide web”i (www) icat etti. “Hypertext” denen ve daha görsel bir temele dayanan bu sistem, araştırmaların ve bilgilerin paylaşılmasını kolaylaştırma amacını taşıyordu. WWW’in ortaya çıkması aynı zamanda ticari çevreleri de motive etmiştir. Bu tarihte kullanıcı sayısı 617.000’e

ulaşmış ve bilgisayar ağı bugünkü “internet” adını almıştır. 1990’lardan sonra ise internet kullanıcı sayısı ve fiziksel yapısı katlanarak artmıştır (Arısoy, 2009).

İnternet teknolojisi Türkiye’ye ilk kez 12 Nisan 1993 tarihinde TUBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu) ve ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi-TR-NET) işbirliği ile ODTÜ’den Ankara-Washington arasında kurulan hat aracılığı ile gelmiştir. 64 kbit/sn hızında olan bu hat, uzunca bir süre tüm ülkenin tek çıkışı olmuştur. İnternet Türkiye’de öncelikle akademik ortamlarda yaygınlaşmaya başlamış, ODTÜ’nün ardından sırasıyla Ege Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) bağlantıları gerçekleşmiştir. 1996 yılı ağustos ayında Turnet, 1997 yılında ise akademik kuruluşların internet bağlantısını sağlayan ULAKNET çalışmaya başlamış ve üniversiteler nispeten hızlı bir omurga yapısıyla birbirine bağlanarak internet daha kullanılabilir bir hale gelmiştir. 1999 yılında ticari oluşumların devreye girmesiyle ticari ağ yapısında büyük değişiklikler olmuş ve TURNET’in yerini TTnet adında yeni bir oluşum almıştır. 2000 yılından sonra ise internet Türkiye’de çok hızlı bir şekilde yaygınlaşmaya başlamıştır (Arısoy, 2009, Gençler, 2011, Canan, 2010).

İnternetin bu kadar hızlı bir şekilde yaygınlaştığı ülkemizde internet kullanıcıları da gün geçtikçe artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIİK)’in 2012 yılı nisan ayında gerçekleştirdiği Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre Türkiye genelinde hanelerin % 47,2’si İnternet erişim imkânına sahiptir. Bu oran 2012 yılının aynı ayında % 42,9 idi. 2011 yılı Nisan ayında hanelerin % 43,2’sinde geniş bant internet (ADSL, kablolu ve kablosuz sabit bağlantılar ile 3G bağlantı) erişim imkânı bulunmaktadır. İnternet kullanılan hanelerin % 66,4’ü ADSL ile, % 29,5’i ise 3G bağlantı ile internet erişim imkanı sağlamaktadır. 16-74 yaş grubundaki bireylerde bilgisayar ve İnternet kullanım oranları sırasıyla % 48,7 ve % 47,4’dır. Bu oranlar 2011 yılında sırasıyla % 46,4 ve % 45 idi, bu da bilgisayar ve internet kullanımının artmaya devam ettiğini göstermektedir. Yine aynı sonuçlara göre bilgisayar ve internet kullanım oranlarının 16-74 yaş grubundaki erkeklerde % 59 ve % 58,1 iken, kadınlarda % 38,5 ve % 37 olduğu görülmüştür. Bilgisayar ve İnternet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24 yaş grubudur. Bu oranlar tüm yaş gruplarında erkeklerde daha yüksektir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2012).

İnternet'in temelde kullanım amaçları olarak: ödev araştırmak, arkadaşlarla haberleşmek, sosyal ağlara katılmak, ulaşım araçlarına rezervasyon yaptırmak, akademik amaçlı araştırma yapmak, e-posta almak/göndermek, internetten alışveriş yapmak, gazete/haber okumak, radyo dinlemek, tv izlemek, sohbet etmek, tatil programı ve rezervasyonu yapmak, oyun oynamak, video, film, müzik indirmek, çevrimiçi tartişmalara katılmak, bankacılık işlemleri yapmak, bahis oyunları oynamak gibi pek çok aktiviteyi saymak mümkündür (Gençer, 2011). Ancak internetin bu kadar yaygınlaşmasının ve tercih edilmesinin sebepleri özel olarak araştırıldığında; kolay ulaşılabilmesi, evrensel olması, yoğun uyaran içermesi, kişisel özelliklerin saklanmasında kolaylık sağlaması, sorumluluk yüklenmeden ve kolayca sosyal iletişim kurma olanağı sunması (Selişık, tarihsiz), günlük yaşamdaki işleri kolaylaştırması ve iş yaşamının yoğunluğundan kaçmayı sağlaması (Arısoy, 2009) gibi nedenler karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Bağımlılık Nedir?

Bağımlılık literatürde çok farklı şekillerde ele alınmaktadır. Bu tanımlara bakıldığında bağımlılığın madde bağımlılığı ve bir davranışa olan bağımlılık şeklinde ele alındığı görölmektedir.

Ziyalar (1999)'a göre, "Bağımlılık, bir maddenin organik bir hastalığın belirtilerini ortadan kaldırma amacını gütmeyen, tekrarlanan dozlarla ve artan miktarlarda alınması sonucu ortaya çıkan önüne geçilmez bir arzu ve istektir, kesilmesi halinde bir takım ruhsal ve bedensel rahatsızlıklar ortaya çıkar". Ögel (2001)'e göre ise bağımlılık: "Kişinin kullandığı maddeyi birçok kez bırakma girişiminde bulunmasına rağmen bırakamaması, giderek madde dozunu arttırması, kullanmayı bıraktığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması, zararlarını görmesine rağmen kullanmayı sürdürmesi, zamanının büyük bölümünü madde arayarak geçirmesi ile belirli bir durumdur."

Tanımlarda da göröldüğü gibi bağımlılık kavramı, genellikle, fiziksel olarak bir maddeye olan bağımlılığı tanımlamak için kullanılmaktadır. Bazı bilim insanları aşırı bilgisayar/internet kullanımını, ortada bağımlılık geliştiren bir madde olmadığı için, bağımlılık olarak kabul etmemektedirler. Grohol (2005) "bağımlılık" yerine "patolojik

kullanım” kavramını tercih etmekte ve bu davranışın ya başka psikolojik problemlerin bir yansıması ya da ilk defa karşılaşılan bir ortama yönelik ve geçici kompulsif bir davranış olduğunu, her iki durumda da alışılmış terapi yöntemleri ile tedavi edilebileceğini ifade etmektedir. Ancak ilerleyen süreçte beyin ve beynin işlevi üzerine yapılan çalışmalarda birçok davranışın kimyasal içermeyen bağımlılığa yol açtığı ve diğer davranışların da potansiyel olarak bağımlılık yaratabileceği görüşü giderek yaygınlaşmıştır (Orford, 1985).

Bağımlılık terimi DSM-IV (American Psychiatric Association, 1995)’ün birçok yeni versiyonunda tek başına yer almasa da madde bağımlılığına yönelik teşhislere rastlanmaktadır. Birçok araştırmada kimyasal içermeyen ancak kimyasal bir maddeye olan bağımlılığa benzer olarak problemleri davranışlara yol açan patolojik kumar oynama (Griffiths, 1990; Mobilia, 1993), yemek hastalığı (Lacey, 1993; Leiseur ve Blume, 1993), cinsel bağımlılıklar (Goodman, 1993), genel teknoloji bağımlılıkları (Griffiths, 1995) ve video oyunu bağımlılığı (Griffiths, 1991,1992; Keepers, 1990) kriterleri madde bağımlılığı kriterlerine adapte edilerek kabul görmektedir. (Akt: Tutgun, 2009)

Bağımlılık ile ilgili yapılmış olan tanımlara bakıldığında bir maddenin sürekli kullanımıyla o maddeyi alma isteğinin durdurulamaması veya herhangi bir davranışı sürekli yinelemesi sonucu kişinin bedensel ve ruhsal yapısını olumsuz etkilemesi söz konusudur (Shaffer, Hall ve Bilt, 2000; Akt: Turnalar-Kurtaran, 2008).

Griffiths (1999) ise altı ölçüte uyan bağımlılığın temel bileşenlerini aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

Dikkat Çekme (Salience): Belirli bir eylem, kişinin yaşamında en önemli şey haline geldiğinde oluşur. Bu durum kişinin düşünce (zihinsel meşguliyet vb.), duygu ve davranışlarına hakim olur. Örneğin, internet kullanıcıları internette olmadıklarında bile bir dahaki internet kullanacakları zamanı düşünürler.

Duygudurum (Ruh Hali) Değişimi (Mood Modification): Bu durum, belirli bir aktivite ile uğraşma sonucu kişinin belirttiği öznel deneyimleriyle ilgili olup, bir baş etme stratejisi olarak görülebilir. Örneğin, birey internete bağlandığında kişide bir canlanmanın oluşmasıdır.

Tolerans (Tolerance): Aynı etkiyi göstermesi için belirli aktivitelerin miktarındaki artma sürecidir. Örneğin, bir internet kullanıcısının başlangıçta daha az sürede elde ettiği ruh halini elde edebilmesi için çevrimiçi kaldığı süreyi arttırması gerekmektedir.

Yoksunluk (Geriçekilme) Belirtileri (Withdrawal Symptoms): Bunlar belirli bir eylem devam etmediğinde ya da aniden kesildiğinde ortaya çıkan hoş olmayan duygular ya da fiziksel etkilerdir. Örneğin, bir internet kullanıcısının internete girmesi engellendiğinde, kişide titreme, huysuzluk ve sinirlilik hallerinin oluşması.

Çatışma (Conflict): Bağımlı kişiler ile çevresindekiler arasındaki kişilerarası çatışmalar, iş, sosyal yaşam, hobiler ya da ilgiler gibi çeşitli aktivitelerle olan çatışmalar ya da kişinin kendi içsel çatışmalarını kapsar.

Nüks Etme (Relapse): Belirli bir etkinliğin daha önceki örüntüleriyle tekrar oluşması eğilimidir ve yıllar süren kaçınma ya da kontrolden sonra tekrar bağımlılığın en uç düzeyine dönülmesidir.

2.3. İnternet Bağımlılığı- Problemlili İnternet Kullanımı

İnternet bağımlılığı kavramı literatürde ilk kez 1995 yılında Dr. Ivan Goldberg'in İnternet bağımlılığı için oluşturduğu kriterleri şaka yollu birkaç meslektaşına e-posta atması ve bazı meslektaşlarının da kendisine, İnternet' e bağımlılıklarının olduğunu itiraf etmesiyle ortaya çıkmıştır (Thurlow vd., 2004, Akt: Gençler, 2011). Goldberg DSM-IV'te yer alan madde bağımlılığı ölçütlerinden yola çıkarak "İnternet Bağımlılığı: "On iki aylık bir dönem içinde herhangi bir zaman ortaya çıkan aşağıdakilerin üçü veya daha fazlasıyla kendini gösteren, klinik olarak belirgin bir bozulmaya ya da sıkıntıya yol açan uygunsuz internet kullanımı" olarak tanımlanmıştır.

"Goldberg (1999)'un İnternet Bağımlılığı İçin Tanı Ölçütleri:

1. Aşağıdakilerden biriyle tanımlanan tolerans gelişimi:
 - a. İstenen keyfin alınabilmesi için belirgin olarak artmış internet kullanım süresi
 - b. Sürekli olarak aynı sürede internet kullanımı ile alınan keyifte azalma olması
2. Aşağıda tanımlanan şekilde yoksunluk gelişmesi:

Ağır ve uzun süreli internet kullanımı sonunda aşağıdakilerden en az 2 tanesinin günler içinde ortaya çıkması (1 ay içinde ortaya çıkabilir) ve kişilerin bunlardan dolayı iş, sosyal ve önemli işlevsel alanlarda sıkıntı yaşamaması.

a. Psikomotor ajitasyon

b. Bunaltı

c. İnternette neler olduğu hakkında takıntılı düşünceler

d. İnternet hakkında fanteziler ve hayal kurma

e. İsteyerek ya da istemeyerek tuşlara basma hareketi yapma

f. Bu sıkıntılı durumlardan kurtulmak için internete veya benzeri servislere bağlanma

3. İnternet kullanımı genellikle planlandığından daha uzun süreler alır.

4. İnternet kullanımını bırakmak veya denetim altına almak için sürekli bir istek veya boşa çıkan çabalar vardır.

5. İnternet ile ilgili eylemlere çok uzun süreler ayrılır (kitap almak, yeni web tarayıcıları ve programlar denemek, dosyaları düzenlemek vb.).

6. İnternet kullanımı nedeniyle önemli toplumsal mesleki etkinlikler veya boş zamanları değerlendirme etkinlikleri bırakılır veya azaltılır.

7. İnternet kullanımı, yol açtığı sorunlara (uykusuzluk, evlilik problemleri, işe ve randevulara geç kalma vb.) rağmen aşırı olarak devam eder.”

Literatüre ilk olarak “internet addiction” kavramı ile giren bu tanım daha sonraları farklı araştırmacı ve klinisyenler tarafından farklı kavramlarla adlandırılmıştır. Bu kavramlar “internet dependency (internet bağımlılığı)” (Tvedt, 2007), “pathological internet use (patolojik internet kullanımı)” (Davis, 2001; Young, 2004), “problematic internet use (problemlı internet kullanımı)” (Caplan, 2002; Kaltiala-Heino ve diğerleri, 2004), “excessive internet use (aşırı internet kullanımı)” (Yang ve diğerleri, 2005), “internet abuse (internet istismarı)” (Young ve Case, 2004), “internet addiction disorder (düzensiz internet kulanımı)” (Gonzalez, 2002; Kiralla, 2005) gibi farklı biçimlerde

ifade edilmektedir. Young ve Goldberg, ise klinik bir kavram olmasından dolayı “pathological internet use” kavramını tercih etmişlerdir (Akt: Günüç, 2009).

İnternet bağımlılığı literatürde DSM-IV’ ün iki tanısı ile tanımlanmaya çalışılmıştır. Bunlardan birincisi “madde kullanımı ile ilişkili bozukluklar” diğeri ise “başka yerde sınıflandırılmamış dürtü kontrol bozukları” içerisinde yer alan “Patolojik Kumar Oynama” dır (Gönül, 2002).

Young, internet bağımlılığını başlı başına psikiyatrik bir rahatsızlık olarak kabul etmiş ve DSM-IV’de yer alan “patolojik kumar oynama” kriterlerini temel alarak, “problemlili internet kullanımını” tanımlamıştır (Young 1996, 1998, Young ve Rogers 1998). Young’ın tanımladığı 8 kriterden 5 tanesinin yaşanması durumunda kişi bağımlı olarak nitelendirilebilmektedir (Young 1999).

Young’ın İnternet Bağımlılığı Tanı Ölçütleri

1. İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş
2. İnternet’e bağlı kalma süresinde artışa ihtiyaç duyma
3. İnternet kullanımını azaltmaya yönelik başarısız girişimlerde bulunma
4. İnternet kullanımının azaltılması durumunda yoksunluk belirtileri (huzursuzluk, vb.)
5. Zamanı (günlük aktiviteleri) programlama ile ilgili sorunlar
6. Aşırı internet kullanımı nedeniyle çevre ile problemler yaşama (aile, okul, iş, arkadaşlar)
7. İnternet’te bağlı kalabilmek veya bağlanabilmek için dürüst olmayan girişimlerde bulunmak (yalan söylemek, hırsızlık yapmak)
8. İnternet’e problemlerden kaçma veya hoş gitmeyen duygu durumdan (umutsuzluk, suçluluk, anksiyete, depresyon gibi) kurtulma amacıyla girme.

İnternet bağımlılığını belirlemede Young’un önerdiği tanı kriterlerinin araştırmacılar için oldukça yararlı olduğu düşünülmektedir. Bunun nedeni; Young’un kriterlerinin davranışsal bağımlılık kriterlerini içermesi ve deneysel bir biçimde sınanabilmesi olarak görülmektedir. Daha sonra yapılmış olan internet bağımlılığı ile ilgili araştırmaların ve

internet bağımlılığı ölçeklerinin bir çoğu genellikle Young'un kriterlerini referans almış ya da o kriterlere dayanan soru listelerini kullanmışlardır (Mikowski, 2005).

Davis (2001), Young'ın kriterlerini de kullanarak patolojik internet kullanımını iki alt grupta sınıflandırmıştır;

1. Özgül (specific) patolojik internet kullanımı (ÖPİK)

2. Genel (generalized) patolojik internet kullanımı (GPİK)

Özgül Patolojik İnternet Kullanımı interneti bağımlılığı bulunan nesneyi elde etmek amacı (pornografi, online kumar, borsa veya alışveriş) ile kullanan kişiler için sınırlı iken, Genel Patolojik İnternet Kullanımı belli bir amaca yönelik olamayan, zaman geçirmeye yönelik kullanım ile sınırlıdır. Aşırı e-posta kullanımı, sohbet odalarına katılma bu son kullanıma örnek olarak verilebilir.

Beard ve Wolf (2001) ise, Young'ın "internet bağımlılığı" tanı ölçütlerini, bazı terimlerin daha anlaşılabilir olması gerektiğini düşünerek düzenleyip geliştirmişlerdir. Young'ın tanımlamış olduğu 8 ölçütü iki grupta toplamış ve ilk 5'ini internet kullanım fonksiyonelliği olarak gruplandırmışlardır. Buna göre, kişinin her bir ifadedeki durumu mutlaka yaşamış olması gerekmektedir. Diğer 3 madde ise kişilerin internet kullanımından dolayı zarara uğraması olarak gruplandırılmış ve internet bağımlılığı tanısı koyulabilmesi için kişinin en az bir tanesini yaşamış olması gerektiği belirtilmiştir.

Beard ve Wolf (2001)'in internet bağımlılığı için tanı ölçütleri:

Aşağıdaki ifadeler (1-5) daha önce mutlaka görülmüş olmalı:

1. İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş (bir önceki internet aktivitesi yada bir sonraki online oturumu beklemek)
2. İnternete bağlı kalma süresinde artışa ihtiyaç duyma
3. İnternet kullanımını azaltmaya yönelik başarısız girişimlerde bulunma
4. İnternet kullanımının azaltılması durumunda yoksunluk belirtileri
5. Başlangıçta olduğundan daha uzun süre internete bağlı kalma

Aşağıdaki ifadelerden en az bir tanesi sağlanmış olmalı:

1. İnternetin aşırı kullanılması yüzünden ilişkiler, okul ya da işle ilgili sorunlar yaşama
2. İnternete bağlı kalabilmek için aile üyelerine, terapisteye ya da başkalarına yalan söyleme
3. İnternete bağlı kalındığı süre içerisinde duygulanım değişikliği olması (umutsuzluk, suçluluk, anksiyete, depresyon gibi)

Literatürde, internetin kendisi bir bağımlılık nesnesi mi yoksa daha önce var olan bir bağımlılık nesnesi için ortam mı oluşturduğu sorusu üzerine farklı görüşler ortaya çıkmış ve çeşitli tanımlamalar geliştirilmiştir (Tutgun, 2009). Bazı araştırmacılar, internet bağımlılığını tıpkı diğer bağımlılıklar gibi (örn., kumar bağımlılığı, madde bağımlılığı) başlı başına bir psikiyatrik rahatsızlık olarak tanımlarken diğer araştırmacılar internetin bağımlı hale getiren özelliklerini yadsımamakla birlikte bireylerin internetin kendisine değil internette buldukları materyale/etkinliğe (internet üzerinden kumar veya oyun oynama, alışveriş yapma, sohbet etme, cybersex, vb.) karşı bir bağımlılık geliştirdiğini savunmaktadırlar (Selışık, tarihsiz). Madde bağımlılığında birey, maddenin kendisine bağımlı iken, internet bağımlılığında bireyin bağımlı olduğu unsur internetin sunduğu olanaklardır (Bayraktar, 2001). Selışık'a göre herkes internete bağımlı olabilir. Ancak bazı faktörler internete bağımlı olma riskini arttırabilmektedir. Örn., eve bağımlı olma, çok fazla boş zamanı olma, geçmişinde saplantılı davranışlara sahip olma, sosyal ilişkilerde utangaç veya çekingen olma bunlardan bazılarıdır.

Young (2004) ise, ergenlerin interneti kötüye kullanma nedenlerini ücretsiz ve limitsiz internet erişimine sahip olma; başka sosyal etkinlikleri unutup sadece interneti düşünme; bireyin internet erişimine ailesi tarafından bir kontrol ya da engelin bulunmaması; internetteki etkinliklerin gizlenebilmesi; gerçek hayattaki korku, takıntı ve kusurların internette gizlenip farklı bir kimliğe bürünebilmesi şeklinde sıralamaktadır. King ve Barak (1999) insanların gerçek hayatta kuramadığı bağı internet üzerinden kurabilmesi, diğer insanlarla risk almadan iletişime geçebilmesi, özgürce düşüncelerini, duygularını ifade edebilmeleri, kendilerini maskeleyerek göstermeleri, gerçek kimliklerini saklayabilmeleri, istedikleri zaman iletişime girebilmeleri interneti çekici kılan etmenler arasında saymıştır. Mitchell (2000), internet bağımlılığının

sebepleri arasında yeni bir kimlik arayışı, hayattaki gerilimleri azaltma uğraşı, arkadaşlık ihtiyacı, bir yere ait olma ihtiyacını göstermekte ve ayrıca internet bağımlılığını bilgisayar bağımlılığından ayıran global bir evde olma, özgürlük ve sınırsızlık duyguları gibi özelliklerin de mevcut olduğunu belirtmiştir (Akt: Bayraktar, 2001).

İnternet bağımlılığı tarihi on yıldan az olan çok yeni bir araştırma alanıdır. Ancak internetin hızla yaygınlaşması ve problemlerli internet kullanımının artması yapılan çalışmaların yaygınlaşmasına neden olmuştur. Araştırmalar büyük ölçüde yüksek riskli gruplar, problemlerli/aşırı internet kullanımı, bağımlılık davranışı ve kişilik özellikleri ile kavram ve teşhis yöntemlerinin incelenmesi üzerine yoğunlaşmıştır. İlgili araştırmalar ve bulgularına “Alanyazında Problemlerli İnternet Kullanımı İle İlgili Yapılmış Olan Çalışmalar” başlığı altında daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

2.4. Alanyazında Problemlerli İnternet Kullanımı ile İlgili Yapılmış Olan Çalışmalar

İnternetin aşırı kullanımına yönelik ilk deneysel çalışmaları yapan Young (1996) DSM-IV’ te yer alan patolojik kumar oynama kriterlerini internet kullanımı için adapte ederek, 8 maddeden oluşan tanı ölçütlerini geliştirmiştir. Çalışmasını internet kullanıcılarını arayan bir ilana cevap verenlerin oluşturduğu bir örneklem ile gerçekleştiren Young, uyarladığı 8 ölçütten en az 5 tanesine “evet” yanıtını verenleri internet bağımlısı olarak sınıflandırmıştır. Araştırmada seçilen 496 kişiden ölçüğü yanıtlamaları istenmiş ve örneklemin çok büyük bir bölümü (n=396) “bağımlı” olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda, gruplar karşılaştırıldığında, “bağımlı” olan grup interneti haftada ortalama 38,5 saat kullanırken, “bağımlı olmayan” grubun haftada ortalama 4,9 saat kullanmakta olduğu tespit edilmiş ve yine bağımlı olarak adlandırılan grubun en çok etkileşimli uygulamaları (sohbet odaları, forumlar) tercih ettiği görülmüştür. Araştırmaya katılan 496 kişiden internet’ i az kullananların % 2’sinde, orta düzeyde kullananların % 45’inde, ağır düzeyde kullananların ise % 53’ünde sosyal ilişkilerde bozulmalar ve sorunlar olduğu belirlenmiştir. Bu kişiler, gerçek hayattaki insanlarla daha az vakit geçirmekte, sorumluluklarını daha az yerine getirmekte ve arkadaşlarıyla, eşleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde sorunlar yaşamaktadırlar.

Scherer (1997)'nin, Teksas Üniversitesi'nde 531 öğrenci üzerinde internet kullanım durumlarını ve internet bağımlılığının doğasını açıklamak üzere yürüttüğü çalışmada, 381 öğrencinin interneti haftada en az bir kere kullandığı görülmüştür. Madde bağımlılığı kriterlerine paralel olarak geliştirdiği 10 klinik belirtiyi içeren bir kontrol listesi (checklist) öğrencilere dağıtılmıştır. Öğrencilerden, yıl boyunca hangi belirtilerle karşılaştırsa işaretlemeleri istenmiştir. Sorulardan en az üçünü işaretleyenler İnternet bağımlısı olarak sınıflandırılmışlardır. Sonuçlar, anketi cevaplayan 49 kişinin (% 13) bağımlılık kontrol listesinde 3 ya da daha çok seçeneği işaretlediğini ve bunların çoğunluğunun (% 71) erkek olduğunu göstermektedir. İnternette harcanan süre haftada ortalama 8,1 saat olarak bulunmuş ve öğrencilerin % 13'ü internet kullanımının akademik çalışmalarını, profesyonel performanslarını ya da sosyal yaşamlarını etkilediğini, % 2'si ise internetin yaşamlarına olumsuz etkisi olduğunu algıladıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda internet bağımlısı kişilerin internette daha az popüler olan hizmetleri (oyunlar, bültenler, sohbet odaları vb.) kullandıkları ve daha çok sanal ilişkiler aradıklarını göstermektedir.

Young ve Rogers (1998) 259 kişi (130 erkek, 129 kadın) üzerinde patolojik internet kullanımıyla depresyon arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yaptıkları çalışmada; Patolojik internet kullanımını değerlendirmek için DSM-IV'ün patolojik kumar oynama kriterlerini temel alarak oluşturulmuş 8 soruluk tanı anketini uygulamışlar ve depresyonu değerlendirmek için de Beck Depresyon Envanterini kullanmışlardır. Araştırmanın sonuçları, patolojik internet kullanıcılarının, normal kullanıcılara göre, hafif veya orta düzeyde depresyonla daha fazla ilişkili olduklarını göstermiştir. Ayrıca depresyonun Patolojik İnternet Kullanımının gelişmesindeki en önemli faktörlerden biri olduğunu belirtmişlerdir.

Morahan-Martin ve Schumacher (2000), 13 maddelik bir ölçek yardımı ile 277 üniversite öğrencisinde Patolojik İnternet Kullanımı (PIK) olarak adlandırdıkları davranışı incelemişlerdir. Araştırmacılar online olarak yürüttükleri çalışmada örneklemin % 8'ini patolojik kullanıcı olarak sınıflandırmış ve erkeklerin (% 12,2) kadınlara (% 3,2) göre daha fazla patolojik internet kullanıcısı olduğunu bulmuşlardır. Patolojik kullanıcılar, haftada ortalama 9-16 saat, sınırlı semptom gösterenler 3-7 saat, semptom göstermeyenler ise ortalama 2,5 saatlerini internet' te geçirmektedirler.

Sanders, Field, Diego ve Kaplan (2000), 37'si kız, 52'si erkek olmak üzere toplam 89 lise öğrencisi üzerinde yüksek düzeyde internet kullanımının depresyon ve sosyal yalnızlıkla bağlantılı olup olmadığını araştırmışlardır. Bu amaçla internet kullanım seviyesini belirlemek için tek soruluk bir anket, aile ve arkadaş ilişkilerini belirlemek için de 24 maddelik Samimiyet Ölçeği (The Intimacy Scale) uygulanmıştır. Ayrıca gençlerin çeşitli davranış ve psikolojik yönlerini incelemek için 181 sorudan oluşan bir anket ile CES-D Depresyon Ölçeği uygulanmıştır. Sonuç olarak internet kullanım düzeyleri düşük çıkan öğrenciler yüksek çıkanlarla karşılaştırıldığında, kullanım düzeyi düşük olanların anne-baba ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin daha iyi olduğu ve katılımcıların yüksek derecede yalnızlık ve sosyal destek azlığı içinde oldukları tespit edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında yüksek internet kullanımının zayıf sosyal bağlarla ilgili olduğu görülmekte ancak ilişkinin yönü bilinmemektedir.

Anderson (2001), 1302 üniversite öğrencisini (649 erkek, 647 kadın) ele aldığı çalışmada, öğrencilerin internet kullanımının sosyal ve akademik yaşamlarını nasıl etkilediği sorusuna cevap aramıştır. Young (1996)'ın DSM-IV'te yer alan madde bağımlılığı kriterlerini kullanarak, katılımcıları "bağımlı" veya "bağımlı olmayan" şeklinde sınıflandırmıştır. Buna göre, kişi, bahsi geçen 7 kriterden 3'ünden fazlasını sağlıyorsa "bağımlı" olarak sınıflandırılmış ve buna göre örneklemin % 9,8'i (93 erkek, 13 kadın) internet bağımlısı kategorisinde yer almıştır. İnternet bağımlıları ve bağımlı olmayanlar günlük internet kullanım süresi açısından karşılaştırılmıştır ve bağımlıların günde ortalama 229 dakika, bağımlı olmayanların ise günde ortalama 73 dakika internet kullandığı belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada internet bağımlısı olarak tespit edilen öğrencilerin akademik başarıları incelenmiş ve bu kişilerin tümünde internette geçirilen zamanla akademik başarı arasında olumsuz bir ilişki bulunduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda bağımlı grup okul ödevlerinde, yeni arkadaş edinme ve uyku düzeninde daha fazla problem yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Kubey, Lavin ve Barrows (2001), Rutgers üniversitesinde okuyan 576 üniversite öğrencisi ile yürüttükleri çalışmada; öğrencilerin internet bağımlılığı kavramını destekleyici görüşlerinin var olup olmadığını ve öğrencilerdeki akademik performans problemleriyle internet bağımlılığı arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırmada internet bağımlılığını ölçmek amacıyla likert tipi ölçek ile

katılımcılara birtakım fikirlere ne derecede katılıp katılmadıkları sorularak 5 ayrı faktörle ölçülmüştür. 572 kişinin ölçeği yanıtladığı görülmüş olup, 53 katılımcı (% 9,3) “internet bağımlısı” olarak sınıflandırılmış ve bu gruptaki katılımcılar cinsiyete yönelik değerlendirildiğinde en yaygın olarak erkeklerin yer aldığı görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, bağımlı olarak tespit edilen gruptaki öğrenciler, internet kullanımlarından dolayı akademik olarak zarar gördüklerini, ders saatini kaçırdıklarını, suçluluk ve kontrol eksikliği hissettiklerini belirtmiş olup diğer gruba göre “daha yalnız” oldukları tespit edilmiştir.

Tsai ve Lin (2001), gençlerin internet bağımlılık durumlarını ve kullanıcıların heyecan arayışı açısından farklılıklarını incelemek amacıyla Tayvan’da farklı bölgelerdeki okullarda öğrenim gören 753 lise öğrencisine daha önce geliştirmiş oldukları İnternet bağımlılık ölçeğini uygulamışlar ve öğrencilerin 88’i internet bağımlısı olarak sınıflandırılmıştır. Bununla beraber bağımlı olanların bağımlı olmayanlara göre internette daha fazla zaman harcadıkları görülmüştür. Ayrıca bağımlı olanlar internetin etkilerine karşı günlük yaşamlarında bağımlı olmayanlara göre daha negatif algı içerisinde olmakla beraber her iki grupta internet kullanımının akran ilişkilerini arttırdığını düşünmektedir.

Johansson ve Göttestam (2004), ergenlerin aşırı internet kullanımlarını ölçmek ve farklı internet aktivitelerini araştırmak amacıyla 3237 Norveçli genç üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Young’un (1998) geliştirdiği İnternet Bağımlılığı Tanı Anketi’ni kullandıkları çalışmada gençlerin % 2’sinin internet bağımlısı oldukları belirlenmiştir. Buna ek olarak interneti sık kullanmayanların oranı % 35,8 iken, internet kullanmayanlar % 4,9, haftalık sık kullananlar ise % 49,6 olarak belirlenmiştir. Ayrıca riskli internet kullanıcılarının oranının % 8,7 olarak bulunduğu araştırma sonucunda erkeklerin kızlara oranla internet kullanım sıklığının fazla olduğu görülmektedir. Tam gün çalışanların yarım gün çalışanlara göre, büyük şehirde yaşayanların küçük şehirde yaşayanlara göre kullanım sıklığı daha yüksektir.

Widyonto ve Mcmurrin (2004), hazırladıkları bir web sayfası üzerinden 15 soruluk bir formla (Internet Addiction Test) katılımcılardan bilgi toplamışlardır. 86 katılımcının (29 erkek, 57 kadın) cevabının geçerli sayıldığı çalışmada İnternet Addiction Test’ in dikkat çekme, aşırı kullanım, işi ihmal etme, dürtü kontrol eksikliği ve sosyal hayatı ihmal

etme şeklinde adlandırılan 6 faktörü ortaya çıkmıştır. Bununla beraber genç olanlarda ve yeni kullanıcılarda iş ve sosyal hayatı ihmal etme probleminin daha yoğun olduğu tespit edilmiştir.

Park (2004) Güney Mississippi Üniversitesi'nde hazırladığı doktora tezinde 25 farklı üniversitede okuyan 377 katılımcıya elektronik posta aracılığı ile ulaşmış ve çalışmasında Amerika' da ki Koreli ve Amerikalı üniversite öğrencilerinin internet kullanımlarını ve doyumlarını karşılaştırmıştır. Amerikalı öğrenciler internet kullanımlarında etkili olan 7 nedeni önem sırasına göre; sosyal iletişim, bilgilenme, boş zamanları değerlendirme/kaçış, eğlence, kişisel iletişim, araştırma ve online işlemler olarak sıralarken, Koreli öğrenciler; boş zamanları değerlendirme/kaçış, eğlence, bilgilenme, sosyal ve kişisel iletişim, yenilikleri takip etme ve araştırma yapma amaçlı interneti kullandıklarını belirtmişlerdir. İnternet, Amerikalı öğrenciler için sosyal etkileşim aracı iken Koreli öğrenciler için boş zamanları değerlendirme/kaçış daha çok ön plana çıkmaktadır ve internet bağımlılığı açısından değerlendirildiğinde Koreli öğrencilerin Amerikalı öğrencilerden daha yüksek bir orana sahip olduğu tespit edilmiştir.

DiNicola (2004) bağımlı olanlar ile bağımlı olmayanlar arasındaki farklılıkları saptamak için üniversite öğrencileri üzerinde bir çalışma yapmıştır. Sonuç olarak; bağımlı öğrencilerin % 60,8'inde zihnin çevrimiçi aktivitelerle meşgul olduğu saptanırken, bağımlı olmayan öğrencilerin % 5,5'inde bu durum görülmüştür. Bağımlı öğrencilerin % 70,6'sında tolerans durumu saptanırken, bağımlı olmayan öğrencilerde % 9,9 dur. İnternet kullanmayı azaltma girişiminde başarısız olma; bağımlı öğrencilerin % 58,8'inde saptanırken, bağımlı olmayan öğrencilerin % 5,5'inde saptanmıştır. Bağımlı öğrencilerin % 74,5'inde yoksunluk durumu görülürken bağımlı olmayanlarda bu durum % 10,5 tir. Bağımlı öğrencilerin % 94,1'i interneti problemlerinden kaçış için kullandıklarını belirtirken, bağımlı olmayan öğrencilerde bu oran % 20,9 olarak saptanmıştır. İnternette geçirdiği zamanı gizlemek için yalan söyleme; bağımlı öğrencilerin % 38'inde saptanırken, bağımlı olmayan öğrencilerin % 4'ünde saptanmıştır. Bağımlı öğrencilerin % 40'nın internette yasal olmayan aktiviteleri kullandığı saptanırken, bağımlı olmayanların % 17,3'ünde saptanmıştır. İnternette

geçirdiği zamandan suçluluk duyma; bağımlı öğrencilerin % 33,3'ünde saptanırken, bağımlı olmayan öğrencilerin % 4,3'ünde saptanmıştır.

Niemz, Griffiths ve Banyard (2005), öğrenciler arasındaki internet bağımlılığını tespit etmek amacıyla 371 İngiliz öğrenciye patolojik internet kullanım derecesini içeren sorular vermişlerdir. Sonuç olarak katılımcıların % 18,3' ü problemlili internet kullanıcısı olarak tespit edilirken, bu kullanıcılar aşırı internet kullanımlarının akademik, sosyal ve toplumsal sorunlara yol açtığını belirtmişlerdir.

Yang ve Tung (2007), internet bağımlısı olan ve olmayan ergenler arasındaki farkı incelemek amacıyla 1708 Tayvanlı lise öğrencisine Young'ın internet bağımlılığı ölçeğini uygulamışlar ve % 13,8 (239 katılımcı)'ini bağımlı olarak tanımlamışlardır. Araştırmanın sonucunda, internet bağımlılarının bağımlı olmayanlara göre daha uzun süre internete bağlı kaldıkları ve internette harcanan haftalık zaman ve internet bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. İnternet bağımlısı olanlar internetin, günlük aktiviteler, akademik başarı, sosyal ilişkiler üzerinde bağımlı olmayanlara göre daha fazla olumsuz etkisi olduğunu düşünürken; her iki grupta akranları ile aralarındaki ilişkiyi internet kullanımının olumlu yönde etkilediğini düşünmektedir. Eğlence ve bilgi aramanın interneti kullanmada ergenleri motive eden en önemli iki faktör olarak belirlendiği araştırmada erkeklerinde kızlara oranla daha fazla internet bağımlısı oldukları tespit edilmiştir.

Park ve arkadaşları (2008), ergenler arasından internet bağımlılığının görülme sıklığını ve ailesel faktörler ile ilişkisini incelemek amacıyla 903 Güney Koreli ergene Young'ın İnternet Bağımlılığı Ölçeği'ni uygulamışlar ve sonuçta ergenlerin % 10,7'sini internet bağımlısı olarak sınıflandırmışlardır. Araştırma sonunda ebeveyn tutumları, aile içi iletişim, aile içi şiddet gibi etkenlerin internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu ve erkeklerin ve üst ekonomik sınıftakilerin daha fazla internet bağımlısı olduğu ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde internet bağımlılığı konusu 2000'li yıllardan itibaren araştırılmaya başlanması nedeniyle çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bayraktar (2001), internetin ergen gelişimindeki rolünü incelemeyi amaçladığı çalışmasında, Kıbrıs'ta yaşayan 12-17 yaşları arasındaki 686 ergene Yonug'ın geliştirdiği "İnternet Bağımlılık Ölçeği", "Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği" ve "Saldırganlık Ölçeği"ni uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda internet'in daha çok erkekler ve üst sosyo-ekonomik

düzydekiler tarafından kullanıldığı ve sosyo-ekonomik düzey arttıkça internet kullanımının da arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca internet kullananların çoğunlukla eğlence ve iletişim amaçlı kullandıkları ve bu kullanıcıların % 1,1'inin patolojik kullanıcı olduğu bulunmuştur.

Orhan ve Akkoyunlu (2004), ilköğretim öğrencilerinin internete erişim ve kullanım amaçlarını inceledikleri çalışmalarına 10-14 yaşları arasında 307'si kız, 369'u erkek olmak üzere toplamda 676 öğrenci katılmıştır. Çalışmanın sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin % 79'unun internet kullanıcısı olduğu ve yaşın artmasıyla internet kullanımının arttığı, ayrıca kız ve erkek öğrencilerin internet kullanım dağılımlarının birbirine yakın olduğu bulunmuştur. Bununla beraber yaş büyüdükçe öğrencilerin oyun amaçlı internet kullanımının azaldığı onun yerine bilgiye ulaşma, oyun ve haberleşme amaçlı kullanımın arttığı görülmüştür.

Esen (2007), 479 lise öğrencisi ile akran baskısı ve algılanan sosyal destek değişkenlerinin internet bağımlılığını ne düzeyde yordadığını incelediği çalışmanın sonucunda; akran baskısının internet bağımlılığını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı, algılanan aile ve öğretmen desteğinin ise negatif yönde anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bu üç değişkenin birlikte internet bağımlılığının, % 33' ünü açıkladığı görülmüştür.

Çakır-Balta ve Horzum (2008), internet bağımlılık düzeyinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymayı amaçladıkları araştırmalarında; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilere Young (1998) tarafından geliştirilen İnternet Bağımlılık Ölçeğini uygulamışlardır. Araştırma sonucunda, cinsiyet değişkenine göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre internet bağımlılık düzeyleri yüksek bulunmuştur. Ayrıca haftada sekiz saatten fazla internete bağlı kalan öğrencilerin, haftada sekiz saatten az bağlı kalan öğrencilere göre internet bağımlılık düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Bununla beraber öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Ceyhan (2008), 244 kız, 193 erkek olmak üzere toplam 437 üniversite öğrencisinin katıldığı çalışmada, üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanım düzeylerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisini incelemek amacıyla Ceyhan ve arkadaşları (2007)

tarafından geliştirilen Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği ve Kısa Semptom Envanterini kullanmıştır. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin problemlı internet kullanımı düzeylerinin kızlara göre yüksek olduğu, psikolojik semptom düzeyi arttıka problemlı internet kullanım düzeyinin de arttığı ve internet kullanım amacı ile problemlı internet kullanım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İnterneti arkadaşları ile iletişim kurmak ve iyi vakit geçirmek için kullanan öğrencilerin, interneti ödev amaçlı kullanan öğrencilere göre problemlı internet kullanım düzeyleri daha yüksek çıkmıştır.

Turnalar-Kurtaran (2008), yalnızlık, depresyon ve benlik saygısı değişkenlerinin ergenlerin internet bağımlılığını yordamadaki katkılarını belirlemek amacıyla, Mersin ilinde genel, meslek ve Anadolu liselerinde eğitim gören toplam 650 öğrencinin internet bağımlılık düzeyini belirlemek için, “İnternet Bağımlılık Ölçeği”; yalnızlık düzeylerini ölçmek için, “UCLA Yalnızlık Ölçeği”; benlik saygılarını ölçmek için, “Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği”; depresyon düzeyini belirlemek için ise “Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği”ni kullanmıştır. Araştırmanın sonucunda internet bağımlılığını, benlik saygısının negatif yönde, yalnızlığın ise pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı, bununla beraber depresyonun, istatistiksel olarak anlamlı olacak kadar yordamadığı tespit edilmiştir.

Tahiroğlu ve arkadaşları (2008), 12-18 yaş arası 3975 ergen ile gerçekleştirdikleri çalışmada; ergenlerin internet kullanımı alışkanlıklarını ve ergenlerde problemlı internet kullanımı durumunu incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada Özcan (2004) tarafından Türkçe’ ye uyarlanan ve dört alt boyuttan oluşmuş İnternette Bilişsel Durum Ölçeği (İBDÖ) kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda ergenlerin % 7,6’sının haftada 12 saatten fazla internet kullandıkları ve internet kullanımının artması ile beraber problemlı internet kullanımının da arttığı tespit edilmiştir. Erkeklerin İBDÖ puanlarının tüm alt boyutlarda kızlardan daha yüksek olduğu ve ölçekten alınan puanlar ile internet kullanım amaçları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görölmüştür. Araştırmada interneti eğitim amaçlı kullanan ergenlerin İBDÖ puanlarının, interneti sohbet ve oyun amacı ile kullanan ergenlere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tutgun (2009), öğretmen adaylarının problemlı internet kullanımlarını çeşitli demografik özellikleri ele alarak araştırdığı çalışmasında 686 öğretmen adayına Kişisel Bilgi Formu ve Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği’ni uygulamıştır. Araştırmanın

sonucunda erkek öğretmen adaylarının bayan öğretmen adaylarına göre problemleri internet kullanımına daha çok eğilimli oldukları ve internetin olumsuz sonuçları ve sosyal fayda/sosyal rahatlık alt ölçeklerine göre de erkeklerin problemleri internet kullanımına daha eğilimli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının interneti ne zamandan beri kullandıkları karşılaştırıldığında 5 yıldan fazla süredir interneti kullanan öğretmen adaylarının 3-5 yıl, 1-3 yıl, 1 yıldan az süredir interneti kullanan öğretmen adaylarına göre problemleri internet kullanım davranışına daha fazla eğilim gösterdikleri tespit edilmiştir. Günlük internet kullanım süreleri incelendiğinde ise günlük internet kullanım süresi arttıkça probleme yönelik internet kullanım davranışında da artış olduğu gözlenmiştir.

İnan (2010), ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarını çeşitli değişkenlere göre incelemek amacıyla Young tarafından geliştirilen ve Bayraktar (2001) tarafından uyarlama çalışmaları yapılan İnternet Bağımlılığı Ölçeği 524 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre internet bağımlılığı puan ortalamaları arasında erkeklerin aleyhine anlamlı farklılaşma görülürken, öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeylerine göre de internet bağımlılığı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma görülmüştür. Anne eğitim düzeyi arttıkça internet bağımlılık düzeylerinin arttığı ve internete evden bağlananlarında diğer yerlere göre internet bağımlılık puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Evlerinde bilgisayar olup olmamasına göre internet bağımlılığı puan ortalamaları arasında evinde bilgisayarı olanların aleyhine anlamlı bir farklılaşma olduğu bulgusuna ulaşılmış ve yine öğrencilerin internete bağlanma nedenlerine göre internet bağımlılık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olduğu görülmüş ve bu farkın oyun oynayan ve chat yapanların aleyhine olduğu tespit edilmiştir.

Gençer (2011), ortaöğretim öğrencilerinin internet kullanım profillerini ve internet bağımlılık durumlarını tespit ederek, internet bağımlılığı ve internetin patolojik hale gelmesindeki etkenleri saptamak için yaptığı çalışmada 1380 öğrenciye (606 erkek, 774 kız) 20 sorudan oluşan anket uygulamıştır. Öğrencilerin % 2,7'sinin internet bağımlısı, % 24,3'ünün ise muhtemel internet bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. İnternet bağımlılık durumu ile cinsiyet ve başarı algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu bununla beraber sosyo-ekonomik durum ve okul türü ile ilişki olmadığı görülmüştür. Ayrıca

kullanım profilleri açısından incelendiğinde internet kullanım sıklığı, başat internet kullanım yeri ve başat internet’i kullanım amacı ile internet bağımlılık durumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Döner (2011), ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören 624 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerini farklı değişkenler açısından incelemek amacıyla İnternet Bağımlılık Ölçeğini kullanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; internet kullanıcılarının %10’u sınırlı semptom gösterenler olup; %90’ı ise semptom göstermeyenlerdir. İnternet Bağımlılık Ölçeği’nden alınan puanların, cinsiyete, internet kullanım süresine, günlük kullanım sıklığı ve kullanım mekânı değişkenlerine göre farklılık gösterdiği, ayrıca internet bağımlılığını yordayan en önemli değişkenin “haftalık internet kullanım sıklığı” olduğu tespit edilmiştir.

2.5. Siber Zorbalık

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin özellikle 2000’li yıllardan sonra çeşitlenmesi ve yaygınlaşması ve buna paralel olarak internet, cep telefonu gibi teknolojilerin çocuk ve ergenlerin yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmesi ile birlikte gençler arasında siber zorbalık adı verilen yeni bir zorbalık türü gözlenmeye başlamıştır. Olweus (1993)’e göre zorbalık; aralarında belirgin bir şekilde güç farkı bulunan iki kişiden güçlü olanın, kendini savunamayacak durumda olan kişiye karşı kasıtlı olarak ve tekrarlı bir biçimde saldırgan davranışlarda bulunmasıdır. Ayrıca bir eylemin zorbalık olarak tanımlanabilmesi için aşağıdaki üç koşulu sağlaması gerekmektedir (Olweus, 1999; Akt: Kavuk, 2011).

1. Kasıtlı olarak zarar verme amacı güden saldırgan davranışlar olması,
2. Süreklilik özelliği taşıması, yani zorbanın bu tür eylemleri bir kez değil devamlı bir biçimde yapması,
3. Taraflar arasında eşit olmayan güç dengesinin olması.

İnternet ve yeni nesil iletişim teknolojileri ergenler arasında aileleri ve arkadaşları ile iletişim sağlamak, oyun oynamak, film izlemek, müzik dinlemek, yeni arkadaşlar edinip sosyalleşmek, bilgi edinmek, ödev ve araştırma yapmak gibi amaçlarla kullanılmaktadır (Soydaş,2011). Ergenlerin interneti ve teknolojiyi bu kadar yoğun bir şekilde kullanmaları, kimliklerini gizleyebilmeleri ve internet ortamında bir denetim mekanizmasının olmaması bir takım sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Gizli numara ile yapılan çağrılar, sahte kimliklerle gönderilen zararlı e-posta(spam)lar, hakaret ve tehdit içeren, karalama amaçlı e-posta ve mesajlarla gönderilen ses, görüntü ve metinler, virüslü e-postalar, bütün bu eylemlerin siber zorbalık adı altında tanımlanmasına neden olmuştur. (Arıcak, 2009)

Literatürde ilk kez 2004 yılında Kanadalı eğitimci Bill Belsey (2004) tarafından kullanılan kavram farklı araştırmacılar tarafından çok çeşitli şekillerde adlandırılmıştır. Çevrimiçi zorbalık, dijital zorbalık, elektronik zorbalık, çevrimiçi zarar verme, internet tacizi, siber zorbalık ve internet zorbalığı gibi kavramlar bunlardan bazılarıdır (Ybarra ve diğerleri, 2007; Kowalski ve Limber, 2007). Adlandırmadaki farklılıklar

tanımlamada da görülmüştür. Campbell (2005), siber zorbalığı; bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da grup tarafından diğer bir birey ya da gruba zarar vermek için tasarlanan kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca davranış içeren zorbalık türü olarak tanımlarken; Willard (2007), siber zorbalığı dijital teknolojinin diğer bireylere rahatsız edici mesajlar göndermek veya sosyal saldırganlık yapmak amacıyla kullanılması olarak tanımlamış ve siber zorbalığı internetin karanlık yüzü olarak nitelendirmiştir. Ybarra ve Mitchell (2004) siber zorbalığı, başka bir kişiye karşı çevrimiçi olarak yapılan, açık ve kasıtlı saldırganlık hareketi olarak ifade ederken, Beran ve Li (2005) siber zorbalığı, cep telefonları, e-posta, anlık ileti gibi çeşitli teknoloji formlarının, bir birey ya da grup tarafından kasıtlı olarak başkalarını taciz etmek için kullanılması şeklinde tanımlamışlardır. Belsey (2008), siber zorbalığı, “bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da grup tarafından diğerlerine zarar vermek için tasarlanan kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca davranış içeren zorbalık türü” olarak tanımlamıştır. Patchin ve Hinduja’ya (2006) göre ise siber zorbalık, elektronik metinler (ölüm tehdidi, küfür, hakaret vb.) aracılığı ile kasıtlı bir şekilde ve belirli tekrarlarla gerçekleştirilen zarar verme davranışıdır.

Shariff (2008) siber zorbalığı, web siteleri, anlık mesajlaşma, bloglar, sohbet odaları, cep telefonları, elektronik posta ve kişisel çevrimiçi profiller aracılığıyla diğer bireylerin tehdit edilmesi, aşağılanması veya onlara cinsel içerikli resimler ve mesajlar gönderilmesi şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca Shariff (2008) siber zorbalığın karakteristik özelliklerini aşağıdaki şekilde sıralamaktadır:

- Siber zorbalıkta zorbalılar kimliklerini kolayca gizleyebilmektedirler,
- Siber zorbalık esnasında kullanılan iletişim araçları maruz kalınan zorbalığın kısa sürede pek çok kişi tarafından bilinmesine ve zorbalığın devam etmesine olanak sağlamaktadır,
- Siber zorbalık davranışlarında cinsellik daha kolay ve daha fazla kullanılabilir.

Siber zorbaların farklı isimlerle sahte e-posta hesapları açabilmeleri, sohbet odalarına takma adlar kullanarak girebilmeleri ve internet ortamında bir denetimin bulunmaması gibi nedenler siber zorbaların kurbanlarını rahatsız etme, korkutma, kurbanın kendini

çaresiz hissetmesi gibi amaçlarına kolaylıkla ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Ayrıca siber zorbalığın kimliklerini gizleyebilmeleri, sahte hesap açarak zorbalıkta bulunmaları ebeveynlerinin ve okul yönetiminin siber zorbalığa müdahale etmesini güçleştirmektedir (Hinduja ve Patchin, 2009). Bununla beraber sanal ortamda binlerce kişi ile iletişim kurma olanağı, başkalarına zarar verecek davranışları gerçekleştirmek için fazla zaman ve emek harcanmadan çok fazla kişiye ulaşılabilmesi de siber zorbalığın kontrol edilmesini ve bireyin zorbalıkla başa çıkmasını güçleştirmektedir (Shariff and Gouin, 2006).

Sanal ortamda siber zorbalık içeren materyalin bir kere paylaşılması binlerce kişinin bu içeriğe ulaşması için yeterli olmakta ve web sayfaları, sosyal paylaşım sitelerinde bu içerikler sürekli erişime açık tutulmaktadır (Shariff, 2008). Campell (2005)'e göre siber zorbalık içeren materyalin sürekli olarak erişime açık tutulması, bu materyalin istendiğinde saklanabilmesi siber kurbanın zorbalığın olumsuz etkilerini sürekli yaşamasına ve zorbalığın etkilerinin kalıcı olmasına neden olmaktadır.

Hinduja ve Patchin (2009)'a göre bir eylemin siber zorbalık olarak nitelendirilebilmesi için; ısrar edicilik, tekrar etme, zarar verme ölçütlerini taşınabilir ve bilgisayar, cep telefonu, diğer elektronik araçlar kullanılarak yapılmalıdır. Ayrıca siber zorbalık içeren davranışları; sanal ortamda bireyle dalga geçilmesi, bireyin takma isimlerle çağrılması, tehdit edilmesi ve cinsel içerikli ifadelerin anlık mesajlaşma sırasında veya e-posta ile gönderilmesi olarak sıralamaktadır.

Smith, Mahdavi, Carvalho ve Tippet (2005), siber zorbalık eylemlerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

- Bireyi nedensiz olarak sohbet odasından çıkarmak,
- Kameralı cep telefonu ile utandırıcı fotoğraf çekmek,
- Bireyi kötüleyen ve utandıran web siteleri kurmak,
- Cep telefonu veya e-posta yoluyla aşağılayıcı, onur kırıcı, kötüleyici, tehdit ve şiddet içerikli mesajlar göndermek,
- Sanal ortamda başkaları hakkında dedikodu yaymak (Akt. Yaman, 2011).

Willard (2007) ise siber zorbalığın görülme biçimlerini; online kavga etme (flaming), zarar verme (harrasment), iftira (denigration), farklı bir kimliğe bürünme (impersonation), başkalarının bilgilerini sanal ortamda izinsiz kullanma (trickery), dışlama (exclusion), siber taciz (cyber stalking) ve siber tehdit olarak sekiz başlıkta sıralamıştır.

Siber zorbalık farklı biçimlerde yapılabilmektedir. Smith vd. (2006) siber zorbalığın mevcut teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkabileceğini belirtmiş ve yedi kategoriye ayırmıştır. Bunları; metin mesajı zorbalığı, cep telefonu ile resim-video zorbalığı, telefonla arama zorbalığı, e-posta zorbalığı, sohbet (chat) odası zorbalığı, SMS (anlık mesajlaşma) zorbalığı ve web sitesi zorbalığı olarak sıralamıştır. Belsey (2008) ise siber zorbalığın cep telefonu ile SMS göndererek, anlık iletileri (IM) kullanarak, blog ve kişisel web sayfalarını kullanarak meydana gelebileceğini belirtmiştir. Aydoğan vd. (2009) siber zorbalık biçimlerini; internet üzerinden dedikodu yaymak, başkaları ile alay etmek, kasıtlı bir şekilde virüslü e-posta göndermek, başkasının resmini izni olmadan sanal ortamda yayınlamak olarak örnek verilebileceğini belirtmişlerdir.

Siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarının yanlış biçimde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Anderson ve Sturm (2007) bu araçları; elektronik posta, SMS, anlık mesajlaşma, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, sohbet odaları ve anket siteleri şeklinde sıralamışlardır. Eroğlu (2011) genel olarak siber zorbalığın; şifre kırma, bloglarda bireyi aşağılama, başkaları hakkında küçük düşürücü resimlerin yayınlandığı web sayfaları oluşturma, e-posta aracılığı ve cep telefonu ile tehdit, hakaret içeren SMS gönderme, virüs içerikli e-postalar gönderme ve kimliğini gizleyerek başkalarıyla iletişim kurma gibi davranışları içerdiğini belirtmiştir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanım sıklığı da siber zorbalığın yapılmasında etkindir. Li (2005) yaptığı çalışmada siber zorbalık ve bilgisayar kullanımı arasında pozitif bir ilişki bulmuş ve siber zorbaların % 88,6'sının bilgisayarı haftada bir kere kullandığı görülürken, siber zorbaların bilgisayarı ayda en az dört kez kullandıkları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Erdur-Baker ve Kavşut (2007) 14-19 yaşları arasındaki ergenlerle yaptıkları çalışmada bilgi ve iletişim araçlarını sık kullanan kişilerin siber zorbalıkla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Ybarra ve Mitchell (2004) tarafından yapılan çalışmada ise düzenli bir şekilde internet kullanan ergenlerin % 12'sinin siber zorba, %

4'ünün siber mağdur ve % 3'ünün ise hem siber zorba hem de siber mağdur olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.5.1. Alanyazında Siber Zorbalık ile İlgili Yapılmış Olan Çalışmalar

Ybarra ve arkadaşları (2006), 10-17 yaşları arasındaki ergenlerle yaptıkları araştırma sonucunda; internet kullanan ergenlerin % 9'unun sanal zorbalıkla karşılaştıkları, kullanıcıların %50'sinin bir kereden fazla zorbalığa uğradığı, % 32'sinin ise üç kereden fazla zorbalığa uğradıklarını tespit etmişlerdir.

Patchin ve Hinduja (2006) ergenlerle yaptıkları çalışmalarında; katılımcıların % 11'inin çevrimiçi iken başkalarına zorbalık yaptıklarını, % 29'unun çevrimiçi iken zorbalığa maruz kaldıklarını ve % 47'sinin ise çevrimiçi zorbalığa şahit olduklarını görmüşlerdir. Buna paralel olarak sanal zorbalığın daha çok sohbet odalarında yaygın olduğu ve e-posta ile yapılan zorbalığında ikinci sırada yer aldığını tespit etmişlerdir.

Li (2006), 7., 8. ve 9. sınıfta okuyan öğrencilerle yürüttüğü araştırmasında her dört öğrenciden birinin sanal zorbalığa maruz kaldığını, altı öğrenciden birinin ise sanal zorbalık davranışında bulunduğunu görmüştür. Ayrıca sanal zorbalık konusunda erkekler ve kızlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, buna göre erkeklerin % 22'sinden fazlası, kızların ise % 16'sı sanal zorba olarak belirlenmiştir.

Hinduja ve Patchin (2005), sanal zorbalık deneyimlerini belirlemek amacıyla 1500 internet kullanıcısı üzerinde yaptıkları çalışmalarında katılımcıların % 34,4'ünün sanal zorbalığa uğradığı, % 16,2'sinin tehdit edildiği ve güvenliklerinden endişe ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca sanal zorbalığın % 55,6 oranında sohbet (chat) odaları, % 48,9 bilgisayar mesajları, % 28 e-posta ve % 9,2 oranında cep telefonu ile gönderilen metin mesajları kullanılarak gerçekleştirildiği görülmüştür. Bununla beraber sanal kurbanların % 34'ünün hüsrana, % 30,6'sının kızgınlık ve % 21,8'inin ise üzüntü duyduğu belirtilmiştir. Zorbalığa maruz kalanların sadece % 14,3'ünün yaşadıkları olayları aileleri ve öğretmenleri ile paylaştığı görülmüştür.

Kowalski ve Limber (2007), öğrencilerin son iki ayda sanal zorba, sanal kurban ve sanal zorba/kurban olma durumlarını incelemek amacı ile Amerika'da 6., 7. ve 8. sınıfta okuyan 1915 kız ve 1852 erkek öğrenci üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Veri toplama aracı olarak Olweus'un Zorba/Kurban ölçeğinin kullanıldığı çalışmada öğrencilerin %

11,1'i kendilerini sanal kurban, % 4,1'i sanal zorba ve % 6,8'i sanal zorba/kurban olarak tanımlamışlardır. Öğrencilerin % 78'i ise sanal zorbalığa dâhil olmayan grubu oluşturmuştur. Cinsiyetler arasında anlamlı fark bulunmuştur, buna göre; kız öğrencilerin % 15'i, erkek öğrencilerin ise % 7,2'sinin sanal kurban; kız öğrencilerin % 10, erkek öğrencilerin % 4 sanal zorba/kurban; erkek öğrencilerin % 5, kız öğrencilerin ise % 4 oranında sanal zorba oldukları tespit edilmiştir. Sınıf düzeyinde de anlamlı farklılık bulunarak, 6. sınıfta okuyan öğrencilerin sanal zorba, sanal kurban ve sanal zorba/kurban olma durumları 7. ve 8. sınıfa devam eden öğrencilere göre daha az bulunmuştur. Sanal kurbanlar daha çok anlık mesajlaşma, sohbet odaları, e-posta mesajları ve web sayfaları gibi yollarla taciz edildiklerini belirtirken; sanal zorbalar da benzer yolları kullanarak sanal zorbalık yaptıklarını belirtmişlerdir.

Williams ve Guerra (2007) yaptıkları araştırma sonucunda okul ikliminin olumlu algılanmasının ve okula katılımın yüksek olmasının % 9 oranında siber zorbalığa karışmayı azalttığını görmüşlerdir. Buna paralel olarak bireyin zorbalığı ahlaki açıdan kabul edilemez görmesi, arkadaşlarını dürüst ve yardımsever bulması, kendini okula bağlı hissederek okul iklimini olumlu olarak algılamasının siber zorbalığa karışmasını önlediği belirtilmiştir.

Ülkemizde siber zorbalık yeni çalışılan bir konu olduğundan dolayı çok fazla çalışma bulunmamakla beraber yapılan çalışmalar da bu alanda ne kadar büyük bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Erdur-Baker ve Kavşut (2007), lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarını tespit etmek ve internet-cep telefonu kullanımlarını incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada üç farklı lise türünden toplam 228 öğrenciye anket uygulayarak veri toplamışlardır. Çalışmanın sonunda siber zorbalığın ülkemizde de yaşandığını, erkeklerin kızlara oranla daha fazla siber zorbalık davranışlarında buldukları ve siber zorbalığa maruz kaldıkları görülmüştür. Ayrıca internetin sık kullanımında siber zorba/kurban olma durumunu pozitif yönde etkilediği ancak okul türü, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, yaş ve sınıf düzeyi gibi değişkenlerin siber zorba/kurban olma durumu ile ilişkisi olmadığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda bilgi ve iletişim teknolojilerini sık kullanan ergenlerin % 28 oranında siber zorbaca davranışlarda buldukları ve % 30'ununda siber zorbalık davranışlarına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Arıcak (2009), psikolojik değişkenlerin siber zorbalığı ne ölçüde yordadığını tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmanın sonucunda 695 öğrenciden % 19,7'sinin en az bir kez siber zorbalık yaptığını, % 54,4'ünün ise hayatlarında en az bir kez siber zorbalık kurbanı olduklarını tespit etmiştir. Katılımcıların yaklaşık % 50'si en az bir kez internet ortamında kimliklerini gizlediklerini yani bir başkasıymış gibi davrandıklarını söylemişlerdir. Bu da kimlik gizleme ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Erkeklerin bayanlara oranla daha fazla siber zorbalık davranışı sergiledikleri görülmüş ve siber zorbalık davranışlarına daha yatkın oldukları görülmüştür. Ayrıca çalışmada düşmanca duygular ve psikotik belirtilerin siber zorbalığı önemli ölçüde etkilediği belirlenmiştir.

Çetinkaya (2010), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde siber zorbalığa maruz kalma ve siber kurban olma durumlarını cinsiyete bağlı olarak incelediği çalışmasında; Konya ilindeki 648 ilköğretim öğrencisine anket uygulayarak verileri elde etmiştir. Araştırmanın sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıkları ve daha fazla siber zorbalıkta buldukları tespit edilmiştir.

Kavuk (2011), öğrencilerin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma sıklığı ve siber zorba/kurban olma durumlarını ortaya koymak için 2082 ilköğretim öğrencisine “Sanal Zorba ve Kurban Ölçeği” ni uygulamıştır. Elde ettiği verilerin sonucunda cinsiyet, ailenin gelir düzeyi, interneti kullanma süresi, interneti kullanma amacı ile siber zorba/kurban olma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca erkeklerin kızlara oranla, aile gelir düzeyi yüksek olanların düşük olanlara oranla, internet kullanım süresi fazla olanların az olanlara oranla daha çok siber zorba/kurban oldukları gözlenmiştir.

Özdemir ve Akar (2011), lise öğrencileri arasında siber zorbalığın yaşanma sıklığını, siber zorbalığın nerelerde gerçekleştiğini ve siber zorbalığı etkileyen durumları tespit etmek için 336 lise öğrencisi ile “Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığını Tarama Ölçeği” ni kullanarak bir çalışma yapmışlardır. Çalışmalarının neticesinde; öğrencilerin % 14' ünün son bir ayda siber zorbalığa maruz kaldığı, % 10' unun ise siber zorbalık davranışında buldukları görülmüştür. Ayrıca cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyinin siber zorbalığı etkilemediği ancak günlük internet kullanım süresi 5 saati aşan öğrencilerin diğerlerine göre daha fazla siber zorbalık davranışı sergiledikleri tespit edilmiştir.

Sarak (2012), lise öğrencilerinin sanal zorbalıkta bulunma ve sanal zorbalığa uğrama durumlarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, 587 lise öğrencisine “Sanal Zorba/Kurban Ölçeği” ni uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin yaşı arttıkça sanal zorba/kurban olma durumlarının arttığı belirlenmiştir. Bunun yanında, erkeklerin, anne-baba eğitim seviyesi okur yazar ve altında olanların, akademik başarısı düşük olanların, internete internet kafeden erişenlerin ve psikiyatrik destek alanların daha fazla siber zorbalıkta bulunduğu ve daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir. Ayrıca internet kullanım sıklığı ve sınıf seviyesi arttıkça daha fazla siber mağdur oldukları tespit edilmiştir.

Gezgin ve Çuhadar (2012), Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa yönelik duyarlılık seviyelerini belirlemek ve çeşitli değişkenlere göre incelemek için yaptıkları çalışmada 162 öğrenciye “Siber Zorbalığa İlişkin duyarlılık Ölçeği” ni uygulamışlardır. Araştırmanın bulgularına göre Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının yüksek olduğu ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre kız öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları erkek öğrencilere göre daha yüksektir.

Ayas ve Horzum (2012), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarını incelemek ve çeşitli değişkenlerle arasındaki ilişkiye bakmak için “Sanal Zorba ve Mağdur Anketi” ni 413 öğrenciye uygulamışlardır. Araştırma sonucunda öğrencilerin % 18,6’ sının siber zorbalığa maruz kaldığı, % 11,6’ sının ise siber zorbalık davranışları gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca 8. sınıf öğrencilerinin 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre daha fazla siber zorbalık yaptığı, bunun yanında 6. sınıf öğrencilerinin de daha fazla siber zorbalık mağduru oldukları görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma da ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2009)'a göre; ilişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu model kapsamında öğrencilerin problemleri internet kullanımları ve siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkiye bakılacaktır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul il sınırları içerisindeki resmi ortaöğretim kurumları oluşturmaktadır. Çalışmada iki ayrı örneklem bulunmaktadır; Siber Zorbalık Tutum Ölçeği geliştirilirken kullanılan örneklem; 2011-2012 öğretim yılında İstanbul ilinde bulunan 1 genel lise, 1 Anadolu lisesi ve 1 meslek lisesinden oluşan 322 öğrencidir. Tez çalışmasında kullanılan örneklem ise 2011-2012 öğretim yılında İstanbul İli Beşiktaş ve Kağıthane ilçelerindeki ikişer adet meslek lisesi, Anadolu lisesi ve genel liseden oluşmaktadır. Çalışmada tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak her sınıf düzeyinden birer sınıf seçilmiştir. Tez için kullanılan örnekleme toplam 560 öğrenciye ölçekler uygulanmış ve bunlar arasından eksiksiz doldurulmuş olan 540'ı geçerli kabul edilmiştir.

Tablo 3.1. Ölçek Geliştirmede Kullanılan Örneklemin Okul Türü ve Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları

Okul Türü	Kız		Erkek		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Genel Lise	52	30,25	25	16,6	77	23,91
Meslek Lisesi	71	41,27	64	42,66	135	41,92
Anadolu Lisesi	49	28,48	61	40,66	110	34,16
Toplam	172	100	150	100	322	100

Tablo 3.2. Tez Çalışmasında Kullanılan Örneklemin Okul Türü ve İlçe Değişkenine Göre Dağılımları

Okul Türü	Beşiktaş İlçesi		Kağıthane İlçesi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Genel Lise	98	34,38	83	32,54	181	33,51
Meslek Lisesi	88	30,87	62	24,31	150	27,77
Anadolu Lisesi	99	34,73	110	43,13	209	38,70
Toplam	285	100	255	100	540	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin 233' ü (% 43,1) erkek, 307' si (% 56,9) kızdır. 181' i (% 33,6) Genel Lise, 209' u (% 38,8) Anadolu Lisesi, 150' si (% 27,77) Meslek Lisesi öğrencisidir. Toplama bakıldığında Genel Lise öğrencilerinin 98' inin (% 34,38) Beşiktaş İlçesinde, 83' ünün (% 32,54) Kağıthane İlçesinde, Meslek lisesinde okuyan öğrencilerden 88'i (% 30,87) Beşiktaş İlçesinde, 62' si (% 24,31) Kağıthane İlçesinde, Anadolu Lisesi öğrencilerinin ise 99' unun (% 34,73) Beşiktaş İlçesinde, 110' unun (% 43,13) da Kağıthane İlçesinde okudukları görülmektedir. Öğrencilerin 293'ü (% 54,3) 14-15-16, 247'si (% 45,7) 17-18 yaş grubundadır. 293'ü (% 54,7) 9-10.sınıf, 243'ü (% 45,3) 11-12.sınıftadır. Anne eğitim düzeyi dağılımına bakıldığında; 301'i (% 56,3) ilköğretim, 160'ı (% 29,9) lise, 74'ü (% 13,8) üniversite mezunudur. Baba eğitim düzeyi dağılımı ise şöyledir; 221'i (% 41,0) ilköğretim, 191'i (% 35,4) lise, 127'si (% 23,6) üniversite mezunudur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin 14'ü (% 2,7) asgariden az, 95'i (% 18,3) Asgari-1000 arası, 198'i (% 38,2) 1000-2000 tl arası, 212'si (% 40,8) 2000 den çok gelir düzeyindedir. Öğrencilerin 438'inin (% 81,3) kendine ait odası bulunurken, 101'inin (% 18,7) kendine ait odası yoktur. 498'inin (% 92,2) evinde bilgisayar bulunurken, 42'sinin (% 7,8) evinde bilgisayar yoktur. 308 öğrencinin (% 57,6) kendine ait bilgisayarı var, 227'sinin ise (% 42,4) kendine ait bilgisayarı yoktur. Araştırmaya katılan öğrencilerden 32'si (% 6,0) internet kafe, 471'i (% 87,9) ev, 3'ü (% 0,6) okul, 30'u (% 5,6) diğer yerlerde internete girmektedir. 21'i (% 3,9) bir yıldan az, 40'ı (% 7,5) 1-2 yıl, 166'sı (% 31,0) 2-5 yıl, 308'i (% 57,6) 5 yıldan fazla zamandır internete girmektedir. 181'i (%

33,9) bir saatten az, 227'si (% 42,5) 1-2 saat, 96'sı (% 18,0) 2-5 saat, 30'u ise (% 5,6) 5 saatten fazla günlük internet kullanmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin 248'i (% 45,9) ödev hazırlamak, 252'si (% 46,7) film - müzik indirmek, 361'i (% 66,9) facebook-twitter, 139'u (% 25,7) oyun oynamak, 65'i (% 12,0) ise diğer amaçlarla internet kullanmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplamak amacıyla Problemler İnternet Kullanım Ölçeği ve Siber Zorbalık Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek için ise araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Problemler İnternet Kullanım Ölçeği:

Problemler internet kullanım ölçeği Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan (2007) tarafından ergenlerin problemler internet kullanımlarını belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiş, toplam 33 maddeden oluşan 5'li Likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği yapılmış, faktör analizi 1658 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi sonucunda ölçeğin 3 faktörden oluştuğu belirlenmiş ve bunlar; “internetin olumsuz sonuçları”, “sosyal fayda/sosyal rahatlık” ve “aşırı kullanım” şeklinde adlandırılmıştır. Çalışmada 1658 üniversite öğrencisinin ölçekte yer alan 33 maddeye ilişkin cevaplamalarından yola çıkılarak iç tutarlılık katsayısı (α) 0.95 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları ise şu şekilde verilmiştir; 1. faktör “internet’ in olumsuz sonuçları”: 0.94, 2. faktör “sosyal fayda/sosyal rahatlık”: 0.85 ve 3. faktör “aşırı kullanım süresi”: 0.75 olarak elde edilmiştir. Bu sonuçlar problemler internet kullanımı ölçeğinin iç tutarlılığının oldukça yüksek ve güvenilir olduğunu işaret etmektedir.

Ölçeği oluşturan üç faktörden birincisi olan “internetin olumsuz sonuçları” tek başına varyansın % 25,36’ sını, ikinci faktör olan “sosyal fayda/sosyal rahatlık” tek başına varyansın % 14,62’ sini ve üçüncü faktör olan “aşırı kullanım” ise tek başına varyansın % 8,98’ ini açıklamaktadır. Toplamda 33 maddeden oluşan bu üç faktör birlikte toplam varyansın % 48,96’ sını açıklamaktadır. Bu sonuçlara göre ölçeğin internette geçirilen zamana ve kendini internet bağımlısı olarak algılama durumuna göre bireylerin

problemlerle internet kullanım davranışını ayırt edebildiği bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin madde toplam puan güvenilirliği kat sayıları 0.31 ile 0.70 arasında ($p < .001$), testin tekrarı güvenilirlik kat sayısı 0.81 ve iki parçası arasındaki korelasyon 0.83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin çalışmada kullanılan son hali EK-I' de yer almaktadır.

3.3.2. Siber Zorbalık Tutum Ölçeği:

Öğrencilerin siber zorbalık eğilimlerini ölçmek amacı ile geliştirilen “Siber Zorbalık Tutum Ölçeği” 5’li likert tipinde toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte “kesinlikle katılmıyorum” dan “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “tamamen katılıyorum” a kadar derecelendirilen olumlu ve olumsuz ifadeler bulunmaktadır.

Siber Zorbalık Tutum Ölçeği geliştirilirken ölçeğin kullanılacağı hedef kitle olan orta öğretim öğrencileri ile görüşmeler yapılmış, ergenlerin davranışları gözlenmiş ve siber zorbalık ile ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra, alan yazında kullanılmış anketler ve yapılmış çalışmalar yardımıyla madde havuzu oluşturulmuştur (Ayas ve Horzum, 2012; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Akbulut, Şahin ve Erişdi, 2010; Çetin, Yaman ve Peker, 2011).

Ölçekte toplam 60 soru yer almıştır ve 5’li Likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçeğin derecelendirilmesi; “Kesinlikle katılmıyorum: 1”, “Katılmıyorum: 2”, “Kısmen katılıyorum: 3”, “Katılıyorum: 4”, “Kesinlikle Katılıyorum: 5” şeklinde yapılmıştır.

Ölçek maddeleri hazırlanırken istenen durumlar için olumlu, istenmeyen durumlar içinde olumsuz cümleler kullanılarak, tutum ölçeklerinde olması gereken olumlu ve olumsuz durumların eşit puan alması sağlanmıştır.

Ölçeğin kapsam geçerliliği için Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Türk Dili ve Edebiyatı, Ölçme ve Değerlendirme alanındaki uzmanların görüşlerine başvurularak ölçekteki maddelerin geçerlik düzeyleri tespit edilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda; anlamsal hatalar giderilmiş, geçerliği olmayan internet aktivitelerine ait maddeler elenmiş ve davranış içeren ifadeler tutuma dönüştürülmüştür. Bunun sonucunda 10 madde ölçekten ayıklanarak, 50 maddelik ölçeğe uygulama öncesi son hali verilmiştir. (Ölçeğin uygulama öncesi son hali EK-IV’ de verilmiştir.)

Öğrencilerin siber zorbalık eğilimlerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin yapı geçerliğini ortaya koymak ve ölçekteki maddelerin faktör yüklerini belirleyip, boyut yapısını tespit etmek ve yapı geçerliğini saptamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır.

Büyüköztürk (2009) faktör analizini; aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel teknik olarak tanımlamıştır. Hovardaoğlu (2000) ise faktör analizinin; ölçekte yer alan maddelerin hangi yapı ya da yapıları ölçtüğünü ortaya çıkarmak amacıyla uygulandığını belirtmiştir.

Faktör yükleri ve madde-toplam korelasyon katsayısı düşük olan maddeler ölçekten çıkarıldıktan sonra ölçek 42 madde olarak belirlenmiş ve maddeler yeniden numaralandırılarak boyutlara göre sıralanmıştır. Ölçeğin analizlerden sonraki son hali EK- II' de yer almaktadır.

Ölçekte belirlenen olumsuz cümlelerin cevapları; “Kesinlikle katılıyorum: 1”, “katılıyorum: 2”, “Kısmen katılıyorum: 3”, “Katılmıyorum: 4”, “Kesinlikle katılmıyorum: 5” olarak ters yönde yeniden puanlanmıştır.

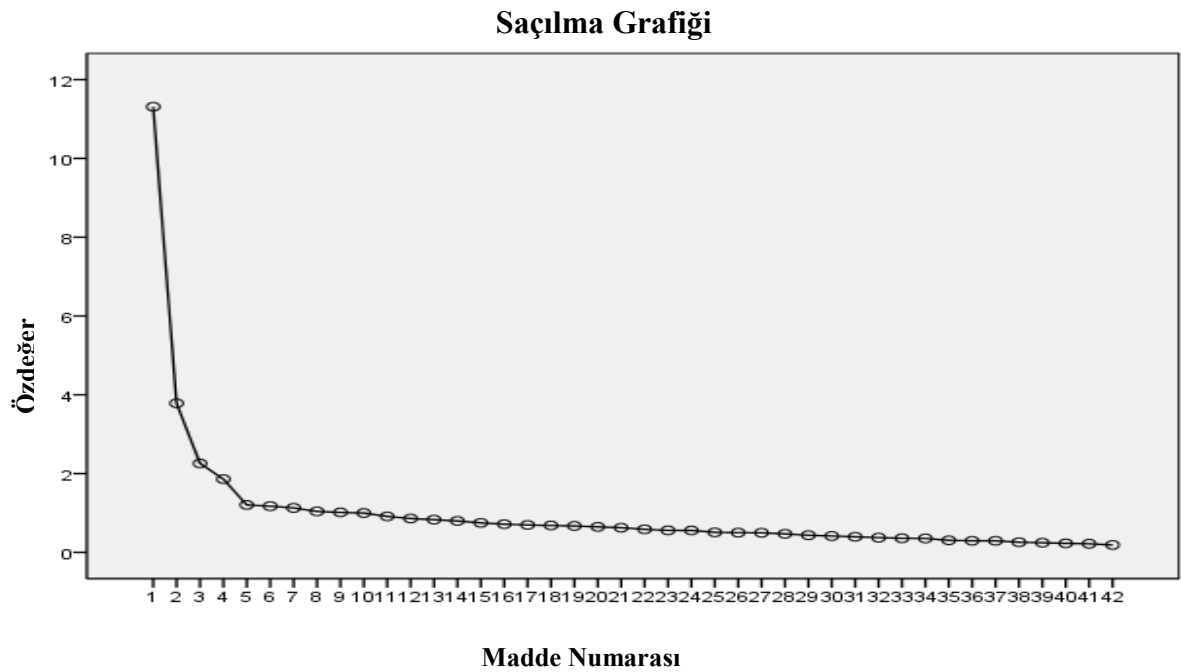
Faktör analizinde faktör sayısına bir sınırlama getirilmemiş ancak madde öz değerleri (eigen value) 1.00' den büyük olan faktörler ölçeğe alınmıştır. Madde yük değerlerinin 0,30, maddelerin tek bir faktörde yüksek yük değerine, yüksek iki yük değeri arasındaki farkın en az 0,10 olmasına dikkat edilmiştir (Büyüköztürk, 2009, sf. 124-125)

Araştırmalarda ölçüm araçlarının yapı geçerliliği test edilirken öncelikle, toplanan verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığını test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2009). Bu katsayıya göre 0,80-0,90 aralığı çok iyi uyum, 0,90 üstü ise mükemmel yakın uyum olarak değerlendirilmektedir (Akgül ve Çevik, 2003). Araştırmanın faktör analizi sonuçlarına göre KMO değeri 0,903 bulunmuştur, bu da çalışmanın KMO değerinin mükemmel yakın olduğunu göstermektedir.

İkinci olarak veriler Barlett küresellik (sphericity) testi ile incelenmiştir. Değişkenler arasında ilişki olup olmadığını inceleyen Barlett testi sonucu ($x^2 = 5782,676$, $p = ,000$) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3.3. Verilerin Faktör Analizi İçin Uygunluğunun İncelenmesi

Kaiser-Mayer-Olkin (KMO)		,903
Örnekleme Ölçüm Değer Yeterliliği		
Bartlett Testi	Ki-Kare Değeri	5782,676
	Sd	861
	p	,000

Şekil 1. Ölçeğin yapısına ilişkin yığılma durumu (Scree plot)

Araştırmada faktör sayısına bir sınırlama getirilmemiş ve özdeğeri (eigen value) 1.00' den büyük olan faktörler ölçeğe alınmıştır. Faktör analizi sonucunda dört faktör belirlenmiştir.(Şekil 1)

Tablo 3.4' de faktör analizi sonucu elde edilen alt boyutların özdeğerleri ve açıkladıkları varyans miktarları verilmiştir.

Tablo 3.4. SZTÖ 'nin Alt Boyutları Tarafından Açıklanan Varyans Oranları

Boyutlar	Özdeğer	Varyans	Yığılmalı Varyans
1. Boyut	11,311	12,887	12,887
2. Boyut	3,785	12,341	25,227
3. Boyut	2,258	11,443	36,671
4. Boyut	1,858	9,073	45,744

Tablo 3.4’de görüldüğü gibi özdeğeri 11,311 olan birinci faktörün açıkladığı varyans oranı % 12,887; özdeğeri 3,785 olan ikinci faktörün açıkladığı varyans oranı % 12,341; özdeğeri 2,258 olan üçüncü faktörün açıkladığı varyans oranı % 11,443; özdeğeri 1,858 olan dördüncü faktörün açıkladığı varyans oranı ise % 9,073 dür. Açıklanan toplam varyans oranı ise % 45,744 olarak belirlenmiştir. Faktör analizinde açıklanan varyansın % 30 ile % 40 arasında değişmesi ideal olarak kabul edilmektedir ve açıklanan varyansın yüksekliği ilgili kavramın o derece iyi ölçüldüğü anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2009). Bu bilgiler doğrultusunda ölçeğin varyans miktarının yeterli olduğu söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda SZTÖ’ nin maddelerine ilişkin faktör yükleri verilmiştir. Tablo 3.5’ de faktör analizi sonucunda elenen maddeler ölçekten çıkarılmış ve kalan maddelerin yeniden numaralandırılmadan önceki hali görülmektedir.

Tablo 3.5. SZTÖ Maddelerin Faktör Yük Değerleri

	Maddeler	Boyut 1	Boyut 2	Boyut 3	Boyut 4
m50	Birinin açık unuttuğu facebook hesabındaki bilgilerine gizlice bakmaktan kendimi alıkoyamam.	0,735			
m40	Arkadaşlarımın facebook hesaplarının açık kaldığını görsem çevrimiçi arkadaşlarıyla onun yerine konuşmak beni çok eğlendirir.	0,675			
m46	Arkadaşlarımın e-posta hesaplarının açık kaldığını görsem bütün mesajlarını okumaktan çekinmem.	0,655			
m30	Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette yazmaktan çekinmem.	0,647			
m49	Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri cep telefonunda söylemekten çekinmem.	0,592			
m41	Cinsiyeti farklı göstererek facebook, twitter hesabı oluşturmak çok zevklidir.	0,571			
m24	Arkadaşlarımın Facebook, MSN hesaplarının şifrelerini onların haberi olmadan kullanmakta sakınca görmem.	0,567			
m17	Birinin e-mail hesabının şifresini alarak özel mesajlarına ulaşmak çok heyecan vericidir.	0,559			
m39	Birinin flash diskini elime geçirirsem bilgilerini kopyalamaktan rahatsızlık duymam.	0,537			
m29	İnternette arkadaşlarıma hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takmaya bayılıyorum.	0,536			
m23	Facebook duvarını kullanarak birine hakaret etmekten rahatsızlık duymuyorum.	0,499			
m22	Cinsiyeti farklı göstererek karşı tarafı kandırmayı sakıncalı bulmuyorum.	0,396			
m3	Başkalarının e-posta şifrelerini ele geçirerek erişimini engellemeyi eğlenceli buluyorum.		0,780		
m4	Başka birinin bilgisayarındaki bilgileri izinsiz almak beni heyecanlandırıyor.		0,763		

	Maddeler	Boyut 1	Boyut 2	Boyut 3	Boyut 4
m10	Cep telefonu ile habersiz utandırıcı resim çekip web’de yayınlamak eğlencelidir.		0,670		
m9	Birinin messenger hesabının şifresini alarak özel mesajlarına ulaşmak heyecan vericidir.		0,635		
m2	Birine SMS aracılığı ile incitici mesaj göndermekte sakınca görmüyorum.		0,633		
m1	İnternette herhangi biriyle kurduğum görüntülü iletişimi ondan habersiz,başka biriyle paylaşmak bana keyif verir.		0,571		
m6	Online oyunlarda başkalarını tehdit etmek heyecan vericidir.		0,555		
m14	Birisini kötüleyen ya da utandıran web sayfaları hazırlamak eğlencelidir.		0,523		
m18	Başkalarına virüslü mail yollamak beni eğlendiriyor.		0,523		
m7	E-posta aracılığı ile birisine hakaret içeren mesajlar göndermekten rahatsızlık duymuyorum.		0,518		
m16	Gizlice çekilen uygunsuz görüntüler aracılığıyla şantaj yapmak sakıncalıdır.			0,652	
m26	İnternette başkalarının fotoğraflarını izin almadan farklı sitelerde yayınlamak kabul edilemez bir davranıştır.			0,644	
m12	İnternette arkadaşlarım hakkında dedikodu yayarsam kendimi kötü hissederim.			0,589	
m11	MSN/SMS ile paylaşılan kişisel bilgileri başkalarına yaymayı yanlış buluyorum.			0,580	
m28	İnternette başkalarıyla alay etmek kesinlikle hoş görülmemelidir.			0,578	
m13	İnternette başkalarının resimlerini montajlayıp kullanarak küçük düşürmeyi uygun bulmuyorum.			0,576	
m25	Facebook,Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açmayı zaman kaybı olarak görüyorum.			0,551	
m31	İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı açmayı doğru bulmuyorum.			0,546	
m33	Cep telefonundan başkalarının fotoğraflarını izin almadan diğer kişilere göndermeyi sakıncalı buluyorum.			0,536	
m48	Kendi facebook fotoğraflarına sahte bir hesapla yorum yazmanın anormal bir davranış olduğunu düşünüyorum.			0,505	
m19	Başkalarının internetteki nick’ini kullanmak kabul edilemez bir davranıştır.			0,423	
m8	Arkadaşlarımın fotoğraflarını izinsiz çekip yayınlamayı doğru bulmuyorum.			0,420	
m35	Facebook veya MSN şifrelerimin başkalarının eline geçebileceği ihtimali beni endişelendiriyor.				0,792
m37	Facebook ve twitter’da hakkımda yazılan dedikodulardan rahatsızlık duyuyorum.				0,766
m38	Başkalarının bilgisayarındaki bilgilere izinsiz ulaşabileceklerini düşünmek beni kaygılandırıyor.				0,743
m36	Başkalarının bilgilerimi kullanarak facebook, twitter hesabı açmaları beni kızdırıyor.				0,669
m34	Habersiz çekilen görüntülerimin başka sitelerde yayınlanabileceğini düşünmek uykularımı kaçırıyor.				0,640
m42	Facebook’ta hakkımda yayılan iftiralar yüzünden okula konsantre olmakta zorluk çekerim.				0,580
m43	Arkadaşlarımın sırlarımı internette yayınlamaları beni rahatsız ediyor.				0,551
m45	Arkadaşımın başkalarının resimlerini web’de izinsiz yayınladığını bilsem onu durdurmaya çalışırım.				0,468

Ölçeğin dört alt faktörüne ait faktör yük değerleri Tablo 3.5’ te verilmiştir. Tablo 3.5 incelendiğinde birinci faktöre ait yük değerlerinin .735 ile .396 arasında, ikinci faktöre ait yük değerlerinin .780 ile .518 arasında, üçüncü faktöre ait yük değerlerinin .652 ile .420 arasında, dördüncü faktöre ait yük değerinin ise .792 ile .468 arasında değiştiği görülmektedir.

Tablo 3.5 incelendiğinde faktör 1 altında toplanan maddelerin kimlik gizleme ile ilişkili olduğu tespit edilerek “Kimlik Gizleme” olarak isimlendirilmiş ve *m50, m40, m46, m30, m49, m41, m24, m17, m39, m29, m23, m22* maddelerini içermektedir. Faktör 2 siber zorbalığı eğlenceli bulma, heyecan duyma gibi tutumlar içerdiğinden “Keyif” olarak isimlendirilmiştir ve *m3, m4, m10, m9, m2, m1, m6, m14, m18, m7* maddelerini içermektedir. Faktör 3 ise içerdiği maddeler gereği “Onaylama” olarak isimlendirilmiştir ve *m16, m26, m12, m11, m28, m13, m25, m35, m33, m48, m19, m8* numaralı maddeleri içermektedir. Faktör 4 siber zorbalığa maruz kalmaktan duyulan kaygı ve endişeyi içerdiğinden “Endişe” boyutu olarak isimlendirilmiş ve *m35, m37, m38, m36, m34, m42, m43, m45* maddelerini kapsamaktadır.

Tablo 3.6. Siber Zorbalık Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarla Olan İlişkisi

Boyutlar	r	p
SZTÖ & Kimlik Gizleme Boyutu	0,836	0.000
SZTÖ & Keyif Boyutu	0,810	0.000
SZTÖ & Onaylama Boyutu	0,823	0.000
SZTÖ & Endişe Boyutu	0,518	0.000
Kimlik Gizleme & Keyif Boyutu	0,702	0.000
Kimlik Gizleme & Onaylama Boyutu	0,559	0.000
Kimlik Gizleme & Endişe Boyutu	0,157	0.000
Keyif & Onaylama Boyutu	0,520	0.000
Keyif & Endişe Boyutu	0,203	0.000
Onaylama & Endişe Boyutu	0,342	0.000

Tablo 3.6’da, Siber Zorbalık tutum ölçeğinin alt boyutlarıyla olan ilişkisi görülmektedir. Buna göre SZTÖ ile dört boyut arasında .01 düzeyinde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Aynı şekilde; ölçeğin alt boyutlarının birbiri arasındaki ilişkiye bakılmış ve anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır ($p<0.01$).

Araştırmanın bu kısmında 42 maddeye indirgenen ve 4 alt boyutta toplanan maddeler için madde analizi safhasına geçilmiştir. Madde analizleri her bir alt boyut ve ölçeğin bütününe ilişkin olarak ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Güvenirliliği düşük olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Araştırmada ölçeği oluşturan maddelerin belirlenmesinde ,05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Daha sonra madde toplam, madde kalan ve madde ayırt edicilik analizleri yapılan alt ölçeklerden güvenirliliği düşük olan maddeler tekrar elemeye tabii tutulmuştur.

Tablo 3.7. Siber Zorbalık Tutum Ölçeğinin Maddelerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Maddeler	N	Ort.	SS
m1	İnternette herhangi biriyle kurduğum görüntülü iletişimi ondan habersiz, üçüncü bir kişiyle paylaşmak bana keyif verir.	322	1,674	1,106
m2	Birine SMS aracılığı ile incitici mesaj göndermekte sakınca görmüyorum.	322	1,935	1,253
m3	Başkalarının e-posta şifrelerini ele geçirerek erişimini engellemeyi eğlenceli buluyorum.	322	1,880	1,308
m4	Başka birinin bilgisayarındaki bilgileri izinsiz almak beni heyecanlandırıyor.	322	1,790	1,211
m6	Online oyunlarda başkalarını tehdit etmek heyecan vericidir.	322	2,193	1,412
m7	E-posta aracılığı ile birisine hakaret içeren mesajlar göndermekten rahatsızlık duymuyorum.	322	1,876	1,308
m8	Arkadaşlarının fotoğraflarını izinsiz çekip yayınlamayı doğru bulmuyorum.	322	2,308	1,557
m9	Birinin messenger hesabının şifresini alarak özel mesajlarına ulaşmak heyecan vericidir.	322	2,112	1,394
m10	Cep telefonu ile habersiz utandırıcı resim çekip web’de yayınlamak eğlencelidir.	322	1,609	1,158
m11	MSN/SMS ile paylaşılan kişisel bilgileri başkalarına yaymayı yanlış buluyorum.	322	2,233	1,512
m12	İnternette arkadaşlarım hakkında dedikodu yayarsam kendimi kötü hissederim.	322	2,127	1,423
m13	İnternette başkalarının resimlerini montajlayıp kullanarak küçük düşürmeyi uygun bulmuyorum.	322	2,146	1,516
m14	Birisini kötüleyen ya da utandıran web sayfaları hazırlamak eğlencelidir.	322	1,780	1,250
m16	Gizlice çekilen uygunsuz görüntüler aracılığıyla şantaj yapmak sakıncalıdır.	322	1,823	1,269
m17	Birinin e-mail hesabının şifresini alarak özel mesajlarına ulaşmak çok heyecan vericidir.	322	2,186	1,424

	Maddeler	N	Ort.	SS
m18	Başkalarına virüslü mail yollamak beni eğlendiriyor.	322	1,761	1,326
m19	Başkalarının internetteki nick'ini kullanmak kabul edilemez bir davranıştır.	322	2,516	1,483
m22	Cinsiyeti farklı göstererek karşı tarafı kandırmayı sakıncalı bulmuyorum.	322	2,233	1,508
m23	Facebook duvarını kullanarak birine hakaret etmekten rahatsızlık duymuyorum.	322	1,981	1,365
m24	Arkadaşlarının Facebook, MSN hesaplarının şifrelerini onların haberi olmadan kullanmakta sakınca görmem.	322	2,081	1,412
m25	Facebook, Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açmayı zaman kaybı olarak görüyorum.	322	2,208	1,544
m26	İnternette başkalarının fotoğraflarını izin almadan farklı sitelerde yayınlamak kabul edilemez bir davranıştır.	322	1,994	1,449
m28	İnternette başkalarıyla alay etmek kesinlikle hoş görülmemelidir.	322	1,994	1,335
m29	İnternette arkadaşlarıma hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takmaya bayılıyorum.	322	2,053	1,360
m30	Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette yazmaktan çekinmem.	322	2,199	1,435
m31	İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı açmayı doğru bulmuyorum.	322	2,248	1,518
m33	Cep telefonundan başkalarının fotoğraflarını izin almadan diğer kişilere göndermeyi sakıncalı buluyorum.	322	2,388	1,589
m34	Habersiz çekilen görüntülerimin başka sitelerde yayınlanabileceğini düşünmek uykularımı kaçırıyor.	322	3,022	1,544
m35	Facebook veya MSN şifrelerimin başkalarının eline geçebileceği ihtimali beni endişelendiriyor.	322	2,730	1,518
m36	Başkalarının bilgilerimi kullanarak facebook, twitter hesabı açmaları beni kızdırıyor.	322	2,314	1,507
m37	Facebook ve twitter'da hakkımda yazılan dedikodulardan rahatsızlık duyuyorum.	322	2,469	1,559
m38	Başkalarının bilgisayarındaki bilgilere izinsiz ulaşabileceklerini düşünmek beni kaygılandırıyor.	322	2,519	1,441
m39	Birinin flash diskini elime geçirirsem bilgilerini kopyalamaktan rahatsızlık duymam.	322	2,056	1,391
m40	Arkadaşlarının facebook hesaplarının açık kaldığını görsem çevrimiçi arkadaşlarıyla onun yerine konuşmak beni çok eğlendirir.	322	2,255	1,476
m41	Cinsiyeti farklı göstererek facebook, twitter hesabı oluşturmak çok zevklidir.	322	2,071	1,378
m42	Facebook'ta hakkımda yayılan iftiralar yüzünden okula konsantre olmakta zorluk çekerim.	322	3,245	1,578
m43	Arkadaşlarının sırlarını internette yayınlamaları beni rahatsız ediyor.	322	2,553	1,627
m45	Arkadaşımın başkalarının resimlerini web'de izinsiz yayınladığını bilsem onu durdurmaya çalışırım.	322	2,339	1,410
m46	Arkadaşlarının e-posta hesaplarının açık kaldığını görsem bütün mesajlarını okumaktan çekinmem.	322	2,314	1,459
m48	Kendi facebook fotoğraflarına sahte bir hesapla yorum yazmanın normal bir davranış olduğunu düşünüyorum.	322	2,497	1,575
m49	Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri cep telefonunda söylemekten çekinmem.	322	2,407	1,462
m50	Birinin açık unuttuğu facebook hesabındaki bilgilerine (albüm, resim, profil vs.) gizlice bakmaktan kendimi alıkoyamam.	322	2,438	1,522

Tablo 3.8' de, öğrencilerin siber zorbalığa yönelik tutum puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Siber zorbalık tutum ölçeği' nin aritmetik ortalamalarının ortalaması 2,204, standart sapmalarının ortalaması ise 1,426 olarak belirlenmiştir.

Aşağıda verilen tabloda Siber Zorbalık Tutum Ölçeği' nin madde analizi işlemleri görülmektedir. Madde analizi; madde istatistiklerinin hesaplanması, doğrudan teste konulabilecek maddelerin seçilmesi, düzeltilerek teste konulabilecek maddelerin belirlenmesi ve bu maddeler üzerinde yapılacak düzeltme çalışmalarının ne doğrultuda olacağını saptanması, teste konulması mümkün olmayan maddelerin ayıklanması amacıyla yapılır (Baykul, 2000). Bu çalışmada madde analizi işlemleri olarak; madde toplam (item-total), madde kalan ve madde ayırt edicilik indeksleri ayrı ayrı hesaplanarak, tablolar halinde sunulmuştur.

Madde toplam korelasyonu, test maddelerinin alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklar. Madde toplam korelasyonunun pozitif ve yüksek olması, maddelerin benzer davranışları örneklediğini gösterir ve testin iç tutarlılığının yüksek olduğunu ortaya koyar (Büyüköztürk, 2009). Madde ayırt edicilik ise; testten alınan toplam puanlara göre, grubu en yüksek puandan en düşük puana doğru sıralandığında uç grupların (üst-grup, alt-grup) her bir maddeye verdikleri puan ortalamalarının karşılaştırılmasıdır. Testin toplam puanlarına göre oluşturulan alt-grup (% 27'lik alt kısım) ile üst grubun (% 27'lik üst kısım) madde ortalamaları arasındaki fark, bağımsız grup t-testi ile karşılaştırılmaktadır (Büyüköztürk, 2009).

Tablo 3.9'da da görüldüğü gibi ölçeğin bütününe ilişkin madde-toplam, madde-kalan ve madde ayırt edicilik özellikleri istatistiksel olarak 0.01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir bu nedenle belirtilen maddelerin ölçekte kalmasına karar verilmiştir.

Tablo 3.9. Siber Zorbalık Tutum Ölçeğinin Bütününe İlişkin Madde Analiz İşlemleri

Madde	N	Madde Toplam	p	Madde Kalan	p	Madde Ayırtedicilik	P
m1	322	0,524	0.000	0,524	0.000	7,588	0.000
m2	322	0,533	0.000	0,533	0.000	8,565	0.000
m3	322	0,614	0.000	0,614	0.000	10,695	0.000
m4	322	0,608	0.000	0,608	0.000	9,044	0.000
m6	322	0,493	0.000	0,493	0.000	7,811	0.000
m7	322	0,534	0.000	0,534	0.000	8,665	0.000
m8	322	0,445	0.000	0,445	0.000	7,593	0.000
m9	322	0,596	0.000	0,596	0.000	10,709	0.000
m10	322	0,553	0.000	0,553	0.000	8,138	0.000
m11	322	0,406	0.000	0,406	0.000	6,824	0.000
m12	322	0,534	0.000	0,534	0.000	9,838	0.000
m13	322	0,525	0.000	0,525	0.000	9,361	0.000
m14	322	0,608	0.000	0,608	0.000	9,289	0.000
m16	322	0,542	0.000	0,542	0.000	8,960	0.000
m17	322	0,618	0.000	0,618	0.000	11,697	0.000
m18	322	0,586	0.000	0,586	0.000	9,067	0.000
m19	322	0,379	0.000	0,379	0.000	5,794	0.000
m22	322	0,456	0.000	0,456	0.000	8,415	0.000
m23	322	0,597	0.000	0,597	0.000	11,596	0.000
m24	322	0,597	0.000	0,597	0.000	11,443	0.000
m25	322	0,486	0.000	0,486	0.000	8,823	0.000
m26	322	0,562	0.000	0,562	0.000	10,628	0.000
m28	322	0,581	0.000	0,581	0.000	10,300	0.000
m29	322	0,598	0.000	0,598	0.000	10,333	0.000
m30	322	0,505	0.000	0,505	0.000	8,315	0.000
m31	322	0,527	0.000	0,527	0.000	9,360	0.000
m33	322	0,575	0.000	0,575	0.000	12,417	0.000
m34	322	0,160	0.000	0,160	0.000	3,065	0.000
m35	322	0,347	0.000	0,347	0.000	4,930	0.000
m36	322	0,427	0.000	0,427	0.000	7,386	0.000
m37	322	0,400	0.000	0,400	0.000	6,688	0.000
m38	322	0,432	0.000	0,432	0.000	6,636	0.000
m39	322	0,624	0.000	0,624	0.000	14,377	0.000
m40	322	0,636	0.000	0,636	0.000	13,648	0.000
m41	322	0,551	0.000	0,551	0.000	11,421	0.000
m42	322	0,214	0.000	0,214	0.000	3,794	0.000
m43	322	0,303	0.000	0,303	0.000	5,438	0.000
m45	322	0,524	0.000	0,524	0.000	13,800	0.000
m46	322	0,573	0.000	0,573	0.000	11,112	0.000
m48	322	0,405	0.000	0,405	0.000	8,466	0.000
m49	322	0,439	0.000	0,439	0.000	7,483	0.000
m50	322	0,473	0.000	0,473	0.000	8,127	0.000

Tablo 3.10’da, Siber Zorbalık Tutum Ölçeğinin bütününe ve alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık katsayıları yer almaktadır. Her bir maddenin varyansına dayalı olarak hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin bütününde 0.925 olarak bulunmuştur. Özdamar (1999)’a göre ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı; $.80 \leq \alpha < 1.00$ aralığında ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Tablo 3.10. Siber Zorbalık Tutum Ölçeğinin Bütününe ve Alt Boyutlarına İlişkin İç Tutarlılık Katsayıları

	Cronbach Alfa	Spearman-Brown	Guttman	P
Siber Zorbalık Tutum Ölçeği	,925	,819	,818	p<0.05
Kimlik Gizleme Boyutu	,884	,845	,844	p<0.05
Keyif Boyutu	,882	,891	,888	p<0.05
Onaylama Boyutu	,839	,820	,820	p<0.05
Endişe Boyutu	,824	,793	,786	p<0.05

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu:

Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımları ile Siber Zorbalık Eğilimlerini etkilediği düşünölen çeşitli bağımsız değişkenlerden oluşarı ve bu değişkenler vasıtası ile probleme ait verilerin toplanması amacıyla “Kişisel Bilgiler Formu” hazırlanmıştır. Bu formda öğrencilerin okul türü, sınıfı, cinsiyeti, ailenin aylık geliri, interneti ne kadar süredir kullandığı, internete nereden bağlandığı, internet kullanma süresi ve internete bağlanma amacı gibi değişkenlerin yer aldığı sorular bulunmaktadır. Kişisel Bilgi Formu EK-III’ te yer almaktadır.

3.4. Verilerin Çözömlenmesi

Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS for Windows 15.00 istatistik paket programıyla bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde, Siber Zorbalık Tutum Ölçeği ve alt boyutlarının Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği ile ilişkileri için Pearson Momentler Korelasyon Analizi, öte yandan öğrencilerin Kişisel Bilgi Formunda yer alan bağımsız değişkenlere göre Problemlı İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Tutumları arasındaki farklılıklar Bağımsız Grup t-Testi ve Tek Yönlü

Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Fark çıkması durumunda çoklu karşılaştırmalar LCD Post Hoc testi ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca problemli internet kullanımının siber zorbalık eğiliminin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığını tespit etmek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan istatistiklerde .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın bu kısmında, elde edilen bulgular araştırmanın amaçlarına ve alt problemlere cevap niteliğinde olacak şekilde sıralanmaya çalışılacaktır. Ölçeklere ait puan dağılımları, korelasyon ilişkileri, regresyon analizi ve önceden belirlenmiş olan bağımsız değişkenlere göre “Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği” ve “Siber Zorbalık Tutum Ölçeği” ne ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.1. Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği’ ne İlişkin Puan Dağılımları

	Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği	N	\bar{X}	SS
1	İnternet bağlantımı kesmeye her karar verdiğimde kendi kendime “birkaç dakika daha” diyorum.	540	2,99	1,45
2	İnternette geçirdiğim zaman çoğunlukla uyku süremi azaltıyor.	540	2,45	1,49
3	İnternet ortamında elde ettiğim saygıyı günlük yaşamımda bulamıyorum.	540	1,80	1,26
4	İnternette, diğer ortamlara göre daha kolay ilişki kuruyorum.	540	2,41	1,45
5	İnternette ismimi gizlemek beni daha özgür kılıyor.	540	1,94	1,37
6	Çok istememe rağmen interneti uzun süre kullanmaktan bir türlü vazgeçemiyorum.	540	2,34	1,42
7	İnternete gerekmedikçe girmekten kaçınıyorum.	540	2,73	1,44
8	Yalnızlığımı internetle paylaşıyorum.	540	1,88	1,34
9	Tekrar internete girene kadar kendimi huysuz, karamsar, rahatsız ve huzursuz hissediyorum.	540	1,65	1,18
10	Problemlerimden bunaldığımda sığındığım en iyi yer internettir.	540	1,96	1,36
11	Birisi internette ne yaptığımı sorduğunda savunmacı ve gizleyici oluyorum.	540	1,96	1,26
12	Planladığımın dışında fazladan bir dakika bile interneti kullanmıyorum.	540	2,26	1,33
13	İnternette bağlantı kurduğum insanlara kendimi daha iyi anlatıyorum.	540	2,18	1,32
14	İnternete giremediğim zaman, internette olmayı düşünmekten kendimi alıkoyamıyorum.	540	1,88	1,29
15	İnternette, kontrol benden çıkıyor.	540	1,77	1,25

Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği		N	\bar{X}	SS
16	İnternet yüzünden yemek yemeyi unuttuğum zamanlar oluyor.	540	1,70	1,23
17	İnternette daha fazla vakit geçirmek için günlük işlerimi ihmal ediyorum.	540	1,76	1,16
18	Sosyal aktiviteler için para harcamaktansa internette harcamayı tercih ediyorum.	540	1,61	1,11
19	Sürekli ziyaret ettiğim internet sitelerine bir gün dahi girememeye tahammül edemiyorum.	540	1,92	1,29
20	İnternet kullandığım süre boyunca her şeyi unutuyorum.	540	1,81	1,21
21	Yapmam gereken işler çoğaldıkça, internet kullanma isteğim de o ölçüde artıyor.	540	2,04	1,34
22	İnternet, yapmam gerekenleri ertelemek için vazgeçilmez bir araçtır.	540	2,06	1,37
23	İnternet kullanımım, benim için önemli kişilerle olan ilişkilerimde problem yaşamama neden oluyor.	540	1,89	1,20
24	İnternet kullanırken başkalarının beni meşgul etmesine öfkeleniyorum.	540	2,30	1,41
25	İnterneti kullanmasam bile sürekli aklımda.	540	1,79	1,24
26	İnternette kendimi çok özgür hissediyorum.	540	2,37	1,41
27	İnternette çok fazla zaman geçirdiğim için başarıım düşüyor.	540	2,14	1,35
28	İnternet kullanmayı bırakamadığım için randevularıma veya derslerime geç kalıyorum.	540	1,60	1,13
29	Sabahları uyandığımda bir an önce internete bağlanmak istiyorum.	540	1,65	1,15
30	İnternet kullanırken zamanın nasıl geçtiğini hiç anlayamıyorum.	540	3,01	1,53
31	İnternet beni kendisine esir ediyor.	540	1,97	1,31
32	İnternet ortamında genellikle kendimi huzurlu hissediyorum.	540	2,36	1,34
33	İnternet yoluyla iletişim kurmayı, yüz yüze iletişim kurmaya tercih ediyorum.	540	2,02	1,39

Öğrencilerin problemlı internet kullanımlarına yönelik tutumlarını belirlemek için yapılan tutum ölçeğinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.1’de verilmiştir. Madde aritmetik ortalamalarının ortalaması 1,92, maddelerin standart sapma ortalamaları ise 1,25’dir. Tablo 4.1 incelendiğinde “İnternet kullanırken zamanın nasıl geçtiğini hiç anlayamıyorum”, “İnternet bağlantımı kesmeye her karar verdiğimde kendi kendime ‘birkaç dakika daha’ diyorum.”, “İnternette geçirdiğim zaman çoğunlukla uyku süremi azaltıyor.” gibi problemlı internet kullanımına yönelik ifadeler içeren maddelerin genel ortalamasının çok üstünde bir ortalamaya sahip olduğu görölmektedir.

Tablo 4.2. Siber Zorbalık Tutum Ölçeği'ne İlişkin Puan Dağılımları

Siber Zorbalık Tutum Ölçeği	N	\bar{X}	SS
1. Birinin açık unuttuğu facebook hesabındaki bilgilerine gizlice bakmaktan kendimi alıkoyamam.	540	2,16	1,36
2. Arkadaşlarımın facebook hesaplarının açık kaldığını görsem çevrimiçi arkadaşlarıyla onun yerine konuşmak beni çok eğlendirir.	540	1,86	1,25
3. Arkadaşlarımın e-posta hesaplarının açık kaldığını görsem bütün mesajlarını okumaktan çekinmem.	540	1,96	1,29
4. Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette yazmaktan çekinmem.	540	2,23	1,32
5. Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri cep telefonunda söylemekten çekinmem.	540	2,16	1,30
6. Cinsiyeti farklı göstererek facebook, twitter hesabı oluşturmak çok zevklidir.	540	1,79	1,23
7. Arkadaşlarımın Facebook, MSN hesaplarının şifrelerini onların haberi olmadan kullanmakta sakınca görmem.	540	1,85	1,24
8. Birinin e-mail hesabının şifresini alarak özel mesajlarına ulaşmak çok heyecan vericidir.	540	1,93	1,31
9. Birinin flash diskini elime geçirirsem bilgilerini kopyalamaktan rahatsızlık duymam.	540	1,76	1,17
10. İnternette arkadaşlarıma hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takmaya bayılıyorum.	540	1,86	1,16
11. Facebook duvarını kullanarak birine hakaret etmekten rahatsızlık duymuyorum.	540	1,63	1,06
12. Cinsiyeti farklı göstererek karşı tarafı kandırmayı sakıncalı bulmuyorum.	540	1,70	1,14
13. Başkalarının e-posta şifrelerini ele geçirerek erişimini engellemeyi eğlenceli buluyorum.	540	1,66	1,11
14. Başka birinin bilgisayarındaki bilgileri izinsiz almak beni heyecanlandırıyor.	540	1,70	1,12
15. Cep telefonu ile habersiz utandırıcı resim çekip web'de yayınlamak eğlencelidir.	540	1,60	1,10
16. Birinin Messenger hesabının şifresini alarak özel mesajlarına ulaşmak heyecan vericidir.	540	1,80	1,23
17. Birine SMS aracılığı ile incitici mesaj göndermekte sakınca görmüyorum.	540	1,74	1,10
18. İnternette herhangi biriyle kurduğum görüntülü iletişimi ondan habersiz, başka biriyle paylaşmak bana keyif verir.	540	1,58	1,04
19. Online oyunlarda başkalarını tehdit etmek heyecan vericidir.	540	1,96	1,34
20. Birisini kötüleyen ya da utandıran web sayfaları hazırlamak eğlencelidir.	540	1,49	0,98
21. Başkalarına virüslü mail yollamak beni eğlendiriyor.	540	1,55	1,07
22. E-posta aracılığı ile birisine hakaret içeren mesajlar göndermekten rahatsızlık duymuyorum.	540	1,55	1,02
23. Gizlice çekilen uygunsuz görüntüler aracılığıyla şantaj yapmak sakıncalıdır.	540	1,97	1,49
24. İnternette başkalarının fotoğraflarını izin almadan farklı sitelerde yayınlamak kabul edilemez bir davranıştır.	540	1,85	1,37
25. İnternette arkadaşlarım hakkında dedikodu yayarsam kendimi kötü hissederim.	540	1,96	1,26
26. MSN/SMS ile paylaşılan kişisel bilgileri başkalarına yaymayı yanlış buluyorum.	540	1,87	1,26
27. İnternette başkalarıyla alay etmek kesinlikle hoş görülmemelidir.	540	1,87	1,21
28. İnternette başkalarının resimlerini montajlayıp kullanarak küçük düşürmeyi uygun bulmuyorum.	540	1,80	1,25

Siber Zorbalık Tutum Ölçeği	N	\bar{X}	SS
29. Facebook, Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açmayı zaman kaybı olarak görüyorum.	540	1,77	1,25
30. İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı açmayı doğru bulmuyorum.	540	1,81	1,23
31. Cep telefonundan başkalarının fotoğraflarını izin almadan diğer kişilere göndermeyi sakıncalı buluyorum.	540	1,86	1,25
32. Kendi facebook fotoğraflarına sahte bir hesapla yorum yazmanın anormal bir davranış olduğunu düşünüyorum.	540	1,72	1,23
33. Başkalarının internetteki nick'ini kullanmak kabul edilemez bir davranıştır.	540	2,19	1,31
34. Arkadaşlarımın fotoğraflarını izinsiz çekip yayınlamayı doğru bulmuyorum.	540	1,86	1,25
35. Facebook veya MSN şifrelerimin başkalarının eline geçebileceği ihtimali beni endişelendiriyor.	540	2,12	1,36
36. Facebook ve twitter' da hakkımda yazılan dedikodulardan rahatsızlık duyuyorum.	540	2,28	1,42
37. Başkalarının bilgisayarındaki bilgilere izinsiz ulaşabileceklerini düşünmek beni kaygılandırıyor.	540	2,24	1,39
38. Başkalarının bilgilerimi kullanarak facebook, twitter hesabı açmaları beni kızdırıyor.	540	1,95	1,36
39. Habersiz çekilen görüntülerimin başka sitelerde yayınlanabileceğini düşünmek uykularımı kaçırıyor.	540	2,66	1,48
40. Facebook'ta hakkımda yayılan iftiralar yüzünden okula konsantre olmakta zorluk çekerim.	540	2,97	1,54
41. Arkadaşlarımın sırlarımı internette yayınlamaları beni rahatsız ediyor.	540	2,24	1,46
42. Arkadaşımın başkalarının resimlerini web' de izinsiz yayınladığını bilsem onu durdurmaya çalışırım.	540	2,08	1,33

Öğrencilerin siber zorbalığa yönelik tutumlarını belirlemek için yapılan tutum ölçeğinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.2'de verilmiştir. Madde aritmetik ortalamalarının ortalaması 2,07'dir. Maddelerin standart sapma ortalamaları ise 1,31'dir. Tablo 4.2 incelendiğinde “Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette yazmaktan çekinmem”, “Birinin açık unuttuğu facebook hesabındaki bilgilerine gizlice bakmaktan kendimi alıkoyamam” gibi siber zorbalık ifadelerinin madde ortalamalarının üstünde bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Ancak “Facebook'ta hakkımda yayılan iftiralar yüzünden okula konsantre olmakta zorluk çekerim”, “Habersiz çekilen görüntülerimin başka sitelerde yayınlanabileceğini düşünmek uykularımı kaçırıyor” gibi maddelerin ortalamalarının genel ortalamanın üzerinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin siber zorbalıktan duydukları endişenin yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4.3. Ölçeklere İlişkin Tanımsal Bulgular

	N	\bar{X}	S.s	Min.	Max.
Siber Zorbalık Tutum Toplam	540	80,605	31,433	42	209
Kimlik Gizleme	540	22,897	10,544	12	60
Keyif	540	16,631	8,513	10	50
Onaylama	540	22,536	11,179	12	60
Endişe	540	18,542	8,484	8	40
Problemlili İnternet Kullanımı	540	68,189	25,474	33	161

Tablo 4.3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin Siber Zorbalık Tutum Toplam puanı ortalaması $80,605 \pm 31,433$; Kimlik gizleme alt boyutu ortalaması $22,897 \pm 10,544$; Keyif alt boyutu ortalaması $16,631 \pm 8,513$; Onaylama alt boyutu ortalaması $22,536 \pm 11,179$; Endişe alt boyutu ortalaması $18,542 \pm 8,484$; Problemlili İnternet Kullanımı ortalaması $68,189 \pm 25,474$; olarak bulunmuştur.

Tablo 4.4. Korelasyon Analizi

		Siber zorbalık tutum toplam	Kimlik gizleme	Keyif	Onaylama	Endişe	Problemlili İnternet Kullanımı
Siber zorbalık tutum toplam	r	1,000	0,822	0,871	0,862	0,673	0,454
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	540	540	540	540	540	540
Kimlik gizleme	r	0,822	1,000	0,807	0,541	0,281	0,462
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	540	540	540	540	540	540
Keyif	r	0,871	0,807	1,000	0,630	0,390	0,501
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	540	540	540	540	540	540
Onaylama	r	0,862	0,541	0,630	1,000	0,572	0,332
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	540	540	540	540	540	540

		Siber zorbalık tutum toplam	Kimlik gizleme	Keyif	Onaylama	Endişe	Problemlİ İnternet Kullanımı
	r	0,673	0,281	0,390	0,572	1,000	0,170
Endişe	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	540	540	540	540	540	540
Problemlİ İnternet Kullanımı	r	0,454	0,462	0,501	0,332	0,170	1,000
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	540	540	540	540	540	540

Kimlik gizleme alt boyutu ile siber zorbalık tutum toplam alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 82,2 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,822$; $p<0,05$). Buna göre kimlik gizleme alt boyutu puanı arttıkça siber zorbalık tutum toplam alt boyutu puanı da artmaktadır.

Keyif alt boyutu ile siber zorbalık tutum toplam alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 87,1 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,871$; $p<0,05$). Buna göre keyif alt boyutu puanı arttıkça siber zorbalık tutum toplam alt boyutu puanı da artmaktadır.

Onaylama alt boyutu ile siber zorbalık tutum toplam alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 86,2 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,862$; $p<0,05$). Buna göre onaylama alt boyutu puanı arttıkça siber zorbalık tutum toplam alt boyutu puanı da artmaktadır.

Endişe alt boyutu ile siber zorbalık tutum toplam alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 67,3 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,673$; $p<0,05$). Buna göre endişe alt boyutu puanı arttıkça siber zorbalık tutum toplam alt boyutu puanı da artmaktadır.

Problemlİ İnternet Kullanımı ile siber zorbalık tutum toplam alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 45,4 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,454$; $p<0,05$). Buna göre Problemlİ

İnternet Kullanım puanı arttıkça siber zorbalık tutum toplam alt boyutu puanı da artmaktadır.

Keyif alt boyutu ile kimlik gizleme alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 80,7 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,807$; $p<0,05$). Buna göre keyif alt boyutu puanı arttıkça kimlik gizleme alt boyutu puanı da artmaktadır.

Onaylama alt boyutu ile kimlik gizleme alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 54,1 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,541$; $p<0,05$). Buna göre onaylama alt boyutu puanı arttıkça kimlik gizleme alt boyutu puanı da artmaktadır.

Endişe alt boyutu ile kimlik gizleme alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 28,1 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,281$; $p<0,05$). Buna göre endişe alt boyutu puanı arttıkça kimlik gizleme alt boyutu puanı da artmaktadır.

Problemlı İnternet Kullanımı ile kimlik gizleme alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 46,2 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,462$; $p<0,05$). Buna göre Problemlı İnternet Kullanımı puanı arttıkça kimlik gizleme alt boyutu puanı da artmaktadır.

Onaylama alt boyutu ile keyif alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 63,0 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,630$; $p<0,05$). Buna göre onaylama alt boyutu puanı arttıkça keyif alt boyutu puanı da artmaktadır.

Endişe alt boyutu ile keyif alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 39,0 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,390$; $p<0,05$). Buna göre endişe alt boyutu puanı arttıkça keyif alt boyutu puanı da artmaktadır.

Problemlı İnternet Kullanımı ile keyif alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 50,1 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,501$; $p<0,05$). Buna göre Problemlı İnternet Kullanımı puanı arttıkça keyif alt boyutu puanı da artmaktadır.

Endişe alt boyutu ile onaylama alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 57,2 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,572$; $p<0,05$). Buna göre endişe alt boyutu puanı arttıkça onaylama alt boyutu puanı da artmaktadır.

Problemlili İnternet Kullanımı ile onaylama alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 33,2 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,332$; $p<0,05$). Buna göre Problemlili İnternet Kullanımı puanı arttıkça onaylama alt boyutu puanı da artmaktadır.

Problemlili İnternet Kullanımı ile endişe alt boyutu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında % 17,0 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,170$; $p<0,05$). Buna göre Problemlili İnternet Kullanımı puanı arttıkça endişe alt boyutu puanı da artmaktadır. Bu analizlerden sonra, problemlili internet kullanımının siber zorbalık eğiliminin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığını tespit etmek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan bu basit regresyon analizinde problemlili internet kullanımı bağımlı değişken siber zorbalık tutumu ise bağımsız değişken olarak alınmıştır. Aşağıdaki tablo 4.5’de bu analiz bulunmaktadır.

Tablo 4.5. Problemlili İnternet Kullanımının Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²																																												
Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	58,72	22,53	0,000	16,0	0,000	0,027																																												
	Endişe	0,51	4,01	0,000				Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	43,27	20,74	0,000	180,2	0,000	0,249	Keyif	1,50	13,42	0,000	Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	42,66	18,31	0,000	145,6	0,000	0,212	Kimlik gizleme	1,11	12,07	0,000	Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	51,14	21,95	0,000	66,6	0,000	0,109	Onaylama	0,76	8,16	0,000	Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	38,50	14,30	0,000	140,0	0,000	0,205
Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	43,27	20,74	0,000	180,2	0,000	0,249																																												
	Keyif	1,50	13,42	0,000				Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	42,66	18,31	0,000	145,6	0,000	0,212	Kimlik gizleme	1,11	12,07	0,000	Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	51,14	21,95	0,000	66,6	0,000	0,109	Onaylama	0,76	8,16	0,000	Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	38,50	14,30	0,000	140,0	0,000	0,205	Siber Zorbalık Tutum Toplam	0,37	11,83	0,000								
Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	42,66	18,31	0,000	145,6	0,000	0,212																																												
	Kimlik gizleme	1,11	12,07	0,000				Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	51,14	21,95	0,000	66,6	0,000	0,109	Onaylama	0,76	8,16	0,000	Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	38,50	14,30	0,000	140,0	0,000	0,205	Siber Zorbalık Tutum Toplam	0,37	11,83	0,000																				
Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	51,14	21,95	0,000	66,6	0,000	0,109																																												
	Onaylama	0,76	8,16	0,000				Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	38,50	14,30	0,000	140,0	0,000	0,205	Siber Zorbalık Tutum Toplam	0,37	11,83	0,000																																
Problemlili İnternet Kullanımı	Sabit	38,50	14,30	0,000	140,0	0,000	0,205																																												
	Siber Zorbalık Tutum Toplam	0,37	11,83	0,000																																															

Problemlı İnternet Kullanımının EndiŖe düzeyinden etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır. ($F=16,0$; $p<0,05$). EndiŖe düzeyi 1 birim arttığında Problemlı İnternet Kullanımı 0,51 birim artmaktadır. ($\beta=0,51$; $t=4,01$; $p<0,05$) EndiŖe düzeyi, Problemlı İnternet Kullanımını 0,027 oranında açıklamaktadır. ($R^2=0,027$).

Problemlı İnternet Kullanımının, Keyif alt boyutundan etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır. ($F=180,2$; $p<0,05$). Keyif düzeyi 1 birim arttığında Problemlı İnternet Kullanımı 1,50 birim artmaktadır ($\beta=1,50$; $t=13,42$; $p<0,05$). Keyif alt boyutu, Problemlı İnternet Kullanımını 0,249 oranında açıklamaktadır. ($R^2=0,249$).

Problemlı İnternet Kullanımının Kimlik gizleme alt boyutundan etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır. ($F=145,6$; $p<0,05$). Kimlik gizleme alt boyutu 1 birim arttığında Problemlı İnternet Kullanımı 1,11 birim artmaktadır ($\beta=1,11$; $t=12,07$; $p<0,05$). Kimlik gizleme alt boyutu Problemlı İnternet Kullanımını 0,212 oranında açıklamaktadır. ($R^2=0,212$).

Problemlı İnternet Kullanımının, Onaylama alt boyutundan etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır. ($F=66,6$; $p<0,05$). Onaylama alt boyutu 1 birim arttığında Problemlı İnternet Kullanımı 0,76 birim artmaktadır ($\beta=0,76$; $t=8,16$; $p<0,05$). Onaylama alt boyutu, Problemlı İnternet Kullanımını 0,109 oranında açıklamaktadır. ($R^2=0,109$)

Problemlı İnternet Kullanımının, Siber zorbalık tutum düzeyinden etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır. ($F=140,0$; $p<0,05$). Siber zorbalık tutumu 1 birim arttığında Problemlı İnternet Kullanımı 0,37 birim artmaktadır. ($\beta=0,37$; $t=11,83$; $p<0,05$). Siber zorbalık tutum düzeyi, Problemlı İnternet Kullanımını 0,205 oranında açıklamaktadır. ($R^2=0,205$).

Tablo 4.6. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Problemlı İnternet Kullanımı	Erkek	233	75,861	27,548	6,128	0,000
	Kız	307	62,366	22,109		
Siber Zorbalık Tutum Toplam	Erkek	233	92,651	35,993	7,790	0,000
	Kız	307	71,463	23,744		
Kimlik gizleme	Erkek	233	25,252	12,414	4,378	0,000
	Kız	307	21,111	8,460		
Keyif	Erkek	233	19,547	10,217	6,801	0,000
	Kız	307	14,417	6,092		
Onaylama	Erkek	233	26,457	13,017	7,044	0,000
	Kız	307	19,560	8,431		
Endişe	Erkek	233	21,395	8,910	6,946	0,000
	Kız	307	16,376	7,462		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=6,13$; $p<0,05$). Erkek öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ($x=75,861$), Kız öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanlarından ($x=62,366$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=7,79$; $p<0,05$). Erkek öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ($x=92,651$), Kız öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından ($x=71,463$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı

bulunmuştur. ($t=4,38$; $p<0,05$). Erkek öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ($x=25,252$), Kız öğrencilerin Kimlik gizleme puanlarından ($x=21,111$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t=6,80$; $p<0,05$). Erkek öğrencilerin Keyif puanları ($x=19,547$), Kız öğrencilerin Keyif puanlarından ($x=14,417$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t=7,04$; $p<0,05$). Erkek öğrencilerin Onaylama puanları ($x=26,457$), Kız öğrencilerin Onaylama puanlarından ($x=19,560$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t=6,95$; $p<0,05$). Erkek öğrencilerin Endişe puanları ($x=21,395$), Kız öğrencilerin Endişe puanlarından ($x=16,376$) yüksek bulunmuştur.

Tablo 4.7. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Yaşa Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Problemlı İnternet Kullanımı	14-15-16	293	70,115	25,428	1,918	0,056
	17-18	247	65,904	25,390		
Siber Zorbalık Tutum Toplam	14-15-16	293	81,363	33,415	0,618	0,537
	17-18	247	79,706	28,947		
Kimlik Gizleme	14-15-16	293	22,798	11,062	-0,240	0,811
	17-18	247	23,015	9,916		
Keyif	14-15-16	293	17,023	9,071	1,183	0,237
	17-18	247	16,165	7,793		
Onaylama	14-15-16	293	22,965	11,510	0,973	0,331
	17-18	247	22,026	10,775		
Endişe	14-15-16	293	18,576	8,810	0,104	0,917
	17-18	247	18,501	8,098		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=1,918$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=0,618$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=-0,240$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=1,183$; $p=>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=0,973$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=0,104$; $p>0,05$).

Tablo 4.8. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Problemlı İnternet Kullanımı	Genel Lise	181	68,462	26,383	2,763	0,064
	Anadolu Lisesi	209	65,331	23,390		
	Meslek Lisesi	149	71,707	26,832		
Siber Zorbalık Tutum Toplam	Genel Lise	181	80,378	31,949	1,739	0,177
	Anadolu Lisesi	209	83,253	32,339		
	Meslek Lisesi	149	76,983	29,305		
Kimlik Gizleme	Genel Lise	181	23,229	10,868	1,090	0,337
	Anadolu Lisesi	209	23,329	10,786		
	Meslek Lisesi	149	21,788	9,725		
Keyif	Genel Lise	181	16,265	8,368	0,698	0,498
	Anadolu Lisesi	209	17,171	8,916		
	Meslek Lisesi	149	16,300	8,144		
Onaylama	Genel Lise	181	22,450	11,777	0,506	0,603
	Anadolu Lisesi	209	23,066	11,246		
	Meslek Lisesi	149	21,866	10,377		
Endişe	Genel Lise	181	18,434	9,064	4,338	0,014
	Anadolu Lisesi	209	19,687	8,312		
	Meslek Lisesi	149	17,029	7,792		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. (F=2,763; p>0,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. (F=1,739; p>0,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla

yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F=1,090$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F=0,698$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F=0,506$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=4,338$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; Anadolu Lisesi öğrencilerinin Endişe puanları, Meslek Lisesi öğrencilerinin Endişe puanlarından yüksek bulunmuştur.

Tablo 4.9. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Sınıfa Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Problemlı İnternet Kullanımı	9-10.sınıf	293	70,377	25,563	2,179	0,030
	11-12.sınıf	243	65,567	25,299		
Siber zorbalık tutum toplam	9-10.sınıf	293	81,191	33,215	0,505	0,614
	11-12.sınıf	243	79,826	29,388		
Kimlik gizleme	9-10.sınıf	293	22,850	11,085	-0,005	0,996
	11-12.sınıf	243	22,855	9,874		
Keyif	9-10.sınıf	293	17,003	9,008	1,129	0,259
	11-12.sınıf	243	16,177	7,921		
Onaylama	9-10.sınıf	293	22,818	11,354	0,584	0,559
	11-12.sınıf	243	22,250	11,049		
Endişe	9-10.sınıf	293	18,519	8,877	-0,034	0,973
	11-12.sınıf	243	18,544	8,067		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlili İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t=2,18$; $p<0,05$). 9-10.sınıfın Problemlili İnternet Kullanımı puanları ($x=70,377$), 11-12.sınıfın Problemlili İnternet Kullanımı puanlarından ($x=65,567$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=0,505$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=-0,005$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=1,129$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=0,584$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=-0,034$; $p>0,05$).

Tablo 4.10. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Problemlı İnternet Kullanımı	İlköğretim	301	66,627	23,971	1,385	0,251
	Lise	160	70,716	26,670		
	Üniversite	74	68,479	26,764		
Siber zorbalık tutum toplam	İlköğretim	301	78,244	30,751	2,094	0,124
	Lise	160	84,114	32,031		
	Üniversite	74	83,188	32,860		
Kimlik gizleme	İlköğretim	301	22,171	10,275	1,865	0,156
	Lise	160	24,132	10,512		
	Üniversite	74	23,311	11,678		
Keyif	İlköğretim	301	16,221	8,257	1,035	0,356
	Lise	160	17,218	8,524		
	Üniversite	74	17,423	9,603		
Onaylama	İlköğretim	301	22,093	11,078	0,539	0,584
	Lise	160	23,018	11,120		
	Üniversite	74	23,250	11,524		
Endiše	İlköğretim	301	17,760	8,538	3,155	0,043
	Lise	160	19,747	8,111		
	Üniversite	74	19,204	8,675		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır(F=1,385; p>0,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştı.(F=2,094; p>0,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek

amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F=1,865$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F=1,035$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($F=0,539$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=3,155$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; annesi İlköğretim mezunu olan öğrencilerin Endişe puanları, annesi Lise mezunu olan öğrencilerin Endişe puanlarından düşük bulunmuştur.

Tablo 4.11. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Problemlı İnternet Kullanımı	İlköğretim	221	68,094	25,672	0,106	0,899
	Lise	191	67,688	24,893		
	Üniversite	127	69,027	26,246		
Siber zorbalık tutum toplam	İlköğretim	221	77,840	29,218	3,013	0,050
	Lise	191	80,168	32,002		
	Üniversite	127	86,345	33,695		
Kimlik gizleme	İlköğretim	221	21,864	9,633	1,913	0,149
	Lise	191	23,459	10,572		
	Üniversite	127	23,903	11,888		
Keyif	İlköğretim	221	15,778	7,438	2,517	0,082
	Lise	191	16,828	8,552		
	Üniversite	127	17,870	9,995		
Onaylama	İlköğretim	221	22,292	11,227	1,296	0,274
	Lise	191	21,949	10,790		
	Üniversite	127	23,925	11,640		

Endişe	İlköğretim	221	17,906	8,483	5,104	0,006
	Lise	191	17,933	8,071		
	Üniversite	127	20,647	8,797		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemler İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. (F=0,106; p>0,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. (F=3,013; p<0,05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; babası İlköğretim mezunu olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, babası Üniversite mezunu olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. (F=1,913; p>0,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. (F=2,517; p>0,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. (F=1,296; p>0,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark

istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=5,104$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; babası İlköğretim mezunu olan öğrencilerin Endişe puanları, babası Üniversite mezunu olan öğrencilerin Endişe puanlarından düşük bulunmuştur. Babası Lise mezunu olan öğrencilerin Endişe puanları, babası Üniversite mezunu olan öğrencilerin Endişe puanlarından düşük bulunmuştur.

Tablo 4.12. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlİ İnternet Kullanımının Aile Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Problemlİ İnternet Kullanımı	Asgariden az	14	76,982	28,706	0,738	0,530
	Asgari-1000	95	67,980	29,062		
	1000-2000 tİ	198	67,168	23,171		
	2000 den çok	212	69,141	26,188		
Siber zorbalık tutum toplam	Asgariden az	14	75,685	41,193	6,155	0,000
	Asgari-1000	95	74,639	30,343		
	1000-2000 tİ	198	76,271	26,528		
	2000 den çok	212	87,545	34,073		
Kimlik gizleme	Asgariden az	14	20,357	11,091	2,946	0,032
	Asgari-1000	95	21,883	10,022		
	1000-2000 tİ	198	21,712	8,993		
	2000 den çok	212	24,437	11,787		
Keyif	Asgariden az	14	15,071	10,506	3,775	0,011
	Asgari-1000	95	15,506	7,961		
	1000-2000 tİ	198	15,551	7,361		
	2000 den çok	212	18,046	9,384		
Onaylama	Asgariden az	14	23,546	14,478	4,301	0,005
	Asgari-1000	95	20,971	11,595		
	1000-2000 tİ	198	21,016	8,839		
	2000 den çok	212	24,592	12,527		
Endişe	Asgariden az	14	16,710	8,681	6,511	0,000
	Asgari-1000	95	16,279	8,198		
	1000-2000 tİ	198	17,992	8,243		
	2000 den çok	212	20,470	8,589		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlili İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F=0,738$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=6,155$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; ailesinin gelir düzeyi Asgari-1000 olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, aile gelir düzeyi 2000 den çok olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=2,946$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; aile gelir düzeyi 1000-2000 tl olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları, aile gelir düzeyi 2000 den çok olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=3,775$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; aile gelir düzeyi 1000-2000 tl olan öğrencilerin Keyif puanları, aile gelir düzeyi 2000 den çok olan öğrencilerin Keyif puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla

yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=4,301$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; aile gelir düzeyi Asgari-1000 tl olan öğrencilerin Onaylama puanları, aile gelir düzeyi 2000 den çok olan öğrencilerin Onaylama puanlarından düşük bulunmuştur. aile gelir düzeyi 1000-2000 tl olan öğrencilerin Onaylama puanları, aile gelir düzeyi 2000 den çok olan öğrencilerin Onaylama puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=6,511$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; aile gelir düzeyi Asgari-1000 tl olan öğrencilerin Endişe puanları, aile gelir düzeyi 2000 den çok olan öğrencilerin Endişe puanlarından düşük bulunmuştur. aile gelir düzeyi 1000-2000 tl olan öğrencilerin Endişe puanları, aile gelir düzeyi 2000 den çok olan öğrencilerin Endişe puanlarından düşük bulunmuştur.

Tablo 4.13. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlİ İnternet Kullanımının Oda Varlığına Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Problemlİ İnternet Kullanımı	var	438	67,857	25,359	-0,689	0,491
	yok	101	69,797	26,102		
Siber zorbalık tutum toplam	var	438	81,012	30,337	0,555	0,579
	yok	101	79,083	35,978		
Kimlik gizleme	var	438	23,092	10,396	0,809	0,419
	yok	101	22,150	11,191		
Keyif	var	438	16,676	8,357	0,187	0,852
	yok	101	16,500	9,218		
Onaylama	var	438	22,501	10,688	-0,165	0,870
	yok	101	22,733	13,196		
Endişe	var	438	18,744	8,417	1,114	0,266
	yok	101	17,700	8,792		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının oda varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=-0,689$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının oda varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=0,555$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının oda varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=0,809$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının oda varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=0,187$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının oda varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=-0,165$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının oda varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=1,114$; $p>0,05$).

Tablo 4.14. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Bilgisayar Varlığına Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Problemlı İnternet Kullanımı	var	498	68,308	24,923	0,374	0,708
	yok	42	66,776	31,606		
Siber zorbalık tutum toplam	var	498	80,380	30,433	-0,438	0,664
	yok	42	83,271	41,876		
Kimlik gizleme	var	498	22,949	10,420	0,391	0,696
	yok	42	22,286	12,047		
Keyif	var	498	16,577	8,378	-0,500	0,617
	yok	42	17,262	10,071		
Onaylama	var	498	22,281	10,721	-1,346	0,185
	yok	42	25,558	15,476		
Endişe	var	498	18,573	8,345	0,299	0,765
	yok	42	18,165	10,096		

Araştırmaya katılan ğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=0,374$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan ğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=-0,438$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan ğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=0,391$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan ğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=-0,500$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan ğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla

yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=-1,346$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=0,299$; $p>0,05$).

Tablo 4.15. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının Kendine Ait Bilgisayar Varlığına Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Problemlı İnternet Kullanımı	var	308	70,462	26,927	2,397	0,017
	yok	227	65,246	23,255		
Siber zorbalık tutum toplam	var	308	83,651	30,929	2,512	0,012
	yok	227	76,764	31,910		
Kimlik gizleme	var	308	23,825	10,791	2,186	0,029
	yok	227	21,812	10,159		
Keyif	var	308	17,327	8,743	2,072	0,039
	yok	227	15,784	8,192		
Onaylama	var	308	23,037	11,154	1,185	0,237
	yok	227	21,876	11,263		
Endişe	var	308	19,462	8,441	2,945	0,003
	yok	227	17,292	8,405		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının kendine ait bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t=2,40$; $p<0,05$). kendine ait bilgisayarı olan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ($x=70,462$), kendine ait bilgisayarı olmayan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanlarından ($x=65,246$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının kendine ait bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip

göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2,51$; $p<0,05$). Kendine ait bilgisayarı olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ($x=83,651$), kendine ait bilgisayarı olmayan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından ($x=76,764$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının kendine ait bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t=2,19$; $p<0,05$). Kendine ait bilgisayarı olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ($x=23,825$), kendine ait bilgisayarı olmayan öğrencilerin Kimlik gizleme puanlarından ($x=21,812$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının kendine ait bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2,07$; $p<0,05$). Kendine ait bilgisayarı olan öğrencilerin Keyif puanları ($x=17,327$), kendine ait bilgisayarı olmayan öğrencilerin Keyif puanlarından ($x=15,784$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının kendine ait bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t=1,185$; $p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının kendine ait bilgisayar varlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t=2,94$; $p<0,05$). kendine ait bilgisayarı olan öğrencilerin Endişe puanları ($x=19,462$), kendine ait bilgisayarı olmayan öğrencilerin Endişe puanlarından ($x=17,292$) yüksek bulunmuştur.

Tablo 4.16. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlı İnternet Kullanımının İnternet Kullanım Süresine Göre ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Problemlı İnternet Kullanımı	Bir yıldan az	21	70,505	31,641	0,860	0,462
	1-2 Yıl	40	63,308	21,609		
	2-5 yıl	166	67,290	22,384		
	5 yıldan fazla	308	69,460	27,069		
Siber zorbalık tutum toplam	Bir yıldan az	21	77,665	38,664	5,751	0,001
	1-2 Yıl	40	69,486	29,857		
	2-5 yıl	166	75,537	24,533		
	5 yıldan fazla	308	85,458	33,625		
Kimlik gizleme	Bir yıldan az	21	21,095	12,401	4,597	0,003
	1-2 Yıl	40	20,079	9,831		
	2-5 yıl	166	21,249	8,626		
	5 yıldan fazla	308	24,377	11,270		
Keyif	Bir yıldan az	21	15,048	9,426	4,997	0,002
	1-2 Yıl	40	14,396	7,567		
	2-5 yıl	166	15,226	6,085		
	5 yıldan fazla	308	17,890	9,493		
Onaylama	Bir yıldan az	21	24,000	13,587	3,349	0,019
	1-2 Yıl	40	18,756	9,792		
	2-5 yıl	166	21,376	9,842		
	5 yıldan fazla	308	23,684	11,735		
Endişe	Bir yıldan az	21	17,522	10,869	2,982	0,031
	1-2 Yıl	40	16,255	7,376		
	2-5 yıl	166	17,687	8,435		
	5 yıldan fazla	308	19,507	8,375		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. (F=0,860; p>0,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=5,751$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; internet kullanım süresi 1-2 yıl olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, internet kullanım süresi 5 yıldan fazla olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur. internet kullanım süresi 2-5 yıl olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, internet kullanım süresi 5 yıldan fazla olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=4,597$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; internet kullanım süresi 2-5 yıl olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları, internet kullanım süresi 5 yıldan fazla olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=4,997$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; internet kullanım süresi 2-5 yıl olan öğrencilerin Keyif puanları, internet kullanım süresi 5 yıldan fazla olan öğrencilerin Keyif puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=3,349$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; internet kullanım süresi 1-2 yıl olan öğrencilerin Onaylama puanları,

internet kullanım süresi 5 yıldan fazla olan öğrencilerin Onaylama puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=2,982$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; internet kullanım süresi 1-2 yıl olan öğrencilerin Endişe puanları, internet kullanım süresi 5 yıldan fazla olan öğrencilerin Endişe puanlarından düşük bulunmuştur.

Tablo 1.17. Siber Zorbalık Tutumu ve Problemlİ İnternet Kullanımının Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Problemlİ İnternet Kullanımı	Bir saatten az	181	57,269	20,795	32,335	0,000
	1-2 saat	227	69,601	23,014		
	2-5 saat	96	78,407	26,275		
	5 den fazla	30	95,028	32,129		
Siber zorbalık tutum toplam	Bir saatten az	181	72,324	27,298	11,046	0,000
	1-2 saat	227	80,984	28,967		
	2-5 saat	96	91,540	36,467		
	5 den fazla	30	95,734	38,116		
Kimlik gizleme	Bir saatten az	181	20,400	9,217	8,316	0,000
	1-2 saat	227	23,280	9,977		
	2-5 saat	96	25,224	12,273		
	5 den fazla	30	28,637	12,579		
Keyif	Bir saatten az	181	14,342	6,792	13,309	0,000
	1-2 saat	227	16,600	7,871		
	2-5 saat	96	19,374	10,275		
	5 den fazla	30	22,516	11,188		
Onaylama	Bir saatten az	181	20,339	10,252	6,185	0,000
	1-2 saat	227	22,586	10,991		
	2-5 saat	96	25,973	12,231		
	5 den fazla	30	25,380	11,469		
Endişe	Bir saatten az	181	17,243	7,908	4,206	0,006
	1-2 saat	227	18,518	8,357		
	2-5 saat	96	20,969	9,185		
	5 den fazla	30	19,200	8,446		

Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının günlük internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=32,335$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanları, günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Problemlî İnternet Kullanımı puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının günlük internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=11,046$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum

toplam puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları ortalamalarının günlük internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=8,316$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları, günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Kimlik gizleme puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Keyif puanları ortalamalarının günlük internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=13,309$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Keyif puanları, günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Keyif puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Keyif puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Keyif

puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Keyif puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Keyif puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Keyif puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Keyif puanlarından düşük bulunmuştur. günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Keyif puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Keyif puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Onaylama puanları ortalamalarının günlük internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=6,185$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Onaylama puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Onaylama puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Endişe puanları ortalamalarının günlük internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=4,206$; $p<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda; günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Endişe puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Endişe puanlarından düşük bulunmuştur.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın hipotezleri ve ilgili literatür doğrultusunda yorumlanacaktır.

1. Araştırmada öncelikle problemlili internet kullanım ölçeği ve siber zorbalık tutum ölçeği kullanılarak ergenlerin problemlili internet kullanım ve siber zorbalık eğilim seviyeleri belirlenmiştir. Ergenlerin problemlili internet kullanım tutum toplam puanları ortalamaları 68,189 olarak tespit edilmiş ve orta seviyede olduğu görülmüştür. Bunun yanında siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamaları 80,601 olarak bulunmuş ve ergenlerin siber zorbalık tutumlarının yüksek seviyede olduğu gözlenmiştir.
2. Araştırmada yapılan korelasyon analizlerinin sonucuna göre, ergenlerin problemlili internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Buna göre, ergenlerin problemlili internet kullanım puanları arttıkça siber zorbalık eğilimleri de artmaktadır. Literatürde yapılmış olan çalışmalarda bu bulguyu destekler niteliktedir. Li (2005) yaptığı çalışmada siber zorbalık ve bilgisayar kullanımı arasında pozitif bir ilişki bulmuş ve siber zorbalığın % 88,6' sının bilgisayarı haftada bir kere, ayda en az dört kez kullandıkları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Erdur-Baker ve Kavşut (2007) 14-19 yaşları arasındaki ergenlerle yaptıkları çalışmada bilgi ve iletişim araçlarını sık kullanan kişilerin siber zorbalıkla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Ybarra ve Mitchell (2004) tarafından yapılan çalışmada ise düzenli bir şekilde internet kullanan ergenlerin % 12' sinin siber zorba, % 4' ünün siber mağdur ve % 3' ünün ise hem siber zorba hem de siber mağdur olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kowalski ve Limber (2007), sanal kurbanların daha çok anlık mesajlaşma, sohbet odaları, e-posta mesajları ve web sayfaları gibi internet kullanımına dayanan yollarla taciz edildiklerini, sanal zorbalığın da benzer yollarla

kullanarak sanal zorbalık yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu da internet kullanım sıklığının arttıkça siber zorbalığın arttığı tezini desteklemektedir.

Ayrıca siber zorbalık tutum ölçeği ile “kimlik gizleme”, “keyif”, “onaylama”, “endişe” alt boyutları arasında da yüksek düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir korelasyon olduğu görülmüştür.

3. Araştırma bulgularına göre, ergenlerin problemlili internet kullanımları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu noktadan hareketle, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla problemlili internet kullanma eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu da literatürde daha önce yapılmış olan çalışmaları (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; Kubey, Lavin ve Barrows, 2001; Johansson ve Göttestam, 2004; Yang ve Tung, 2007; Çakır-Balta ve Horzum, 2008; Ceyhan, 2008; Tahiroğlu ve arkadaşları, 2008; Tutgun, 2009; İnan, 2010; Döner, 2011; Gençer, 2011) destekler niteliktedir. Orhan ve Akkoyunlu (2004) ise yaptıkları çalışmada kız ve erkek öğrencilerin problemlili internet kullanımlarının birbirine yakın olduğunu tespit etmişlerdir.
4. Araştırmada ergenlerin siber zorbalık tutumları ile ilgili analizlerin sonucuna göre ergenlerin siber zorbalık tutumları cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Buna göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık tutumuna sahiptirler. Literatürde yapılmış olan çalışmalarda (Li, 2006; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Topçu ve Erdur-Baker, 2007; Arıca, 2009; Çetinkaya, 2010, Kavuk, 2011, Sarak, 2012; Peker, Çitemel ve Eroğlu, 2012) erkekler ve kızlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu, erkeklerin daha fazla siber zorbalık yaptığı tespit edilmiştir. Kowalski ve Limber (2007), erkeklerin daha fazla siber zorbalık yaptığını ve kızların da daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Özdemir ve Akar (2011) yaptıkları çalışmada cinsiyetin siber zorbalık davranışlarını etkilemediğini belirtirken; Gezin ve Çuhadar (2012) çalışmalarında kız öğrencilerin siber zorbalığa karşı duyarlılıklarının daha yüksek olduğunu bu nedenle erkeklere oranla siber zorbalık davranışlarında daha az bulduklarını söylemişlerdir. Horzum (2011) ise erkeklerin daha fazla siber zorbalık yaptığı tespit edilen araştırmaların çoğunluğunun yurtdışında ve gelişmiş ülkelerde yapıldığını, ancak Türkiye’de bütün evlerde internete erişim imkanı

olmamasından dolayı erkeklerin internet kafelerde internete erişebildiğini, kızların ise kültürel nedenlerden bu imkana erkekler kadar sahip olamamaları erkeklerin daha fazla siber zorbalık davranışı sergilemelerine ve siber zorbaca davranışlara maruz kalmalarına neden olabildiğini belirterek siber zorbalık ile cinsiyet ilişkisine farklı bir bakış açısı getirmiştir.

5. Ergenlerin problemleri internet kullanımları yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre öğrencilerin 14 yaşında veya 18 yaşında olmaları problemleri internet kullanımlarını etkilememektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları 14-18 arasında değişmektedir, bu çalışmada yaş aralığının çok dar olması nedeniyle yaş değişkeninin problemleri internet kullanımını etkilemediği düşünülmektedir. Orhan ve Akkoyunlu (2004) ise bu bulgunun aksine yaşın artması ile problemleri internet kullanımının arttığını tespit etmiştir.
6. Araştırmada yapılan analizlerin sonucuna göre, ergenlerin siber zorbalık tutumları yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu noktadan hareketle yaşın; ergenlerin siber zorbalık tutumlarını etkilemediğini söyleyebiliriz. Benzer şekilde (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Özdemir ve Akar, 2011; Eroğlu, 2011) de yaşın siber zorbalığı etkilemediği bulgusuna erişmişlerdir. Sarak (2012) ise bu çalışmalardan farklı olarak ergenlerin yaşları arttıkça siber zorba olma ve siber kurban olma durumlarının arttığını tespit etmiş ve bunun nedeni olarak da öğrencilerin yaşları arttıkça bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma becerilerinin artması olarak belirtmiştir. Problemleri internet kullanımında olduğu gibi siber zorbalık değişkeni için de yaş aralığının yakın olması anlamlı bir farklılık çıkmamasına neden olarak gösterilebilir.
7. Ergenlerin problemleri internet kullanımları okudukları lise türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre Anadolu lisesinde okuyan öğrencilerle meslek lisesi veya genel lisede okuyan öğrencilerin problemleri internet kullanımları farklılaşmamaktadır.
8. Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri okudukları lise türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre öğrencilerin Anadolu lisesi, meslek lisesi veya genel lisede öğrenim görmelerinin siber zorbalık eğilimlerini etkilemediği söylenebilir.

- 9.** Araştırmada yapılan analizlerin sonucuna göre, ergenlerin problemleri internet kullanımları sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre 9 ve 10. sınıfa devam eden öğrenciler, 11 ve 12. Sınıfa devam eden öğrencilere göre daha fazla problemleri internet kullanım eğilimine sahiptirler, bir başka deyişle öğrencilerin sınıf seviyesi arttıkça problemleri internet kullanımları azalmaktadır. Bunun nedeni olarak da öğrencilerin 11 ve 12. sınıfta üniversite sınavına hazırlanmaları ve üniversite hazırlık kurslarına gitmelerinden dolayı internete çok fazla zaman ayırmamaları olarak düşünülmektedir. Literatürde yapılan çalışmalar da da benzer şekilde sınıf seviyesi arttıkça problemleri internet kullanımının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Günüç, 2009; Tutgun, 2009; İnan, 2010). Ancak Ceyhan (2008) sınıf seviyesi ile problemleri internet kullanımı arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir.
- 10.** Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Buna göre öğrencilerin 9 ve 10. sınıfa devam etmeleri ile 11 ve 12. sınıfa devam etmeleri siber zorbalık eğilimlerini değiştirmemektedir. Alan yazına bakıldığı zaman (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Özdemir ve Akar, 2011) sınıf seviyesinin siber zorba veya kurban olma durumunu etkilemediğini belirtirken Kowalski ve Limber (2007) sınıf düzeyi ile siber zorbalık arasında anlamlı farklılık bulmuş, 6. Sınıfta okuyan öğrencilerin 7. ve 8. sınıfta okuyan öğrencilere göre daha düşük siber zorbalık puanına sahip olduğunu belirtmiştir. Sarak (2012) sınıf seviyesi arttıkça siber kurban olma durumunun arttığını belirtirken Ayas ve Horzum (2012) sınıf seviyesi arttıkça siber zorbalığın arttığını ancak siber kurban olma durumunun anlamlı farklılık göstermediğini tespit etmiştir.
- 11.** Araştırmada yapılan analizlerin sonucuna göre, ergenlerin problemleri internet kullanımları anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre anne eğitim düzeyi ergenlerin problemleri internet kullanımlarını etkilememektedir. Alan yazında anne eğitim düzeyi ve problemleri internet kullanımı ile ilgili çok fazla çalışma bulunmamakla beraber İnan (2010) anne eğitim düzeyi arttıkça internet bağımlılık düzeyinin arttığını tespit ederken, Günüç (2009) ise bu çalışmayı destekler nitelikte problemleri internet kullanımı ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark bulamamıştır.

- 12.** Araştırmada yapılan analizlerin sonucuna göre, ergenlerin siber zorbalık eğilimleri anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu noktadan hareketle annesi niversite mezunu olan ergen ile annesi ilkokul mezunu olan ergenin siber zorbalık eğiliminin aynı düzeyde olduğu söylenebilir. Ancak Sarak (2012) yaptığı çalışmada anne eğitim seviyesi arttıka siber zorba ve siber kurban olma durumunun azaldığını tespit etmiştir.
- 13.** Çalışmada yapılan analizlere göre ergenlerin problemlili internet kullanımları baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre babanın eğitim durumu ergenlerin problemlili internet kullanım tutumunu etkilememektedir.
- 14.** Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri, babası niversite mezunu olan öğrencilerin siber zorbalık eğilimlerinden daha düşüktür bir başka deyişle baba eğitim düzeyi arttıka siber zorbalık eğilimi de artmaktadır. Sarak (2012) ise bu bulgunun tam aksine baba eğitim düzeyinin artması ile siber zorba veya siber kurban olma durumunun azaldığı bulgusuna ulaşmıştır.
- 15.** Ergenlerin problemlili internet kullanımları ailenin gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu noktadan hareketle ailenin gelir düzeyinin yüksek veya düşük olması ergenlerin problemlili internet kullanım tutumlarını etkilemediği söylenebilir. Bunun nedeni ise internete erişimin çok ucuz ve çok kolay olması, internetin nerede ise her evde bulunması olarak düşünülmektedir. Greenfield (1999) internete erişimin bu kadar kolay olmasının internet bağımlılığının nedenlerinden biri olduğunu belirtmiştir (akt: Günüç, 2009). İnan (2010), akır-Balta ve Horzum (2008) ve Gençer (2011) bu çalışmayı destekler biçimde ailenin gelir düzeyi ile problemlili internet kullanımını arasında anlamlı bir fark bulamazken; Bayraktar (2001), Park ve arkadaşları (2008) ile Günüç (2009) st ekonomik sınıftakilerin problemlili internet kullanımının daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak da yeni çıkan akıllı telefonlardan internete erişimin daha kolay sağlanabilmesi, bu iletişim araçlarının ve telefondan internete bağlanmanın daha yüksek bir maliyette olması söylenebilir.

- 16.** Araştırmada yapılan analizlerin sonucuna göre ergenlerin siber zorbalık eğilimleri ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre ailenin gelir düzeyi asgari ücret-1000 TL arası olan öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri, ailenin gelir düzeyi 2000 TL' den fazla olan öğrencilerin siber zorbalık eğilimlerinden düşüktür. Literatürde yapılmış olan çalışmalara bakıldığında Erdur-Baker ve Kavşut (2007) ile Eroğlu (2011) internete ve internet temelli iletişim araçlarına erişimin herkes tarafından kolay bir şekilde sağlanmasından dolayı siber zorbalığın ailenin gelir düzeyi ile ilişkili olmadığı görüşünü savunmuşlardır. Kavuk (2011) ise bu çalışma ile paralel bir şekilde ailenin gelir düzeyinin artması ile birlikte siber zorbalık davranışlarının da arttığını belirtmiştir. Yapılan çalışmada problemlili internet kullanımında ailenin gelir düzeyinin bir etkisi olmadığı görülürken siber zorbalıkta aile gelir düzeyi etkili olmuştur. Bunun nedeni ise siber zorbalık davranışlarının çoğunlukla cep telefonu üzerinden gerçekleşmesi ve cep telefonuna sahip olmanın da ailenin gelir düzeyi ile ilişkili olması şeklinde açıklanabilir.
- 17.** Araştırma ile ilgili analizlerin sonucuna göre, ergenlerin problemlili internet kullanımları ergenin kendine ait odaya sahip olması durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre kendine ait odası olan ergenle, kendine ait odası olmayan ergenin problemlili internet kullanım tutumları farklılaşmamaktadır.
- 18.** Araştırmada yapılan analizlerin sonucuna göre, ergenlerin siber zorbalık eğilimleri ergenin kendine ait odaya sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre kendine ait odası olan ergenle, kendine ait odası olmayan ergenin siber zorbalık eğilimleri farklılaşmamaktadır.
- 19.** Yapılan analizlerin sonucunda, ergenlerin problemlili internet kullanımları evde bilgisayara sahip olma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre evinde bilgisayarı olan öğrenci ile evinde bilgisayarı olmayan öğrencinin problemlili internet kullanım tutumlarının aynı seviyede olduğu söylenebilir. Teknolojinin yaygınlaşması ile öğrenciler evlerinde bilgisayarları olmasa bile internet kafeler, okullar, bilgi evleri gibi yerlerden kolaylıkla internete erişebilmektedirler, bu nedenle evinde bilgisayara sahip olan ergen ile evinde bilgisayarı olmayan ergenin problemlili internet kullanımının farklılaşmadığı düşünülmektedir. Ancak İnan (2010)' ın görüşü bunu desteklememektedir. İnan

(2010), evinde bilgisayarı olanların problemlili internet kullanımlarının daha yüksek olduğunu düşünmektedir.

20. Araştırma ile ilgili analizlerin sonucuna göre, ergenlerin siber zorbalık eğilimleri evde bilgisayara sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu noktadan hareketle ergenlerin siber zorbalık eğilimleri ile evlerinde bilgisayara sahip olmaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur denilebilir. Daha önceki hipotezlerde belirtildiği üzere siber zorbalığı daha çok cep telefonu üzerinden gerçekleştirdikleri için evlerinde bilgisayara sahip olmaları ergenlerin siber zorbalık eğilimlerini etkilememektedir.
21. Yapılan analizlerin sonucuna göre, ergenlerin problemlili internet kullanımları kendine ait bilgisayar sahibi olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre, kendine ait bilgisayarı olan öğrenciler daha yüksek problemlili internet kullanımı tutumuna sahiptirler. Bu durumu, bireyin kendine ait bilgisayara sahip olmakla beraber bilgisayarını kimse ile paylaşmaması ve uzun saatler bilgisayar başında oturabilmesi ile açıklamak mümkündür.
22. Araştırmada yapılan analizlerin sonucuna göre, ergenlerin siber zorbalık eğilimleri kendilerine ait bilgisayar sahibi olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Buna göre, kendine ait bilgisayarı olan öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri, kendine ait bilgisayarı olmayan öğrencilerin siber zorbalık eğilimlerinden daha yüksektir. Siber zorbalık davranışı sergileyenlerin kimliklerini gizlemek istemeleri bir başkasının bilgisayarından siber zorbalık yapmalarını engellemektedir, bu da çalışmada elde edilen bulguyu desteklemektedir.
23. Ergenlerin problemlili internet kullanımları, interneti kullanmaya başlama süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu noktadan hareketle ergenlerin uzun süreden beri interneti kullanıyor olmalarının problemlili internet kullanımlarını etkilemediği söylenebilir. Ancak Tutgun (2009) ve Döner (2011) interneti daha uzun zamandan beri kullanan öğrencilerin problemlili internet kullanım eğilimlerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Odabaşoğlu ve arkadaşları (2007) ise on vaka üzerinde internet bağımlılığını araştırdıkları çalışmalarında internetin riskli kullanımı için 6 ay ile 3 yıl arasında değişen ortalama 1,5 yıllık bir süre bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu da çalışmamızı destekler nitelikte 6 aylık bir

internet kullanıcısının da problemlı internet kullanma eğiliminde olabileceğini göstermektedir.

24. Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analizlerin sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Buna göre; internet kullanım süresi 1-2 yıl olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, internet kullanım süresi 5 yıldan fazla olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur. İnternet kullanım süresi 2-5 yıl olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, internet kullanım süresi 5 yıldan fazla olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda internet kullanım süresi arttıkça siber zorbalık tutumunun da arttığı görülmektedir. Alanyazında internet kullanım süresi ile siber zorbalık tutumu arasındaki ilişkiye bakan çalışma bulunmamakla beraber Kavuk (2011) yaptığı çalışmada bilgisayar kullanım yılı arttıkça siber zorbalık davranışlarının arttığını tespit etmiştir. Öğrencilerin bilgisayarı kullanma amaçlarının büyük ölçüde internete bağlanmak olduğu düşünülürse bu bulgu çalışmamızı desteklemektedir.

25. Araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları ortalamalarının günlük internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analizlerin sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Buna göre; günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanlarından düşük bulunmuştur. Günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanlarından düşük bulunmuştur. Günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı puanlarından düşük bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda günlük internet kullanım süresi arttıkça problemlı internet kullanım eğiliminin de arttığı

görülmektedir. Literatüre baktığımızda araştırmaların büyük çoğunluğunun günlük veya haftalık internet kullanım süresi ile problemlili internet kullanımının ilişkili olduğunu belirterek, internet kullanım süresi arttıkça problemlili internet kullanım davranışının da arttığını tespit ettiklerini görmekteyiz. Young (1996) bağımlılı olan ergenlerin haftada ortalama 38,5 saat internet kullandığını belirtmiştir, çalışmamızda örneklemin % 5,5' inin günde 5 saatten fazla internet kullandıkları göz önünde bulundurulursa ciddi bir bağımlılılık durumu ile karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Ayrıca örneklemdaki öğrencilerin % 17,7' si günde 2-5 saat arası internet kullandıklarını belirtmişlerdir, bunu haftalık olarak düşündüğümüzde ortalama 25 saat internet başında olduklarını görmekteyiz. Scherer (1997) haftalık 8,1 saat internet kullananları patolojik kullanıcı olarak tanımlarken, Morahan-Martin ve Schumacher (2000) patolojik kullanıcıların haftada ortalama 9-16 saat internet başında geçirdiklerini belirtmiş, Anderson (2001) bağımlılı olanların günde ortalama 3,5 saat internet kullandıklarını tespit etmiştir. Bu görüşler doğrultusunda örneklemin yaklaşık % 23' ünün problemlili internet kullanımı davranışı sergilediklerini söyleyebiliriz, bu durum ciddiye alınarak acil önlemlerin geliştirilmesi gereken bir durumdur. Aileler bu tespitleri dikkate alarak çocuklarının internet başında geçirdikleri zamanı doğru planlamalıdır. Bunlara ek olarak yapılan diğer çalışmalarda da (Tsai ve Lin, 2001; Yang ve Tung, 2007; Çakır-Balta ve Horzum, 2008; Tahiroğlu ve arkadaşları, 2008; Tutgun,2009) internet bağımlılılarının bağımlılı olmayanlara göre daha uzun süre internette kaldığı tespit edilmiş ve internette harcanan haftalık zaman ile internet bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca Döner (2011) internet bağımlılığını yordayan en önemli değişkenin “haftalık internet kullanım sıklığı” olduğunu belirtmiştir.

- 26.** Araştırmaya katılan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamalarının günlük internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analizlerin sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre; günlük internet kullanım süresi bir saatten az olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur. Günlük internet

kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanlarından düşük bulunmuştur. Buna göre internet kullanım süresi arttıkça siber zorbalık tutumu da artmaktadır. Erdur-Baker ve Kavşut (2007) bilgi ve iletişim teknolojilerini sık kullanan ergenlerin % 28' inin siber zorba, % 30' unun ise siber kurban olduğunu belirtmişlerdir. Literatürdeki diğer çalışmalar da internetin sık kullanımının siber zorbalık davranışlarını pozitif yönde etkilediğini belirtmişlerdir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Kavuk, 2011). Sarak (2011) interneti kullanım süresi arttıkça ergenlerin daha fazla siber mağdur olduklarını belirtirken, Özdemir ve Akar (2011) günlük internet kullanım süresi 5 saati aşan öğrencilerin diğerlerine göre daha fazla siber zorbalık eğiliminde bulunduğunu tespit etmiştir. Yapılan çalışmada örneklemin % 5,5' inin interneti günde 5 saatten fazla, % 17,7' sinin de interneti günde ortalama 3,5 saat kullandığı ve bu örneklemin siber zorbalık tutum toplam puanları ortalamasının 80,6 olduğu göz önünde bulundurulduğunda mevcut literatürün çalışma bulgularını desteklediği görülmektedir. İnterneti sık kullanan bireyin tanımadığı insanlarla iletişim kurması, olur olmaz sitelere kişisel bilgilerini vermesi, kişisel şifrelerini, resimlerini tanımadığı insanlarla paylaşması onu siber zorbalığın hedefi haline getirmektedir. Ayrıca siber zorbalık davranışları bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmayı içerdiğinden interneti sık kullanmanın siber zorba ve kurban olmayı arttıracığı beklenen bir sonuçtur.

5.2. Öneriler

5.2.1. Ebeveynlere Öneriler

- Araştırmanın bulgularına göre bağımlılık ergenler arasında ciddi bir sorun haline gelmeye başlamıştır ve interneti bu kadar sık kullanmanın neticesinde siber zorbalık davranışları ve siber kurban olma durumu artmıştır. Ergenlerin bu bağımlılığının çözümü için interneti yasaklamak yerine daha heyecan verici gençlerin ilgisini çekebilecek bir ortam oluşturulmalıdır. Gerçek hayatta sosyalleşemeyen bireyin sanal alemde, sosyal ağlarda bu ihtiyacını karşılayacağı düşünülecek olursa gençlerin sosyalleşebilmesini sağlayacak etkinlikler, spor faaliyetleri, düzenlenmeli onların hayatını zenginleştirerek daha çok arkadaş, daha çok sosyal çevre ve daha çok gerçek insan sunulmalıdır.
- Ebeveynler erken harekete geçmek için çocuklar küçükken önlem almalı, internet kullanımını belli bir program dâhilinde, süreli bir şekilde ve ortak kullanım alanında sağlamalıdır.

5.2.2. Eğitimcilere Öneriler

- Okullar internet bağımlılığını ve buna bağlı olarak siber zorbalığı önlemek için okul müdürü, psikolojik danışman, bilişim teknolojileri öğretmeni ve zümre öğretmenlerinden oluşan ekipler oluşturmalıdırlar.
- Okul kuralları ve politikaları olmalıdır ve bunlardan öğretmenler ile aileler haberdar edilmelidir.
- Eğitim öğretim döneminin başında ve belirli aralıklarla rehber öğretmenler problem tarama testi yapar gibi siber zorba ve kurban olma durumlarını tespit edecek testler yapmalıdırlar. Bu testler aileler ile paylaşılarak yıllık eylem planı oluşturulmalı, öğretmenler, ebeveynler, öğrenciler siber zorbalık ve problemler hakkında internet kullanımını konusunda bilgilendirilmelidir. Bu eylem planı dahilinde psikologlar olayın psikolojik boyutunu anlatırken, emniyetten yetkililer çağrılarak hukuki boyutu anlatılmalıdır.
- Okullarda güvenli internet paketi kullanılmalı ve ebeveynler de bu konuda bilgilendirilip teşvik edilmelidirler.

- Araştırmanın bulgularından da görüldüğü üzere 9. sınıflar siber zorbalık tutumu ve problemlili internet kullanımında riskli bir gruptur, bu nedenle okullarda 9. sınıflara ders takviye, spor ve sanat kursları açılmalıdır.
- Okullarda öğrencilere öğretmenlere ve velilere bilgisayar güvenliği hakkında bilgi verilmeli, siber zorbalık davranışı ile karşı karşıya kalan bireyin ve şahit olanın ne yapması gerektiği anlatılmalıdır.
- Sınıf rehberlik saatlerinde evrensel değerlerden bahsedilerek olayın ahlaki ve etik yönü vurgulanmalıdır. Bilişim Teknolojileri dersinde bilgi teknolojilerini bilinçli ve amacına uygun kullanmanın önemi anlatılmalıdır. Gençlerin; bilgisayarı ve interneti etkin kullanmaları adına web tasarımı, grafik tasarımı, 3-D animasyon kursları açılmalıdır.

5.2.3. Kamu Kurumlarına Öneriler

- Üniversitelerin öğretmen yetiştiren bölümlerinde aday öğretmenlere siber zorbalık ve internet bağımlılığı ile nasıl başa çıkacakları anlatılmalı, gerekli eğitimler verilmelidir.
- Belediyeler her ile, her beldeye internet bağımlılığını tespit ve tedavi merkezleri açmalıdır.
- Sağlık Bakanlığı semt polikliniklerinde bağımlılığı tedavi edecek birimler oluşturmalıdır.
- İnternet yer sağlayıcıları siber zorbalık ihbar hattı oluşturarak gerekli durumlarda ilgili materyali kaldırmalıdır.
- Siber zorbalığa karşı yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

5.2.4. Araştırmacılara Öneriler

- Siber zorbalık tutum ölçeği farklı psikolojik değişkenlerle kullanılıp ilişkiye bakılabilir.
- Benzer bir çalışma daha geniş yaş grupları ile yapılabilir.
- Nitel bir çalışma ve açık uçlu sorularla daha kapsamlı bilgiler edinilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Y., Şahin, Y.L. ve Erişdi, B. (2010). Development of a scale to investigate cybervictimization among online social utility members, *Contemporary Educational Technology*, 1(1), 46-59.
- Akgül, A.ve Çevik, O. (2003). *İstatistiksel analiz teknikleri*. Ankara:Emek Ofset Baskı.
- American Psychiatric Association, (1995) www.apa.org/workforce/publications/95-bacc/index.aspx adresinden 20.10.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Anderson, K. J., (2001). Internet use among college students: an exploratory study. *Journal of American College Health*, 50, 21-26.
- Anderson, T. ve Sturm, B. (2007), Cyberbullying: from playground to computer, *Young Adult Library Services*, 5, s.24-27.
- Arıca, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N ve Memmedov, C., (2008). Cyberbullying among Turkish Adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 11(3), 253-261.
- Arıca, O.T. (2009). Üniversite öğrencilerindeki siber zorbalık davranışlarının bir yordayıcısı olarak psikiyatrik belirtiler. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34.
- Arısoy, Ö.(2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1, 55-67.
- Ayas, T., ve Horzum, M. B. (2010). Sanal zorba/kurban ölçek geliştirme çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 19, 1-17.
- Ayas, T., ve Horzum, M.B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *İlköğretim Online*, 11(2), 369-380.
- Baykul, Y. (2000) *Eğitimde ve psikolojide ölçme: klâsik test teorisi ve uygulaması*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Beard, K.W. ve Wolf, E.M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 4, 377-383.
- Belsey, B. (2004), Cyberbullying, <http://www.cyberbully.ca> adresinden 13.11.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Belsey, B.(2008). Cyberbullying: an emerging threat to the “always on” generation. http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf adresinden 16.11.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Beran, T. ve Li, Q. (2005). Cyber-Harassment: a study of new method for an old behaviour. *Journal of Educational Computing Research*, 32, 265-277.

- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. İstanbul: Pegem Akademi.
- Canan, F., (2010). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı, disosiyatif belirtiler ve sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Campbell, M. A. (2005a). Cyberbullying: an old problem in a new guise? *Australian Journal Of Guidance and Counseling*, 15 ,68-76.
- Campbell, M. (2005b), The impact of the mobile phone on young people's social life, <http://eprints.qut.edu.au/3492/> adresinden 08.11.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Caplan, S. E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behavioural measurement instrument. *Computers in Human Behavior*, 18, 553–575.
- Ceyhan, E., Ceyhan A., Gürcan, A. (2007). Problemlerli internet kullanımı ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Bildiri Kitabı*, 7(1), 387-416.
- Ceyhan, A.A. (2008). Predictors of problematic internet use on Turkish university students, *CyberPsychology & Behavior*, 11 (3); 363-366.
- Ceyhan, E.(2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: internet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*,15(2),109-116.
- Çağiltay, K., (1997). *Herkes için internet*. Ankara: Metu Press,.
- Çakır-Balta, Ö., Horzum, M. B., (2008). Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 187-205.
- Çetin, B., Yaman, E., Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computers & Education*, 57, 2261–2271.
- Çetinkaya, B. (2010). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Siber Zorbalığın Yaygınlığı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Davis R.A., (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use (PIU). *Computers in Human Behavior*.17: 187-195.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*,9 (3), 1291-1325.
- DiNicola, M. D. (2004). *Pathological internet use among college students: the prevalence of pathological internet use and its correlates*. Unpublished Doctorate's Thesis, Ohio University.
- Döner, C. (2011). *İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığının farklı değişkenlere göre incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Erdur-Baker, Ö., Kavşut, F., (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık. *Eurasian Journal Of Educational Research*, 27, 31-42.

- Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Esen, K. N. (2007). Akran baskısı ve algılanan sosyal destek değişkenlerine göre, ergenlerde internet bağımlılığının yordanması. *I. Uluslararası Bağımlılık Kongresi*, İstanbul.
- Gençer, S.L., (2011), *Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının internet kullanım profilleri ve demografik özelliklere göre farklılıklarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Gezgin, D.M. ve Çuhadar, C. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*,2(2).
- Goldberg, I. (1999). Internet Addiction Disorder. Adresinden <http://www.cog.brown.edu/brochure/people/duchonf/humor/internet.addiction.html> 12.10.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Gonzalez, N. A. (2002). *Internet addiction disorder and its relation to impulse control*. Unpublished Master's Thesis, Texas A&M University-Kingsville.
- Goodman, A. (1993). Diagnosis and treatment of sexual addiction. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 19, 225-251.
- Gönül, A. (2002). Patolojik internet kullanımı. *Yeni Symposium*, 40 (3), 105-110.
- Greenfield, D. N. (1999). Virtual addiction: Sometimes new technology can create new problems. <http://www.virtual-addiction.com/pdf/> adresinden 14.03.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Griffiths, M. (1990). The cognitive psychology of gambling. *Journal of Gambling Studies*, 6, 31-42.
- Griffiths, M. (1991). Amusement machine playing in childhood and adolescence: a comparative analysis of video game and fruit machines. *Journal of Adolescence*, 14, 53-73.
- Griffiths, M. (1992). Pinball wizard: the case of a pinball machine addict. *Psychological Reports*, 71, 161-162.
- Griffiths, M. (1995). Technological addictions. *Clinical Psychology Forum*, 71, 14-19.
- Griffiths, M. D., (1999). Internet addiction: fact or fiction? *The Psychologist*, 12(5), 246-250.
- Grohol, J. M. (2005). Internet Addiction Guide <http://psychcentral.com/netaddiction/>. adresinden 14.11.2011 tarihinde edinilmiştir.
- Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

- Hinduja, S. ve Patchin, J., W. (2005). Research summary: cyberbullying victimization. Preliminary findings from an online survey of internetusing adolescents. <http://www.cyberbullying.us> adresinden 15.11.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Hinduja, S. ve Patchin J., W. (2009), *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. California: Corwin Press.
- Horzum, M.B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 56-68.
- Hovardaoğlu, S. (2000) *Davranış bilimleri için araştırma teknikleri*. Ankara: Ve-GA Yayınları.
- İnan, A., (2010), *İlköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Johansson, A., ve Göttestam, G. K. (2004).İnternet addiction: characteristics of a questionnaire and prevalence in norwegian youth (12–18 years).*Scandinavian Journal Of Psycholog.* 45, 223–229.
- Kaltiala-Heino, R., Lintonen, T., ve Rimpela, A. (2004). İnternet addiction? Potentially problematic use of the internet in a population of 12–18 year-old adolescents. *Addiction Research and Theory*, 12(1), 89–96.
- Kaya, M., Genç, M., Kaya, B. ve Pehlivan, E. (2007). Tıp fakültesi ve sağlık yüksekokulu öğrencilerinde depresif belirti yaygınlığı, stresle başa çıkma tarzları ve etkileyen faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2007,18(2),137-146.
- Kavuk, M. (2011). *İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve sanal kurban olma durumlarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Keepers, C.A. (1990). Pathological preoccupation with video games. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 29, 49-50.
- King, S. ve Barak, A. (1999). Compulsive Internet Gambling: A New Form of An Old Pathology. *CyberPsychology and Behavior*, 2, 441-456.
- Kiralla, L. V. (2005). *Internet addiction disorder: A descriptive study of college counselors in four-year institutions*. Unpublished Doctorate's Thesis, Department of Organizational Leadership, University of La Verne.
- Kowalski, R. M., ve Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 22-30.
- Kubey, R.W., Lavin M.J. ve Barrows, J.R. (2001). Internet use and collegiate academic performance decrements: Early findings. *Journal of Communication*, 51, 366-382.
- Lacey, H.J. (1993). Self-damaging and addictive behavior in bulimia nervosa: A catchment area study. *British Journal of Psychiatry*, 163, 190-194.
- Lesieur, H.R., Blume, S.B. (1993). Pathological gambling, eating disorders and the psychoactive substance use disorders. *Comorbidity of Addictive and Psychiatric Disorders*, 89-102.

- Li, Q. (2005). New bottle but old wine: a research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*, www.elsevier.com/locate/comphumbeh adresinden 22.02.2011 tarihinde edinilmiştir.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International*, 27, 157-170.
- Marczak, M., ve Coyne, I. (2010). Cyberbullying at school: good practice and legal aspects in the united kingdom, *Australian Journal of Guidance & Counselling*, 20(2), 182–193.
- Mikowski, P. I. (2005). *Internet social support: A four –quadrant model for understanding the role of internet social and psychopathological internet usage*. Harward Univercity Doctoral Program in Clinical Psychology. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Amerika.
- Mitchell P. (2000). Internet addiction: Genuine diagnosis or not? *The Lancet*, 355; 632-633.
- Mobilia, P. (1993). Gambling as a rational addiction. *Journal of Gambling Studies*, 9, 121-151.
- Morahan-Martin, J. ve Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16, 13-29.
- Niemz, K., Griffiths, M. ve Banyard, P. (2005). Prevalence of pathological internet use among university students and correlations with self-esteem, the general health questionnaire (ghq), and disinhibition, *Cyberpsychology & Behavior*, 8 (6), s:562- 570.
- Odabaşıoğlu, G., Öztürk, Ö., Genç, Y. ve Pektaş, Ö. (2007). On olguluk bir seri ile internet bağımlılığı klinik görünümleri. *Bağımlılık Dergisi*, 8 (1), 46-51.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: what we know and what we can do*. Cambridge: Malden: MA Blackwell Publishers Ltd.
- Olweus, D. (1999). *The nature of school bullying: Across national perspective*. Londra & New York: Routledge.
- Orford, J., (1985). *Excessive appetites: a psychological view of addiction*. New York : John Wiley & Sons.
- Orhan, F. ve Akkoyunlu, B. (2004). İlköğretim öğrencilerinin internet kullanımları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26; 107-116.
- Ögel, K., (2001), *İnsan, yaşam ve bağımlılık tartışmalar ve gerekçeler*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özdamar, K. (1999). *Paket programları ile istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özkan, İ. A. ve Özen, A. (2008). Öğrenci hemşirelerde boyun eğici davranışlar ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(1), 53-58.
- Öztürk, Ö., Odabaşıoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. ve Kalyoncu, A. (2007). İnternet bağımlılığı: kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi*, 8 (1), 36-41.

- Park, I., (2004). *İnternet usage of Korean and American students: A uses and gratifications approach*, Unpublished Doctoral Dissertation, The Faculty of Southern Mississippi, UMI Dissertation Information Service.
- Park, S.K., Kim, J.Y. ve Cho, C.B. (2008). Prevalence of internet addiction and correlations with family factors among South Korean adolescents. *Adolescence*, 43(172); 895-909.
- Patchin, J., W. ve Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148–169.
- Patchin ,J. W., Hinduja , S. (2010). Cyberbullying and Self-Esteem. *American School Health Association*, 80 (12), 614-621.
- Sanders, C.E., Field, T.M., Diego, M. ve Kaplan, M. (2000). The relationship of internet to depression and social isolation among adolescents. *Adolescence*, 35 (138), 237-242.
- Sarak, Ö. (2012). *Lise öğrencilerinde sanal zorbalık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Scherer, K. (1997). College life on-line: Healthy and unhealthy internet use. *Journal of College Student Development*, 38, 655-665.
- Selışık, S.E.,(tarihsiz). *İnternetin kötüye kullanımı ve başatme yolları*. Öğrenci Gelişim ve Psikolojik Danışma Merkezi Yayını, 661 (2187)-(2188).
- Shariff, S. ve Gouin, R. (2006). Cyber-dilemmas: Gendered hierarchies, free expression and cyber-safety in schools. www.oii.ox.ac.uk/microsites/cybersafety/extensions/pdfs/papers/shaheen_shariff.pdf adresinden 08.11.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Shariff, S. (2008), *Cyberbullying. Issues and solutions for the school, the classroom and the home*. New York: Routledge.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., ve Tippett, N. (2006). *An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact and the relationship between age and gender, in cyberbullying*. (a report to the anti-bullying alliance). Family Studies, Goldsmiths College, University of London.
- Soydaş, D.K. (2011). *Ergenlerde ebeveyn izlemesi, sanal zorbalık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin cinsiyete göre incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tahiroğlu, A.Y., Çelik, G.G., Uzel, M., Özcan, N. ve Avcı, A. (2008). Internet use among Turkish adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 11(5); 537-543.
- Topçu, Ç. ve Erdur-Baker, Ö. (2007). Geleneksel akran zorbalığının, sanal zorbalığın ve bu iki tip zorbalık arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *16.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongre Kitabı 2*, Tokat, s: 456-461.
- Tsai, C.C. ve Lin, S.S.J. (2001). Analysis of attitudes toward computer networks and internet addiction of Taiwanese adolescents, *Cyberpsychology & Behavior*, 4, 373-376.

- Turnalar-Kurtaran, G., (2008). *İnternet bağımlılığını yordayan değişkenlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Tutgun, A. (2009). *Öğretmen adaylarının problemleri internet kullanımlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2009). www.tuik.gov.tr adresinden 20.06.2010 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2012). www.tuik.gov.tr adresinden 18.09.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Tvedt, H. (2007). *Internet use and related factors among fifth-graders*. Unpublished master's thesis, Umea University, Department of Psychology.
- Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbaliğa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 17(4), 605-626.
- Widyanto, L. ve Macmurran, M. (2004). The psychometric properties of the internet addiction test, *Cyberpsychology & Behavior*, 7 (4), s:443-450.
- Willard, N. (2007). *Cyberbullying And Cyberthreats: Responding To The Challenge Of Online Social Agression, Threats, And Distress*, Champaign Research Press, Illinois.
- Williams, K. R. ve Guerra, N. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying, *Journal Of Adolescent Health*, 41, 14-21.
- Yalçın, C., (2003). Sosyolojik bir bakış açısıyla internet, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*. 27(1), 77-78.
- Yaman, E., Eroğlu, Y., Peker, A. (2011). *Başta Çıkma Stratejileri ile Okul Zorbaliğı ve Siber Zorbaliğı*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Yang, C-K., Choe, B-M., Baity, M., Lee, J-H. ve Cho, J-S. (2005). SCL-90-R and 16PF Profiles of senior high school students with excessive internet use. *Canadian Journal of Psychiatry*, 50(7), 407.
- Yang, S.C. ve Tung, C.J. (2007). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23: 79-96.
- Ybarra, M.L., ve Mitchell, K.J. (2004). Youth engaging in online harrassment: associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27, 319-336.
- Ybarra, M.L., Mitchell, K.J, Wolak, J. ve Finkelhor, D. (2006). Examining characteristics and associated distress related to internet harassment: Findings from the second youth Internet safety survey. *Pediatrics*, 118, 1169-1177.
- Ybarra, M. L., Diener-West, M., ve Leaf, P. J. (2007). Examining the overlap in internet harassment and school bullying: implications for school intervention. *Journal of Adolescent Health*, 41, 42-50.

- Young, K. S., (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences, *American Behavioral Scientist*, 48(4), s: 415.
- Young, K. S., (1999). *Internet addiction: symptoms, evaluation and treatment. In: innovations in clinical practice: a source book.* (Vande Creek, L. and Jackson, T., -eds.) Sarasota, FL, USA: Professional Resource Pres.
- Young, K. S. (1996). Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- Young K.S.(1998). *Caught in the net: how to recognize the signs of internet addiction - and a winning strategy for recovery.* New York.
- Young K. ve Rodgers, C., (1998) İnternet addiction: personality traits associated with İts development. *The Annual Meeting of the Eastern Psychological Association.*
- Young, K. ve Rodgers, C. (1998). The relationship between depression and internet addiction. *CyberPsychology and Behavior*, 1(1), 25-28.
- Young, K.S. (2004). Internet addiction: a new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-415.
- Young, K. S. ve Case, C. J. (2004). Internet abuse in the workplace: new trends in risk management. *Cyberpsychology & Behavior*, 7(1). 105-111.
- Ziyalar, A. (1999). Sosyal Psikiyatri. İstanbul: Yüce Yayım. 2.Baskı.

EKLER

EK-I PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI ÖLÇEĞİ

		Hiç Uygun Değil	Nadiren Uygun	Biraz Uygun	Oldukça Uygun	Tamamen Uygun
1	İnternet bağlantımı kesmeye her karar verdiğimde kendi kendime “birkaç dakika daha” diyorum.					
2	İnternette geçirdiğim zaman çoğunlukla uyku süremi azaltıyor.					
3	İnternet ortamında elde ettiğim saygıyı günlük yaşamımda bulamıyorum.					
4	İnternette, diğer ortamlara göre daha kolay ilişki kuruyorum.					
5	İnternette ismimi gizlemek beni daha özgür kılıyor.					
6	Çok istememe rağmen interneti uzun süre kullanmaktan bir türlü vazgeçemiyorum.					
7	İnternete gerekmedikçe girmekten kaçınıyorum.					
8	Yalnızlığımı internetle paylaşıyorum.					
9	Tekrar internete girene kadar kendimi huysuz, karamsar, rahatsız ve huzursuz hissediyorum.					
10	Problemlerimden bunaldığımda sığındığım en iyi yer internettir.					
11	Birisi internette ne yaptığımı sorduğunda savunmacı ve gizleyici oluyorum.					
12	Planladığımın dışında fazladan bir dakika bile interneti kullanmıyorum.					
13	İnternette bağlantı kurduğum insanlara kendimi daha iyi anlatıyorum.					
14	İnternete giremediğim zaman, internette olmayı düşünmekten kendimi alıkoyamıyorum.					
15	İnternette, kontrol benden çıkıyor.					
16	İnternet yüzünden yemek yemeyi unuttuğum zamanlar oluyor.					
17	İnternette daha fazla vakit geçirmek için günlük işlerimi ihmal ediyorum.					
18	Sosyal aktiviteler için para harcamaktansa internette harcamayı tercih ediyorum.					
19	Sürekli ziyaret ettiğim internet sitelerine bir gün dahi girememeye tahammül edemiyorum.					
20	İnternet kullandığım süre boyunca her şeyi unutuyorum.					

21	Yapmam gereken işler çoğaldıkça, internet kullanma isteğim de o ölçüde artıyor.					
22	İnternet, yapmam gerekenleri ertelemek için vazgeçilmez bir araçtır.					
23	İnternet kullanımım, benim için önemli kişilerle olan ilişkilerimde problem yaşamama neden oluyor.					
24	İnternet kullanırken başkalarının beni meşgul etmesine öfkeleniyorum.					
25	İnterneti kullanmasam bile sürekli aklımda.					
26	İnternette kendimi çok özgür hissediyorum.					
27	İnternette çok fazla zaman geçirdiğim için başarım düşüyor.					
28	İnternet kullanmayı bırakmadığım için randevularıma veya derslerime geç kalıyorum.					
29	Sabahları uyandığında bir an önce internete bağlanmak istiyorum.					
30	İnternet kullanırken zamanın nasıl geçtiğini hiç anlayamıyorum.					
31	İnternet beni kendisine esir ediyor.					
32	İnternet ortamında genellikle kendimi huzurlu hissediyorum.					
33	İnternet yoluyla iletişim kurmayı, yüz yüze iletişime tercih ediyorum.					

EK-II SİBER ZORBALIK TUTUM ÖLÇEĞİ

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Birinin açık unuttuğu facebook hesabındaki bilgilerine gizlice bakmaktan kendimi alıkoyamam.					
2. Arkadaşlarımın facebook hesaplarının açık kaldığını görsem çevrimiçi arkadaşlarıyla onun yerine konuşmak beni çok eğlendirir.					
3. Arkadaşlarımın e-posta hesaplarının açık kaldığını görsem bütün mesajlarımı okumaktan çekinmem.					
4. Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette yazmaktan çekinmem.					
5. Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri cep telefonunda söylemekten çekinmem.					
6. Cinsiyeti farklı göstererek facebook, twitter hesabı oluşturmak çok zevklidir.					
7. Arkadaşlarımın Facebook, MSN hesaplarının şifrelerini onların haberi olmadan kullanmakta sakınca görmem.					
8. Birinin e-mail hesabının şifresini alarak özel mesajlarına ulaşmak çok heyecan vericidir.					
9. Birinin flash diskini elime geçirirsem bilgilerini kopyalamaktan rahatsızlık duymam.					
10. İnternette arkadaşlarıma hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takmaya bayılıyorum.					
11. Facebook duvarını kullanarak birine hakaret etmekten rahatsızlık duymuyorum.					
12. Cinsiyeti farklı göstererek karşı tarafı kandırmayı sakıncalı bulmuyorum.					
13. Başkalarının e-posta şifrelerini ele geçirerek erişimini engellemeyi eğlenceli buluyorum.					
14. Başka birinin bilgisayarındaki bilgileri izinsiz almak beni heyecanlandırıyor.					
15. Cep telefonu ile habersiz utandırıcı resim çekip web’de yayınlamak eğlencelidir.					
16. Birinin messenger hesabının şifresini alarak özel mesajlarına ulaşmak heyecan vericidir.					
17. Birine SMS aracılığı ile incitici mesaj göndermekte sakınca görmüyorum.					
18. İnternette herhangi biriyle kurduğum görüntülü iletişimi ondan habersiz,başka biriyle paylaşmak bana keyif verir.					
19. Online oyunlarda başkalarını tehdit etmek heyecan vericidir.					
20. Birisini kötüleyen ya da utandıran web sayfaları hazırlamak eğlencelidir.					

21. Başkalarına virüslü mail yollamak beni eğlendiriyor.					
22. E-posta aracılığı ile birisine hakaret içeren mesajlar göndermekten rahatsızlık duymuyorum.					
23. Gizlice çekilen uygunsuz görüntüler aracılığıyla şantaj yapmak sakıncalıdır.					
24. İnternette başkalarının fotoğraflarını izin almadan farklı sitelerde yayınlamak kabul edilemez bir davranıştır.					
25. İnternette arkadaşlarım hakkında dedikodu vavarsam kendimi kötü hissederim.					
26. MSN/SMS ile paylaşılan kişisel bilgileri başkalarına yaymayı yanlış buluyorum.					
27. İnternette başkalarıyla alay etmek kesinlikle hoş görülmemelidir.					
28. İnternette başkalarının resimlerini montajlayıp kullanarak küçük düşürmeyi uygun bulmuyorum.					
29. Facebook,Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açmayı zaman kaybı olarak görüyorum.					
30. İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı açmayı doğru bulmuyorum.					
31. Cep telefonundan başkalarının fotoğraflarını izin almadan diğer kişilere göndermeyi sakıncalı buluyorum.					
32. Kendi facebook fotoğraflarına sahte bir hesapla yorum yazmanın anormal bir davranış olduğunu düşünüyorum.					
33. Başkalarının internetteki nick'ini kullanmak kabul edilemez bir davranıştır.					
34. Arkadaşlarımın fotoğraflarını izinsiz çekip yayınlamayı doğru bulmuyorum.					
35. Facebook veya MSN şifrelerimin başkalarının eline geçebileceği ihtimali beni endişelendiriyor.					
36. Facebook ve twitter'da hakkımda yazılan dedikodulardan rahatsızlık duyuyorum.					
37. Başkalarının bilgisayarındaki bilgilere izinsiz ulaşabileceklerini düşünmek beni kaygılandırıyor.					
38. Başkalarının bilgilerimi kullanarak facebook, twitter hesabı açmaları beni kızdırıyor.					
39. Habersiz çekilen görüntülerimin başka sitelerde yayınlanabileceğini düşünmek uykularımı kaçırıyor.					
40. Facebook'ta hakkımda yayılan iftiralar yüzünden okula konsantre olmakta zorluk çekerim.					
41. Arkadaşlarımın sırlarımı internette yayınlamaları beni rahatsız ediyor.					
42. Arkadaşımın başkalarının resimlerini web'de izinsiz yayınladığını bilsem onu durdurmaya çalışırım.					

EK-III KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. **Cinsiyetiniz:** () Erkek () Kız
2. **Yaşınız:** () 14 () 15 () 16 () 17 () 18
3. **Okulunuz:** () Genel Lise () Anadolu Lisesi () Meslek Lisesi
4. **Sınıfınız:** () 9 () 10 () 11 () 12
5. **Annenizin Eğitim Durumu:** () İlköğretim () Lise () Üniversite
6. **Babanızın Eğitim Durumu:** () İlköğretim () Lise () Üniversite
7. **Ailenizin gelir durumu:**
() Asgari ücretten az () Asgari ücret- 1000 YTL arası
() 1001 YTL- 2000 YTL arası () 2000 YTL den fazla
8. **Evinizde kendinize ait odanız var mı?** () Evet () Hayır
9. **Evinizde bilgisayar var mı?** () Evet () Hayır
10. **Evinizde kendinize ait bilgisayar var mı?** () Evet () Hayır
11. **İnterneti daha çok nerede kullanırsınız?** () İnternet Kafe () Ev () Okul ()
Diğer.....
12. **Ne kadar zamandır internet kullanıyorsunuz?**
() 1 yıldan az () 1-2 yıl () 2-5 yıl () 5 Yıldan Fazla
13. **Günde ortalama kaç saatinizi internet kullanımına ayırıyorsunuz?**
() 1 saatten az () 1-2 saat () 2-5 saat () 5 saatten fazla
14. **İnterneti daha çok hangi amaçlar için kullanıyorsunuz?**
() Ödev hazırlamak () Film - müzik indirmek
() Facebook, twitter () Oyun oynamak
() Diğer

**EK-IV SİBER ZORBALIK TUTUM ÖLÇEĞİ' NİN UYGULAMA
ÖNCESİ SON HALİ**

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. İnternette herhangi biriyle kurduğum görüntülü iletişimi ondan habersiz, üçüncü bir kişiyle paylaşmak bana keyif verir.					
2. Birine SMS aracılığı ile incitici mesaj göndermekte sakınca görmüyorum.					
3. Başkalarının e-posta şifrelerini ele geçirerek erişimini engellemeyi eğlenceli buluyorum.					
4. Başka birinin bilgisayarındaki bilgileri izinsiz almak beni heyecanlandırıyor.					
5. Online oyunlarda hakaret etmeyi doğru bulmuyorum.					
6. Online oyunlarda başkalarını tehdit etmek heyecan vericidir.					
7. E-posta aracılığı ile birisine hakaret içeren mesajlar göndermekten rahatsızlık duymuyorum.					
8. Arkadaşlarımın fotoğraflarını izinsiz çekip yayınlamayı doğru bulmuyorum.					
9. Birinin messenger hesabının şifresini alarak özel mesajlarına ulaşmak heyecan vericidir.					
10. Cep telefonu ile habersiz utandırıcı resim çekip web’de yayınlamak eğlencelidir.					
11. MSN/SMS ile paylaşılan kişisel bilgileri başkalarına yaymayı yanlış buluyorum.					
12. İnternette arkadaşlarım hakkında dedikodu yayarsam kendimi kötü hissederim.					
13. İnternette başkalarının resimlerini montajlayıp kullanarak küçük düşürmeyi uygun bulmuyorum.					
14. Birisini kötüleyen ya da utandıran web sayfaları hazırlamak eğlencelidir.					
15. E-posta aracılığı ile birisine tehdit içeren mesajlar göndermekten rahatsızlık duymuyorum.					
16. Gizlice çekilen uygunsuz görüntüler aracılığıyla şantaj yapmak sakıncalıdır.					
17. Birinin e-mail hesabının şifresini alarak özel mesajlarına ulaşmak çok heyecan vericidir.					
18. Başkalarına virüslü mail yollamak beni eğlendiriyor.					
19. Başkalarının internetteki nick’ini kullanmak kabul edilemez bir davranıştır.					
20. Sohbet odasında başkalarını tehdit etmenin sakıncalı bir tarafı yoktur.					
21. Birinin messenger’a girişini engellemek beni mutlu ediyor.					
22. Cinsiyeti farklı göstererek karşı tarafı kandırmayı sakıncalı bulmuyorum.					
23. Facebook duvarını kullanarak birine hakaret etmekten rahatsızlık duymuyorum.					
24. Arkadaşlarımın Facebook, MSN hesaplarının şifrelerini onların haberi olmadan kullanmakta sakınca görmem.					
25. Facebook, Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açmayı zaman					

kayı olarak görüyorum.					
26. İnternette başkalarının fotoğraflarını izin almadan farklı sitelerde yayınlamak kabul edilemez bir davranıştır.					
27. İnternette arkadaşlarımla ilgili gerçek olmayan söylentiler yaymak hoşuma gidiyor.					
28. İnternette başkalarıyla alay etmek kesinlikle hoş görülmemelidir.					
29. İnternette arkadaşlarıma hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takmaya bayılıyorum.					
30. Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette yazmaktan çekinmem.					
31. İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı açmayı doğru bulmuyorum.					
32. Cep telefonu ile habersiz resim çekip web' de yayınlamak eğlencelidir.					
33. Cep telefonundan başkalarının fotoğraflarını izin almadan diğer kişilere göndermeyi sakıncalı buluyorum.					
34. Habersiz çekilen görüntülerimin başka sitelerde yayımlanabileceğini düşünmek uykularımı kaçırıyor.					
35. Facebook veya MSN şifrelerimin başkalarının eline geçebileceği ihtimali beni endişelendiriyor.					
36. Başkalarının bilgilerimi kullanarak facebook, twitter hesabı açmaları beni kızdırıyor.					
37. Facebook ve twitter'da hakkımda yazılan dedikodulardan rahatsızlık duyuyorum.					
38. Başkalarının bilgisayarındaki bilgilere izinsiz ulaşabileceklerini düşünmek beni kaygılandırıyor.					
39. Birinin flash diskini elime geçirsem bilgilerini kopyalamaktan rahatsızlık duymam.					
40. Arkadaşlarımla facebook hesaplarının açık kaldığını görsem çevrimiçi arkadaşlarıyla onun yerine konuşmak beni çok eğlendirir.					
41. Cinsiyeti farklı göstererek facebook, twitter hesabı oluşturmak çok zevklidir.					
42. Facebook'ta hakkımda yayılan iftiralar yüzünden okula konsantre olmakta zorluk çekerim.					
43. Arkadaşlarımla sınırlarımı internette yayınlamaları beni rahatsız ediyor.					
44. Arkadaşımın başkalarının hesabına girdiğini görsem ona engel olmaya çalışırım.					
45. Arkadaşımın başkalarının resimlerini web'de izinsiz yayınladığını bilsem onu durdurmaya çalışırım.					
46. Arkadaşlarımla e-posta hesaplarının açık kaldığını görsem bütün mesajlarını okumaktan çekinmem.					
47. Farklı kimlik bilgileriyle facebook, twitter hesabı açmayı kesinlikle doğru bulmuyorum.					
48. Kendi facebook fotoğraflarına sahte bir hesapla yorum yazmanın normal bir davranış olduğunu düşünüyorum.					
49. Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri cep telefonunda söylemekten çekinmem.					
50. Birinin açık unuttuğu facebook hesabındaki bilgilerine (albüm, resim, profil vs.) gizlice bakmaktan kendimi alıkoynamam.					